

(PROGRAMMI KAVAND)

Programm „Siseturvalisus 2023–2026“

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil.

PROGRAMMI „SISETURVALISUS 2023–2026“ SISU LÜHIKOKKUVÕTE

Programmi nimetus	Siseturvalisus
Tulemusvaldkond	Siseturvalisus
Valdkonna arengukava	Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
Programmi periood	2023–2026
Tulemusvaldkonna ja programmi eesmärk	Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.
Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma osade teenuste raha selles programmis	Häirekeskus, Kaitsepolitsei, Politsei ja Piirivalveamet, Päästeamet, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia ja arenduskeskus
Kaasvastutajad või teised partnerid, kes aitavad programmi eesmärkide saavutamisele kaasa, kuid ei planeeri oma teenuste raha selles programmis	<p>Avalik sektor: Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Terviseamet, Eesti Kohtueksperitiisi Instituut, Tervise Arengu Instituut, Haigekassa, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Transpordiamet, Välisluureamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Riigi Infosüsteemide Keskus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Rahapesu Andmebüroo, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Kaitsevägi, Kaitsepolitsei, Finantsinspeksioon, Ravimiamet, Registrite ja Infosüsteemide Keskus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelikutevaru Agentuur, Kaitseväe Akadeemia, Keskkonnaamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon, SA Archimedes, SA Innove, Startup Estonia, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eeskätt maakondlikud arendusorganisatsioonid)</p> <p>Kolmas sektor: küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlike Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ). Töötajate, tööandjate jm katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokkupuutuvad esindusorganisatsioonid ning teised rahvastikuhalduse teema sotsiaalpartnerid</p> <p>Erasektor: elutähtsat teenust ja veebi majutust osutavad ettevõtjad, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted</p>

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil. **Programmi eesmärgi täitmiseks on kavandatud viis meetet:**

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Kiire ja asjatundlik abi

Kindel sisejulgeolek

Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

Tark ja innovaatiline siseturvalisus

SISUKORD

1. PROGRAMMI EESMÄRK, MÕÕDIKUD JA EELARVE 6

Programmi eesmärk	6
Programmi mõõdikud	6
Programmi eelarve	7

2. OLUKORRA ANALÜÜS 8

3. PÕHIMÕTTED, MILLEGA ARVESTADA PROGRAMMI TEGEVUSTE KAVANDAMISEL JA ELLUVIIMISEL 12

4. KESKSED LAHENDAMIST VAJAVAD PROBLEEMID JA PROGRAMMI OLULISEMA MÕJUGA TEGEVUSED AASTATEL 2023–2026 13

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE 16

Meetme mõõdikud	17
Olukorra analüüs	17
Meetme olulisemad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026	20
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	21

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.1. ÕNNETUSTE, SÜÜTEGUDE JA VARAKAHJUDE ENNETAMINE 22

Eesmärk	22
Mõõdikud	22
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	23
Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine	25
Võimekus 1.1.2. Ohtude ja varakahju ennetamine	28
Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine	30
Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud	31

ALAMEEDE, EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.2. SISETURVALISUSE VABATAHTLIKE KAASAMINE 33

Eesmärk	33
Mõõdikud	33
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	33
Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine	34

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.3. TURVALISE KESKKONNA KUJUNDAMINE 35

Eesmärk	35
Mõõdikud	35
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	36

Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda 37

Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks 37

Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis 38

Võimekus 1.3.4. Era- ja kolmanda sektori kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest 38

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.4. TEGEVUS- JA RELVALUBADE VÄLJAANDMINE 39

Eesmärk	39
Mõõdikud	39
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	39
Võimekus 1.4.1. Tegevuslubade välja andmine	40
Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine	40

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI 41

Meetme mõõdikud	42
Olukorra analüüs	42
Meetme olulisemad väljakutsed aastatel 2023–2026	45
Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	46

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.1. HÄDAABI- JA INFOTEADETE VASTUVÕTMINE NING ABI VÄLJASAATMINE 47

Eesmärk	47
Mõõdikud	47
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	47
Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine	48
Võimekus 2.1.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine	48
Võimekus 2.1.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine	49

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.2. AVALIKU KORRA TAGAMINE 50

Eesmärk	50
Mõõdikud	50
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	50
Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine	51
Võimekus 2.2.2. Isikute kinnipidamine	51

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.3. DEMINEERIMINE 52

Eesmärk	52
Mõõdikud	52
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	52
Võimekus 2.3.1. Demineerimine	52

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.4. PÄÄSTMINE MAISMAAL JA SISEVEEKOGUDEL 53

Eesmärk	53
Mõõdikud	53
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	53
Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel	54

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.5. ABI OSUTAMINE EESTI MEREALADEL JA PIIRIVEEKOGUDEL 55

Eesmärk	55
Mõõdikud	55
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	55
Võimekus 2.5.1. Lennu- ja merepääste	56

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.6. SÜÜTEOMENETLUSE TÕHUSTAMINE 57

Eesmärk	57
Mõõdikud	57
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	57
Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine	58
Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine	58
Võimekus 2.6.3. Digitaalkriminalistika arendamine	59
Võimekus 2.6.4. Kriminalistika arendamine	60

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK 61

Meetme mõõdikud	62
Olukorra analüüs	63
Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026	3
Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	4

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.1. PÕHISEADUSLIKU KORRA TAGAMINE 72

Eesmärk	72
Mõõdikud	72
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	72
Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine	73
Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine	74
Võimekus 3.1.3. CBRN sündmused	76
Võimekus 3.1.4. Vastuluure ja riigisaladuse kaitse	77
Võimekus 3.1.5. Küberjulgeoleku tagamine	77

Võimekus 3.1.6. Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerksuse suurendamine	78
---	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.2. RASKE JA ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE VASTANE VÕITLUS 79

Eesmärk	79
Mõõdikud	79
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	80
Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus	80
Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus	82
Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamine ja tõkestamine	83
Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine	84
Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus	85
Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise, arestimise ja konfiskeerimise võimekus	85
Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine	86

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.3. OBJEKTIVALVE JA ISIKUKAITSE 87

Eesmärk	87
Mõõdikud ja täpsemad tegevused on esitatud programmi piiratud ligipääsuga dokumendis.	87

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.4. ELANIKKONNAKAITSE, KRIISIDEKS VALMISOLEK JA NENDE LAHENDAMINE 88

Eesmärk	88
Mõõdikud	88
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	88
Võimekus 3.4.1 Olukorrateadlikkuse tagamine	89
Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine	89

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.5. PIIRIHALDUS 91

Eesmärk	91
Mõõdikud	91
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	91
Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piirilukorra info haldamine ning operatiivkoostöö	92

MEEDE 4. EESTI ARENGUT TOETAV KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKA 94

Meetme mõõdikud	95
Olukorra analüüs	95

Meetme olulisemad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026	101
Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks	102

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.1. RÄNDE- JA KODAKONDSUSPOLIITIKA KUJUNDAMINE NING ELLUVIIMINE 103

Eesmärk	103
Mõõdikud	103
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	103
Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine	104
Võimekus 4.1.2. Rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine	104
Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine	105
Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel	105
Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine	106
Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine	107
Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine	109
Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine	110

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.2. MIGRATSIOONIJÄRELEVALVE 111

Eesmärk	111
Mõõdikud	111
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	111
Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine	112

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.3. ISIKUTE TÕSIKINDEL TUVASTAMINE JA DOKUMENTIDE VÄLJANDMINE 113

Eesmärk	113
Mõõdikud	113
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	113
Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine	114

MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS 116

Meetme mõõdikud	117
Olukorra analüüs	117
Meetme olulisemad väljakutsed aastatel 2023–2026	119

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.1. TASEMEÕPE JA TÄIENDUSKOOLITUS SISEKAITSEAKADEEMIAS 120

Eesmärk	120
Mõõdikud	120
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	120
Võimekus 5.1.1. Sisekaitseakadeemia tasemeõpe ja täiendkoolitus	121

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.2. SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUS-, ARENDUS- JA INNOVATSIOONITEGEVUS 122

Eesmärk	122
Mõõdikud	122
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	122
Võimekus 5.2.1. Sisekaitseakadeemia kui siseturvalisuse valdkonna kompetentsikeskus	123
Võimekus 5.2.2. Sisejulgeoleku instituut on turvalisuse ja sisejulgeoleku mõttekoda/ uurimiskeskus	124
Võimekus 5.2.3. Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus	124

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.3. IKT TEENUSTE PAKKUMINE SIM VALITSEMISALAST VÄLJAPOOLE 125

Eesmärk	125
Meetme mõõdikud	125
Programmi tegevuse sisu kirjeldus	125

4. PROGRAMMI JUHTIMISKORRALDUS 126

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest	126
Poolte rollid probleemide lahendamisel	126
Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega	127

1. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk

Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Programmi mõõdikud

	Algtaase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	Allikas
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	94%	92% (92%)	≥ 92% (-)	≥ 94% (90%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks Eestis	3%	≤ 3% (1%)	≤ 3% (1%)	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	Standard Eurobaromeeter
- kuritegevust,	12%	≤ 12% (15%)	≤ 12% (8%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- sisserännet, - terrorismi	1%	≤ 1% (0%)	≤ 1% (0%)	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse tagamise kaasatud elanike osakaal		17% (17%)	> 17% (-)	≥ 20% (27%)	≥ 20%	≥ 25%	≥ 25%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:								Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsus uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	89%	≥ 89% (91%)	≥ 89% (86%)	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	97%	≥ 97% (95%)	≥ 97% (95%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	94%	≥ 94% (93%)	≥ 94% (94%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	
Vigastussurmade arv ¹	687	< 680 (768)	< 670 (-)	< 660	< 650	< 640	< 630	Statistikaamet

¹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arve, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele vigastuste liikidele nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele.

Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide osas. Antud mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõud on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus (eurodes)	2022	2023	2024	2025	2026
MEEDE 1: Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine	34 128 830	39 436 945	35 174 358	35 035 706	34 768 017
Programmi tegevus 1.1: Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine	17 872 202	19 670 957	16 493 582	16 472 091	16 432 749
Programmi tegevus 1.2: Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine	1 891 235	4 852 508	4 238 364	4 137 710	4 038 798
Programmi tegevus 1.3: Turvalise keskkonna kujundamine	10 330 806	11 361 879	10 883 662	10 865 652	10 769 055
Programmi tegevus 1.4: Tegevus- ja relvalubade väljaandmine	4 034 587	3 551 601	3 558 749	3 560 253	3 527 416
MEEDE 2: Kiire ja asjatundlik abi	223 787 346	261 594 414	256 359 748	239 437 145	232 574 921
Programmi tegevus 2.1: Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine	10 586 410	9 829 497	9 791 439	9 715 620	9 770 487
Programmi tegevus 2.2: Avaliku korra tagamine	60 151 634	81 075 657	79 953 835	79 308 132	78 186 184
Programmi tegevus 2.3: Demineerimine	3 702 066	4 400 191	3 499 199	3 485 805	3 488 562
Programmi tegevus 2.4: Päästmine maismaal ja siseveekogudel	70 651 415	99 214 502	80 907 791	80 649 242	80 623 999
Programmi tegevus 2.5: 5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel	20 833 460	21 521 144	37 130 760	21 327 828	15 992 837
Programmi tegevus 2.6: Süüteomenetluse tõhustamine	57 862 362	45 553 423	45 076 724	44 950 517	44 512 851
MEEDE 3: Kindel sisejulgeolek	181 107 851	156 108 313	146 439 065	143 762 907	142 721 202
Programmi tegevus 3.1: Põhiseadusliku korra tagamine	81 751 640	48 915 557	38 218 082	38 313 922	37 772 186
Programmi tegevus 3.2: Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	28 165 925	36 441 348	37 179 925	37 161 764	36 159 666
Programmi tegevus 3.3: Objektivalve ja isikukaitse	11 923 830	10 605 016	10 403 530	10 171 330	9 844 494
Programmi tegevus 3.4: Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja kriiside lahendamine	3 831 693	6 047 222	5 019 957	4 994 410	5 008 184
Programmi tegevus 3.5: Piirihaldus	55 434 762	54 099 170	55 617 571	53 121 481	53 936 672
MEEDE 4: Eesti arengut toetav kodakondsus-rände- ja identiteedihalduspoliitika	42 392 136	38 798 793	39 270 646	39 534 925	40 436 948
Programmi tegevus 4.1: Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine	9 429 961	9 222 798	10 516 611	10 564 568	11 888 949
Programmi tegevus 4.2: Migratsioonijärelevalve	9 184 015	5 720 204	5 588 291	5 475 745	5 321 204
Programmi tegevus 4.3: Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine	23 778 160	23 855 791	23 165 743	23 494 611	23 226 795
MEEDE 5: Tark ja innovaatiline siseturvalisus	18 582 395	21 138 612	20 138 467	19 804 032	18 642 903
Programmi tegevus 5.1: Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias	14 610 217	18 129 380	17 907 113	17 598 222	16 676 518
Programmi tegevus 5.2: Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus	2 000 424	1 349 215	755 080	761 874	769 887
Programmi tegevus 5.3: IKT teenuste pakkumine SIMi valitsemisalas väljapoole	1 971 755	1 660 017	1 476 274	1 443 936	1 196 499
KOKKU	499 998 558	517 077 077	497 382 284	477 574 715	469 143 991

2. Olukorra analüüs

Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt

2020. aastal leidis 92% küsitlusele vastanutest, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2022 aastal 90%.² Eurobaromeetri uuringust selgus 2021. aastal, et nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust üheks peamiseks probleemiks, millega riik peaks tegelema, on võrreldes 2020. aastaga paar protsenti vähenenud (2020. aastal 3% ja 2021. aastal 1%). Kõige olulisemateks riigi ees seisvateks probleemideks peeti elukallidust (47%) ja terviseküsimusi (34%).³

Inimeste arvamus kuritegevuse kohta ja objektiivne statistika on omavahel kooskõlas, kuivõrd süütegusid registreeriti 2021. aastal 13% vähem võrreldes sellele eelneva aastaga ning märgatavalt vähenes ka näiteks tapmistes ja mõrvades hukkunate arv; kuritegusid registreeriti aga 0,6% rohkem. Sellest olenemata on jätkuvalt väljakutseks nii internetis toimepandud kelmused kuid ka organiseeritud kuritegevuse üks peamine sissetulekuallikas: narkokuritegevus.⁴

Heitliku julgeolekuolukorra tõttu on veelgi hädavajalikum ühiskonna ühtsus ja valmisolek kriisideks ning asutustevaheline toimiv koostöö

Sisejulgeolekut mõjutasid olulisel määral arengud välismaal, eelkõige Valgevene hübriidrännakud Poola, Leedu ja Läti vastu, sh migrantide smugeldamine ja sisserände kasutamine hübriidründe tööriistana. Samuti olukord Afganistanis ja sellega seotud migratsioonivood. Lisades juurde veel Vene vägede koondumise Ukraina piirialadele (sh 2022. aasta veebruaris alanud täiemahuline sissetung ja sõda Ukraina vastu), võib öelda, et julgeolekuolukord on pingestunud ja kriisis. **Võib eeldada, et need muutused mõjutavad Eesti inimeste turvatunnet ja arvamust riigi ees seisvate olulisimate probleemide kohta.** See kajastus juba näiteks inimeste seisukohas Eesti välispiiri kaitstuse kohta: 2021. aastal oli võrreldes varasemaga 10% vähem neid inimesi, kes arvasid, et välispiir on hästi

kaitstud.⁵ Samas on ebaseaduslike piiriületuste arv Eestis endiselt langustrendis ja piir varasemaga võrreldes paremini kaitstud. Eeltoodu tõttu pöörati tähelepanu erinevate riskide maandamisele. Näiteks valmis 2021. aastal Politsei- ja Piirivalveametil massilise sisserände hädaolukorra lahendamise plaan, mille koostamisel lähtuti Valgevene hübriidrännaku stsenaariumist.

2021. aastal **jätkus koroonapandeemia**, millel oli samuti mõju sisejulgeoleku valdkonnale. Vaenulikku mõjutustegevust oli Eesti vastu märgata vähem, kuid suur osa vaenu õhutavaid sõnumeid, sh terroristlikku sisu, liikus veebikeskkonda. Ühiskonda lõhestavad vandenõud, libauudised ja desinformatsioon levisid veebis kiiresti ning sellega suurenes õiguskaitseasutuste, eriti veebikonstaablite töökoormus. Viimast leevendas mõnevõrra see, et eelmisel aastal lisandus veebikonstaableid juurde.

Ülemaailmne viirusepuhang ja sõda Euroopas on pannud avalikkust ja ka riigiasutusi enam teadvustama, et valmis on vaja olla väga erinevateks kriisideks. Koroonapandeemia on aga kinnitanud, et erinevate valitsemisalade asutuste valmisolek tulla oma valdkonna kriisidega toime on ebahühtlane ja tihti ei osata näha ühe valdkonna piiridest kaugemale. Nii häid kui ka halvemaid näiteid on ka kohalike omavalitsuste kriisivalmidusest. Uuringu järgi on 77% omavalitsustest saavutanud kriisideks valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku taseme.⁶ Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeksi keskmine tulemus näitab, et elanike valmisolek on jäänud samale tasemele nagu 2019. aastal (45). Viimasest saab järeldada, et vaja on panna enam rõhku koolitustele ja erinevatele ennetustegevustele, et parandada inimeste teadlikkust ja oskusi.⁷

Eeltoodud murekohtade leevendamisega 2021. aastal tegeletigi. Kõige ulatuslikuma mõjuga oli ilmselt kriisireguleerimise valdkonna rollijaotuse

² Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020 ja 2022.

³ Flash Eurobarometer 500. Public opinion in the EU regions; <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2552>.

⁴ Politsei- ja Piirivalveameti andmed ning Justiitsministeeriumi „Kuritegevus Eestis 2021“.

⁵ Riigikaitse avaliku arvamuse uuring 2021.

⁶ Kohalike omavalitsuste kriisideks valmisoleku indeksuuring 2021.

⁷ Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeks 2021.

täpsustamine. Kahtlemata on kriisideks valmisoleku parandamine ka järgmistel aastatel oluline. Siseministeeriumi valitsemisala vastutusvaldkondades on prioriteedid järgmised: piirihitusega jätkamine, sisserändeks valmisoleku suurendamine ning sihitud tegevus kriisideks valmisoleku, sh elanikkonnakaitse parandamisel.

Siseturvalisuse asutusi usaldatakse, kuid piisava ja motiveeritud personali tagamiseks on vaja väärilist töötasu ja suuremas mahus väljaõpet

Reageerivate asutuste tööd kergendab inimeste usaldus nende vastu. Päästeametit usaldas 2021. aastal 95%, Häirekeskust 94% ning Politsei- ja Piirivalveametit 86% küsitlusele vastanutest – need on endiselt kolm kõige rohkem usaldatud asutust Eestis.

2021. aastal oli võimalik tänu riigieelarvest saadud lisarahale ja siseturvalisuse asutustes tehtud ümberkorraldustele tõsta miinimumpalka politseiametnikel 11,5%, päästjatel 11,4% ning päästekorraldajatel 6,4%. Lähtudes politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ja töötasu analüüsist on järgmistel aastatel jätkuvalt **väljakutse pakkuda väärilist töötasu, et tagada piisav arv töötajaid, ja rahastada vajalikus mahus uute töötajate väljaõpet.** Siseturvalisuse valdkonna teenistujate arv on alates 2008. aastast vähenenud 18% ning ees on ootamas suur pensionile jäämise laine nii politseinike kui ka päästjate seas, mistõttu on vaja suunata senisest rohkem raha politseinike ja päästjate väljaõppesse, et ära hoida üha suurenev eesliinitöötajate puudujääk.

Arvutuste järgi toob Päästeamet oma tegevusega ühiskonnale tulu aastas miljard eurot ning Politsei- ja Piirivalveamet 867 miljonit eurot. Seega ületab siseturvalisuse asutuste panus ühiskonda mitu korda neile riigieelarvest eraldatavat raha.

Lisaks reageerivatele asutustele on oluline inimeste endi roll Eesti turvalisena hoidmisel

Inimesed teadvustavad nende enda rolli olulisust ja enamik on veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2020. aastal 88%). Selleks on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes kui ka ise vastutustundlikult käitudes.

Vabatahtlike lisandus päästjate ja merepäästjate ridadesse, kuid ka riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Abipolitseinike arv vähenes aga 4%. Kusjuures, 26% lahkunud abipolitseinikest asusid tööle

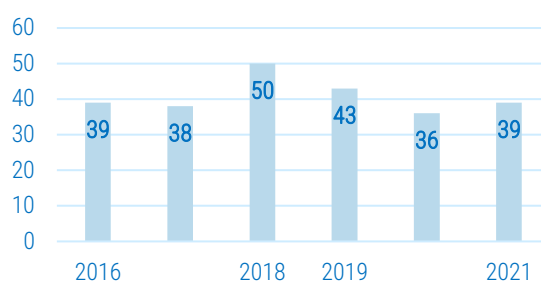
politseiametnikena, mis näitab, et vabatahtlus on üks võimalus mõnes valdkonnas töötajate järelekasvule pisut kaasa aidata. Samuti väärib märkimist, et olenemata väiksemast abipolitseinike arvust, suurenes tänu mitmekülgsemale politseitöösse kaasamisele nende töötundide arv. See ilmestab hästi asjaolu, et ka edaspidi on vaja siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval pöörata veel enam tähelepanu vabatahtliku tegevuse mitmekülgsemaks muutmisele ja sellele, kuidas pakkuda olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi.

Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu

Suur osa õnnetusi ja vigastussurmasid juhtub vale käitumise tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine. Järgnevalt on esitatud ülevaade esialgsetest andmetest, mis korrigeeritakse enne programmi kinnitamist.

2021. aastal oli tulekahjudes hukkunuid 39 (2020. aastal 36). Elektrist alguse saanud tulekahjudes hukkus 11 inimest ja hooletust suitsetamisest tekkinud tulekahjudes samuti 11 inimest, 78% tules hukkunute kodudes puudus toimiv suitsuandur. Suitsetamisest ja lahtisest tulest tingitud eluhoonetulekahjusid oli varasemast vähem, kuid elektrist ja küttesüsteemidest alguse saanud tulekahjusid enam. Selle üks põhjuseid võis olla 2021. aasta alguse külm talv ja koroonapandeemia, mille tõttu on inimesed enam kodus ning koormus seega nii elektri- kui ka küttesüsteemidele ja kodutehnikale suurem.

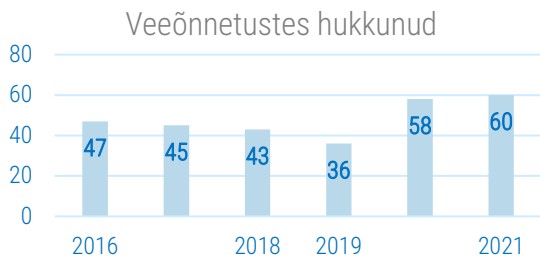
Tuleõnnetustes hukkunud

Joonis. Tulekahjudes hukkunud aastatel 2016–2021 (allikas: Päästeamet)

Veeõnnetustes hukkus 60 inimest. See on viimase kuue aasta suurim uppumiste arv.

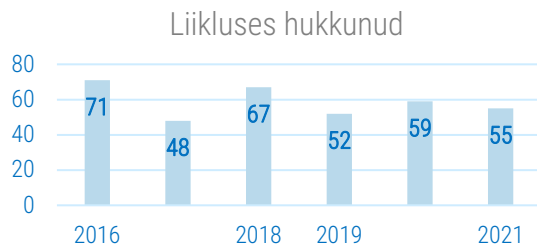
Kusjuures, enamik tule- ja veeõnnetustes hukkunutest olid mehed ning rohkem kui pooled olid joobes.

Joonis. Veeõnnetustes hukkunud aastatel 2016–2021 (allikas: Päästeamet)

Muu hulgas on veeõnnetustes hukkunute arvu mõjutanud ilm ja kestav koroonaaeg, mistõttu võisid suviselt soojad ilmad meelitada inimesi tavapärasest rohkem veekogude juurde. Seda illustreerib asjaolu, et kõige enam uppus inimesi suve- ja kevadkuudel.

Liiklusõnnetustes sai vigastada 2020. aastaga võrreldes ligi kümnendiku võrra rohkem inimesi, kuid hukkunuid oli veidi vähem (2020. aastal 59 ja 2021. aastal 55).

Joonis. Liikluses hukkunud aastatel 2016–2021 (allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

2021. aastal oli võrreldes varasemaga enam kergliikurijuhtide osalusel liiklusõnnetusi, mis moodustasid peaaegu 15% kõikidest inimkannatanuga õnnetustest. Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhtide põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2021. aastal peaaegu 30% vähem kui 2020. aastal (2020. aastal 130 ja 2021. aastal 93).

Tapmisi ja mõrvu registreeriti 2021. aastal kaks korda vähem kui 2020. aastal.

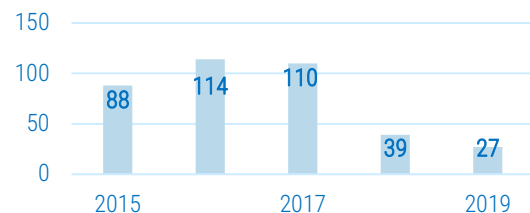
Joonis. Masked vägivalgakuriteod (allikas: surma põhjuste register; Justiitsministeerium „Kuritegevus Eestis 2021“)

Kõigi surmava lõpuga kuritegude puhul oli üks mõjutegur alkoholi tarbimine. Vägivalla toimepanijatest olid joores 69% ja kannatanutest 40%.

Oma lähedase käe läbi kaotas elu märksa vähem inimesi kui 2020. aastal (2020. aastal 16 ja 2021. aastal 4). 2021. aastal vähenes lähisuhtevägivalla juhtumite arv 4%, sh registreeriti kuritegusid 10% vähem. Alaealiste osalusel lähisuhtevägivalla juhtumite osakaal jäi 2020. aastaga samale tasemele. Kui 2020. aastal pandi toime viimaste aastate vaates kõige rohkem raskeid lähisuhtevägivalla kuritegusid, siis 2021. aastal oli neid poole vähem (22).

Aastatel 1999–2020 on Eestis **narkootikumide** tõttu surnud 1732 inimest (2021. aasta andmeid veel pole).

Narkootikumidest tingitud surmad

Joonis. Narkootikumidest tingitud surmad aastatel 2015–2019 (allikas: surma põhjuste register)

Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik on Eestis 2021. aastal märkimisväärselt pidurdunud. Fentanüüli kättesaadavus on vähenenud tänu politsei edukale jälitustööle, millega lõpetati 2017. aasta lõpus ja 2018. aasta alguses mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. Õiguskaitseasutuste edukas töö ning koju kaasa antava naloksoonikomplekti ja teiste kahju vähendamise teenuste ulatuslikum rakendamine on narkootikumide üledoosist tingitud surmade arvu märkimisväärselt vähendanud. Samas on täheldada, et levivad uued ja veel ohtlikumad ained, mis võivad põhjustada seninägematut tervisekahju või surma. Üks selline aine on isotonitaseen, mis on 2021. aastal põhjustanud mitu surma.

2021. aastal jätkati sihitud ennetusega siseturvalisuse valdkonnas nii erinevate tõendus- ja teavitustegevuste abil. Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad. Tihti on probleemide algallikad samad, mistõttu tuleb ennetustööd teha valdkonnaülelselt. Selleks leppisid justiitsminister, haridus- ja teadusminister, kultuuri- ja rahandusminister, sotsiaalkaitseminister, tervise- ja tööminister ning siseminister kokku valdkonnaülese ennetuse põhimõtetes.

Siseturvalisuse teenuste paremaks pakkumiseks investeeriti transportvarasse, kinnisvarasse ja infotehnoloogiasse

2020. aastal parandati Päästeameti ning Politsei- ja Piirivalveameti tehnilist valmisolekut, et paremini sündmustele reageerida. Näiteks asendati **päästetööde** toetamiseks kuus päästetööde põhiautot, üks paakauto ja neli amfiibsõidukit, mida kasutatakse erinevate päästesündmuste lahendamiseks keerulistes maastikutingimustes. **Demineerimistöde valdkonnas** uuendati ühte demineerimise põhisõidukit ja nelja demineerimistöde haagist. Lisaks asendati keemiapäästevõimekuse säilitamiseks seitse keemiapäästehaagist. **Kriminaalpolitsei** tegevuse toetamiseks uuendati nelja kriminalistika ekspertide väikebussi. **Uue tehnoloogia katsetamiseks ja keskkonnahoiu suurendamiseks** hangiti Politsei- ja Piirivalveametile esimene elektriline patrullisõiduk. Lisaks asendati kokku ligi 150 kasutusrendi sõidukit, mida kasutatakse erinevate siseturvalisuse teenuste tagamiseks. **Maismaasõidukitesse investeeriti 2021. aastal kokku ligi 4 miljonit eurot.**

Päästetööde valdkonnas soetati **veepäästevõimekuse parandamiseks** kümme siseveekogu mootorpaati. **Otsingu- ja päästetööde ning piiri valvamise** võimekuse parandamiseks soetati Politsei- ja Piirivalveametile kaks mootorpaati. Toimepidevuse parandamiseks uuendati ida regioonis kolme piirivalvekordoni kütusetanklaid. **Veesõidukitesse investeeriti 2021. aastal kokku ligi 0,4 miljonit eurot.**

2021. aastal alustati projektiga, mille eesmärk on 2025. aastaks tagada Politsei- ja Piirivalveameti mitmeotstarbeliste helikopterite väljalennu valmidus Tallinna baasist ööpäev ringi 15 minutiga. Projekti rahastamiseks on alates 2021. aastast kasutada 1,5 miljonit eurot aastas. Lisaks sellele tehti ettevalmistusi, et 2026. aastaks tagada mitmeotstarbelise meditsiinikopteri ööpäevaringne kättesaadavus. Projekti rakendamiseks on Euroopa Liidu taaste- ja vastupidavusrahastust planeeritud aastateks 2022–2026 kokku 46,3 miljonit eurot,

kuid püsivate tegevuskulude katmiseks on vaja riigieelarvest lisaraha (prognoosi järgi 4,5 miljonit eurot aastas).

2021. aastal alustati Siseministeeriumi valitsemisalas ehitustöödega, mille kogumaksumus on üle 61 miljoni euro (sellest suurem osa ehk 42 miljonit eurot on Kaitsepolitsei ameti peahoone maksumus). **Samuti valmis mitu olulist kinnisvaraprojekti.** Kaasaegsesse Pärnu ühishoonesse kolisid piirkonna Päästeameti, Häirekeskuse, Politsei- ja Piirivalveameti, Kaitsepolitsei ameti ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse teenistujad.

Arendusprojektiga alustati juba 2013. aastal ja selle kogumaksumus on 26 miljonit eurot. Valmis said ka Valga politseimaja rekonstrueerimistööd (3,5 miljonit eurot), Keila komando energiatõhusustööd (0,65 miljonit eurot), Kolde politseimaja osaline ümberehitus (0,45 miljonit eurot) ja Narva-Jõesuu kordoni kaide rekonstrueerimistööd (1 miljonit eurot).

Infotehnoloogia valdkonnas oli üks olulisim arendusprojekt senisest usaldusväärsemat keskset isikutuvastust võimaldav **automaatne biomeetrilise isikutuvastuse süsteem (ABIS)**, mille täiemahuliseks kasutusele võtmiseks jätkub töö 2022. aastal. Biomeetrilisi andmeid kasutavad 2021. aastal piiripunktides avatud **esimesed ABC-väravad**, mis võimaldavad automaatset piirikontrolli.

Jätkusid COVID-19 leviku tõkestamisega seotud arendusprojektid patrullpolitsei kasutatavas Apollo rakenduses ja koostöös TEHIK-uga loodi **võimalus koroonapasside lugemiseks.**

Häirekeskuse **riigiinfo telefoni 1247** teenusega liideti keskkonnainfo telefon, lisaks parandati kõnede transkriptsiooni võimalusi.

Valmis ka uus **e-residentide taotluskeskkond** ning veebileht, mis lihtsustab Eestisse elama ja töötama tulnud välismaalaste osalemist kohanemisprogrammis. **IKT arendustesse investeeriti 2021. aastal ligi 12,1 miljonit eurot.**

3. Põhimõtted, millega arvestada programmi tegevuste kavandamisel ja elluviimisel

- 1. Turvalisus algab igaühest endast.** Igaühe üksteisest hooliv käitumine loob võimalused ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Turvalisust saab suurendada igaüks, kui parendab enda ja oma lähedaste käitumist. Hädasolija päästmine ei ole pelgalt tema enda asi. Siiski teeb abivajaja teadlikkus ja ettevalmistus, kuidas hädaolukorras toime tulla, tema päästmise kergemaks. Vajaduse korral peab osutama abi ise või edastama teabe õnnetusest professionaalidele. Tähtis on aidata kaasa selle mõtteviisi juurdumisele ning parendada elanike teadmisi ja oskuseid.
- 2. Turvalisuse tagamine on terviklik ja eeldab eri poolte jõupingutusi.** Turvalisus nõuab paljude asutuste ja inimeste ühist panust. Parima tulemuse selle tagamisel annab eri poolte tähelepanu ja pingutus – Siseministeeriumi valitsemisala asutuste asjatundlik tegutsemine, teiste valitsemisalade asjakohane panus, kohalike omavalitsuste, vabaihenduste, era-sektori ja kogukonnaliikmete sammud oma piirkonnas siseturvalisuse suurendamiseks. See võib tähendada näiteks vabatahtlike, politseinike ja päästjate tööd, elutähtsate teenuste toimepidevust korraldavate asutuste rolli, aga ka inimeste endi valmisolekut võimalikeks hädaolukordadeks jne. Vaja on välja selgitada takistused eesmärkide saavutamisel ja leida, kuidas neid ühiselt kõrvaldada nii siseturvalisuse valdkonna kui ka teiste valdkondade eesmärkide elluviimise abil.
- 3. Kõige mõistlikum on ohte ennetada.** Turvalisuse tagamisel on korrakaitsjatel ja päästjatel oluline roll ja neilt oodatakse vajaduse korral kiiret ja oskuslikku sekkumist. Siiski tuleb

meeles pidada, et õnnetuse korral on kahju inimese elule, tervisele, varale või loodusele juba sündinud. Vaja on saavutada turvalisem ühiskond, kus kogukondlik elu ja keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalda ja muude negatiivsete nähtuste tekkimise juba eos. Tähtis eeldus on kujundada selleks sobivad hoiakud ja oskused, aga ka keskkond, mis soodustaks positiivseid valikuid ja arenguvõimalusi.

- 4. Oluline on jõuda teadmispõhiselt probleemide põhjusteni ja need koostöös lahendada.** Siseturvalisuse tagamisel on vaja välja selgitada probleemide tegelikud põhjused, sh miks ei tunne inimesed endid turvaliselt või miks nad käituvad riskialtalt ega arvesta võimalikku ohtu.
- 5. Probleemide lahendamisel kasutatakse ajakohaseid, mõjusaid, nutikaid ja optimaalseid lahendusi.** Turvalisuse tagamisel ja probleemide lahendamiseks on vajalik leida tõhusaid ja nutikaid lahendusi, kuidas inimeste tööpanust hästi kasutada ja selle kõrval rakendada uuenduslikku tehnoloogiat. Kasutatavate lahenduste mõjususe ja asjakohasuse kriteeriumiks on ka mõistmine, kuidas leida sihtrühmale sobilik lahendus. Selle jaoks tuleb programmi elluviimisel hinnata erinevate tegevuste sobivust sihtrühmadele ja kohendada tegevusi selliselt, et need avaldaks soovitud mõju. Näiteks on eriti oluline tähelepanu pöörata valdkondadele, mille mõõdikute seirel on näha, et sihtrühmade vahel on olulised erinevused (nt meeste ja naiste surmajuhtude erinevus) ja viia ellu tegevusi, mis avaldaksid suurimat mõju.

4. Keskised lahendamist vajavad probleemid ja programmi olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026

1. Hoiame hoidjaid! Siseturvalisuse ja sisejulgeoleku asutuste reageerimissuutlikkuseks ning erinevate ohtude, õnnetuste ja kriisidega toimetulemiseks ja nende ennetamiseks peame tagama piisaval arvul töötajaid. Selleks peame pakkuma töötajatele väärilist töötasu, soodustama töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmist ning välja õpetama tänasest suuremas mahus töötajaid. Viimased kaks aastat on selgelt näidanud, kui palju toetub Eesti nii kriisides kui ka rahuajal meie siseturvalisuse asutuste töötajatele – need inimesed on ühekorruga meie eeslinn ja tagala. See on Eesti turvavõrk, millesse lähiaastad ähvardavad tuua ohtlikult suuri lünki. Kriisiolukorras võib see kaasa tuua täiendavaid riske, sest siis on ülesandeid veelgi rohkem ja inimeste puudumisel tuleks kriise lahendada ületundide najal, mis pikas perspektiivis ei ole jätkusuutlik. Igal aastal hakkab Eestis puudu jääma 50 päästjat ja sadakond politseinikku, kes lähevad pensionile või lahkuvad töölt. Inimeste asemele värbamiseks pole meie palgatase piisav ja uusi politseinikke tuleks nelja aastaga koolitada 660 võrra rohkem kui on Sisekaitseakadeemia praegused võimalused. Järeleandmisi abi osutamise kiiruses, elude ja vara päästmises me rahulikul ajal ega kriisiajal aga lubada ei saa.

Peame tagama motiveeriva ja konkurentsi-võimelise palga ehk igale politseiametnikule ja päästjale 2025. aastaks minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk.

Peame garanteerima piisavas mahus õppekohti, kvaliteetsel ja moodsal tasemel õppe ning head õppetingimused. Selleks arendame välja Väike-Maarja harjutusväljaku ja Sisekaitseakadeemia Tallinna õppekompleksi.

Peame hoidma töötajate füüsilist ja vaimset tervist. Loomes selleks varajase märkamise süsteemi koos võimalike toetusabinõudega ja toetame inimeste liikumist süsteemisiseselt

2. Kaasame rohkem vabatahtlikke ja edendame vabatahtlikku tegevust. Oleme võtnud sihiks, et 2026. aastaks on vabatahtlikke vähemalt 1200 võrra rohkem. Tagame, et vabatahtlike väljaõpe ja varustus on heal tasemel ning pakume

vabatahtlikele mitmekülgseid osalusvõimalusi.

Juba praegu aitab ligi 4000 vabatahtlikku Eestit turvalisemaks muuta. Vabatahtlikud aitavad jõuda nutikate lahendusteni ja ulatavad abikäe rohkemates olukordades kui vaid kutseliste töötajatega võimalik oleks. Nendeta ei suudaks me pakkuda siseturvalisuse teenuseid sellisel tasemel nagu täna – vabatahtlikud päästjad näiteks osalevad iga viienda päästesündmuse lahendamisel, vabatahtlikud merepäästjad iga kolmanda merepäästejuhtumi lahendamisel ning abipolitseinikud teevad aasta jooksul sama palju töötunde kui Viljandi politseijaoskond.

3. **Kasutame nutiajastu võimalusi turvalisuse suurendamiseks – kasvatame ja säilitame IKT-võimekust, tugevdame infoturvet.** Siseturvalisuse valdkonnas päästab IKT elusid. IT-süsteemide puudumisel ei pruugi abi piisavalt kiiresti kohale jõuda ja asjaajamine oleks kodanikele ebamugav või isegi võimatu. Hulk olulisi riigi infosüsteeme on aga oma aja ära elanud. Teenuste kvaliteetseks jätkamiseks peame infosüsteeme uuendama ja vähendama nn tehnoloogilist võlga. Selleks on vaja suunata riigieelarve vahendeid järjepidevalt IKT

võimekuse säilitamiseks. Üha enam tegeleme ka infoturbe tugevdamisega, sest muutunud julgeolekuolukord on suurendanud meie e-riigi kaitsmise vajadust.

4. **Säilitame tehnilise valmisoleku.** Tehnilise valmisoleku säilitamiseks uuendame tehnikat, lähtudes selle elukaarest ja eelistame võimalusel väiksema keskkonnamõjuga lahendusi.

5. **Laia riigikaitse rahastamine peab moodustama ühtse terviku.** Kriisideks valmisolek ja elanikkonnakaitse on riigikaitse lahutamatud osad, seega peavad nendega seotud võimearendused ja pidevad kulud olema kaetud püsirahastusega. Kriisideks ettevalmistusi teha on parem rahulikul ajal ja püsiv rahastus võimaldab seda teha järjekindlalt ning terviklikult.

6. **Parandame kriisideks valmisolekut, sh suurendame elanikkonnakaitset, et kriiside mõju oleks võimalikult väike.** Viimased aastad näidanud, et

meil on tarvis parandada kriisidega toimetulemist – nii riiklikul, omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igal ühel on kriisis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma valdkonna kriise oskuslikult juhtima.

Lähiaastate kriisideks valmisoleku ja elanikkonnakaitse valdkonna olulisima mõjuga tegevused:

Kiire ohuteavitus – loome ja rakendame üleriikliku kiire ohuteavituse süsteemi, mis hõlmab nii sireene, SMS-teavitust kui ka teisi alternatiive.

Evakuatsioon ja varjumine – koostöös KOVide jt partneritega valmistame ette ulatusliku evakuatsiooni ja loome avalikud varjumiskohad. Kaasame KOVe, ettevõtjaid, korteriühistuid ja elanikke, et tagada varjumiskohad elanikele. Algatame arutelu varjumiskohtade loomise nõudeks uusehitistes.

Nõustame ja toetame kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisolekus, loome toetusmeetme KOVide kriisivalmiduse parandamiseks ning tagame läbipaistva ja võrreldava KOVide kriisivalmiduse arendamise.

Loome eeldused, et iga elanik saaks kriisis paremini hakkama, teaks oma rolli ning oskaks muuta oma kodu kriisikindlamaks. Teeme teavitustegevusi, riskikommunikatsiooni, õppusi, toetame kodanikualgatusi ja korteriühistuid.

Suurendame päästetöö kriisiaegseid võimekusi üleujutustele ja varingutele reageerimisel, tormikahjustuste kõrvaldamisel, metsatulekahjude kustutamisel. Samuti parendame demineerimise ja keemiapääste suutlikkust.

Arendame kriisirolliga vabatahtlike ja taganende valmisoleku. Tagame kõigile siseturvalisuse vabatahtlikele ühtsed kriisiaegse tegutsemise võimalused (nt sotsiaalsed tagatised, võimalus maksta tasu pikaajaste kriiside korral). Loome abidemineerijana kaasumise võimaluse. Peame tagama vabatahtlike väljaõppe ja varustuse senisest kõrgemal tasemel.

Rahvusvaheline koostöö ja abi – saame loota teiste abile vaid siis, kui ka ise teisi abistame. Peame arendama rahvusvahelistele nõuetele vastavaid võimekusi (näiteks on Eesti täna ELi elanikkonnakaitse mehhanismi ühisressurssi üles andnud ühe keskmise võimekusega otsingu- ja päästemeeskonna, ühe meditsiini-meeskonna ning koos Läti ja Leeduga ühe üleujutuste pumpamismooduli). Teeme lähi-

riikidega koostööd otsides võimalusi ühendmeeskondade saatmiseks kriisipiirkondadesse ja õppuste korraldamiseks. Loomes võimaluse erineva võimekusega meeskondade ja ekspertide kiireks lähetamiseks, tagame kõigile võrdsetel alustel missioonidel tasustamise ja sotsiaalsed tagatised nii lähetustes kui ka väljaõppes.

Suurendame Siseministeeriumi valitsemisala toimepidevust kriitiliste teenuste osutamisel kriisiolukorras.

- 7. Ehitame idapiiri täies ulatuses välja.** Kaitstuma piiriga suurendame julgeolekut, tõkestame ebaseaduslikku rännet, inimkaubandust, piiriülest kuritegevust ja salakaubavedu. Tegu on märgilise ja olulise sammuga Euroopa julgeoleku jaoks, sest nii on ka kogu Schengeni ruum senisest veelgi turvalisem. Oleme toonud maismaapiiri ehituse tähtaega kuni poolteist aastat lähemale, senise 2026 aasta lõpu asemel aastasse 2025, kuid selleks, et see eesmärk täituks peame arvestama ehitushindade kallinemisega.
- 8. Kaitseme riigi strateegilist autonoomsust, ennetame ja tõkestame hübriidohte ja välismõjutusi.** Ebausaldusväärsete välisinvesteeringute, sh kinnisvara investeeringute ja tehnoloogiatega, võivad kaasneda riskid julgeolekule, seetõttu peab riigil peab olema suutlikkust ning ressursi, et selliseid ohte tuvastada ja tõkestada. Riskide maandamiseks peame näiteks hindama investeeringuid, mida teised riigid soovivad Eestisse teha. Sellega loome kindlustunde, et riigis tehakse otsuseid just kodanike huvidest lähtudes. Selleks on vaja vastu võtta välisinvesteeringute usaldusväärse hindamise seadus, täiendada kinnisasjade omandamise kitsendamise seadust ja olemasolevaid regulatsioone nagu näiteks riigihangete seadust ja tehnoloogiatele seatud standardeid.
- 9. Tõkestame desinformatsiooni ja vaenulikke mõjutustegevust.** Desinformatsioon on üks osa julgeolekust ja valeinfo leviku tõkestamine on osa laiast riigikaitsest. Demokraatliku riigina on sõnavabadus loomulik osa ühiskonna toimimisest, kuid peame teadlikult väärinfokampaaniaid tuvastama ja neile reageerima. Peame tagama tasakaalu väärinfo ümberlõkkamise ja sõnavabaduse tagamise vahel ning leidma õiguspärase ja vähimal määral sõnavabadust riivava lahenduse, et oleks võimalik veebiriiumist eemaldada ebaseaduslikku, kriminaalset või terroristlikku sisu.

10. Võitleme küberkuritegevuse vastu tõhusamalt ja digitaliseerime PPA. Küberkuritegevuse hulk on ajas kasvav ja üha enam kasutatakse digimaailma võimalusi ära kõikides kuriteoliikides. Meil on selle valdkonnaga tegelemiseks vaja senisest rohkem valdkonnaeksperte. Aina enam digiteerivas maailmas peame uutele ohtudele reageerimiseks ja töö tõhustamiseks tagama PPA tehnoloogilise võimekuse ning kasutama infotehnoloogilisi võimalusi, näiteks tehisintellekti ja suurandmete analüüsi.

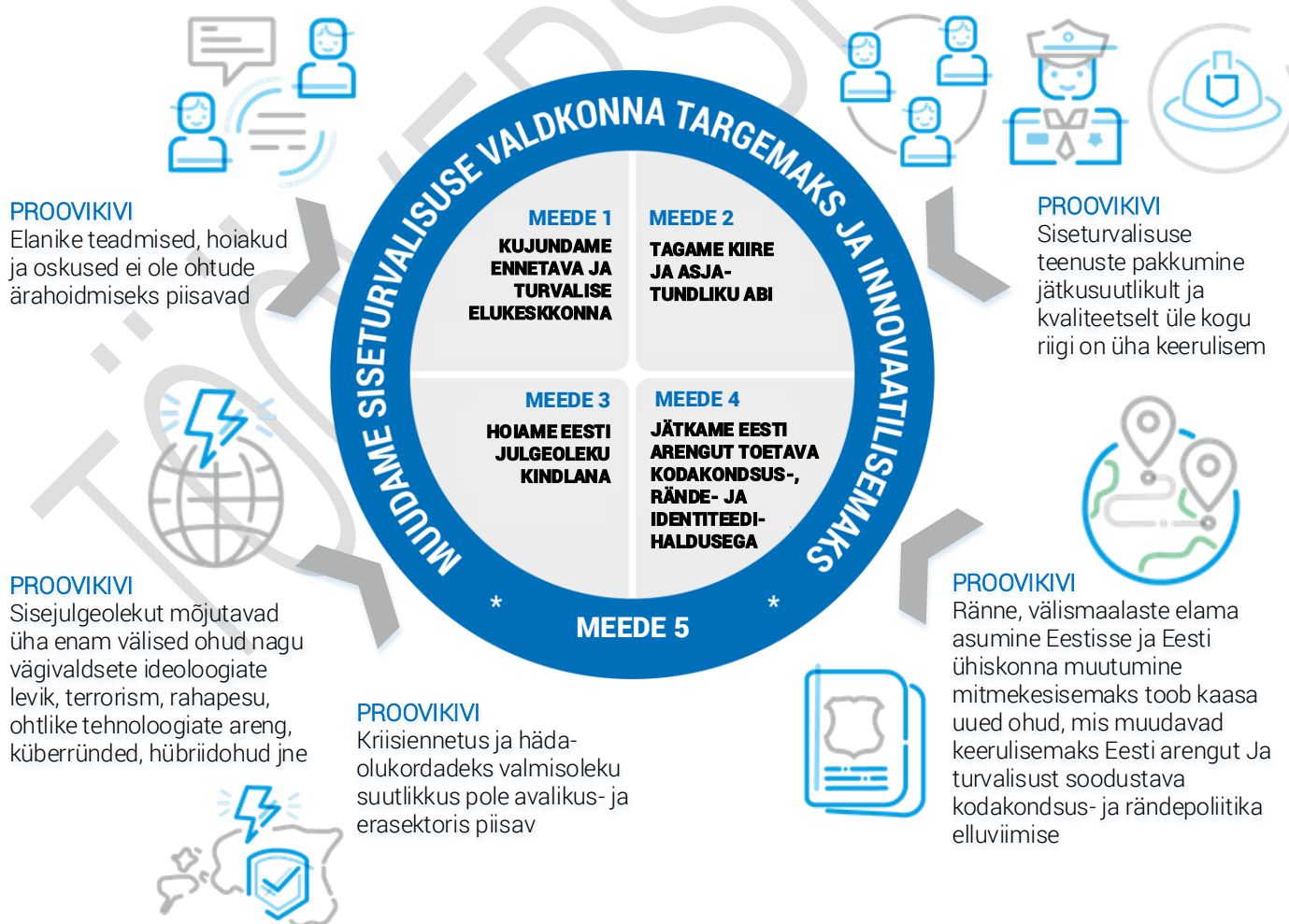
Samuti vajame julgeoleku tagamiseks ja inimeste õiguste kaitseks õiguselgust sideandmete säilitamises ja kasutamises. Oluline on tagada õiguskaitsesüsteemidele sideandmete piiriline kättesaadavus ja nende säilitamine, samuti võimalused tehisintellekti lahenduste kasutuselevõtmises. Nende eesmärkide täitmiseks vajame Euroopa Liidu tasandil õiguslike lahendusi, mis looks tasakaalu julgeoleku

tagamise ja privaatsuse kaitse eesmärkide vahel.

11. Jätkame sihistatud ennetustegevustega ja võimestame kogukondi. Suur osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad, mistõttu peame tegema erinevate valdkondade vahel enam koostööd.

Peame täpsustama kohalike omavalitsuste rolli turvalise elukeskkonna kujundamisel ja turvalisuse suurendamisel ning arendama kohalike omavalitsuste võimekust turvalise elukeskkonna kujundamisel. Sh juurutame turvalisuse tegevusmudeli, mille eesmärk on toetada ja suunata turvalise elukeskkonna arendamist kohalikul tasandil. Kaasame ka senisest enam erasektorit inimeste ohutusõnumite leviku laiendamisel.

Ennetustegevuste puhul jätkame ka juba end tõestanud tegevustega samas alustame ka uute tõendus- või teadmispõhiste tegevuste elluviimisega.

MEEDE 1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Meetme eesmärk: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondade-ülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

Meetme kirjeldus: Meede on suunatud turvalise elukeskkonna kujundamisele ja inimeste teadmiste, oskuste, hoiakute ja käitumise mõjutamisele, et vähendada sellega ohte, ohtu sattumist, ning luua eeldused turvalisuseks ja sh turvatundeks. Selleks kujundatakse eri poolte oskusi ja hoiakuid, võimestatakse inimesi ja kogukondi, täpsustatakse eri asutuste, ühingute ja kogukondade rolle ja arendatakse nende vahel koostööd. Eelkõige on tähelepanu all vigastuste ja vigastussurmade (täpsemini liikluses⁸, tulekahjus, uppumise, mürgistuste, sh gaasimürgistuste ning tapmiste ja mõrvade tagajärjel hukkunud või vigastatud), varavastaste süütegude, avaliku korra rikkumiste kahjude ärahoidmine. Samuti käsitletakse vägivalla ennetamist laiemalt.⁹

Meede koosneb neljast programmi tegevusest:

1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine
2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine
3. Turvalise keskkonna kujundamine
4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*):

Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Maksu- ja Tolliamet, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Keskkonnaamet, Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve amet, Eesti Pank, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eestkätt maakondlikud arendusorganisatsioonid), vabatahtlikud ühendused, Eesti Haigekassa, Kaitseliit, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted

⁸ Liiklusohutuse valdkonna tegevused on üksikasjalikult kokku lepitud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

⁹ Teemat käsitletakse mitmes arengudokumendis, kuid valitsemisalade ülesed kokkulepped on dokumendis „Vägivallaennetuse kokkulepe 2021–2025“.

Meetme mõõdikud

Meetme mõõdikud	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal	96%	≥ 96% (92%)	≥ 96% (-)	≥ 96% (92%)	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks	61%	> 61% (61%)	> 61% (-)	> 61% (53%)	≥ 65%	≥ 66%	≥ 66%	≥ 66%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse vabatahtlike arv									
- vabatahtlikud päästjad	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400 (2319)	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2750	SIM
- vabatahtlikud merepäästjad	511	≥ 575 (444)	≥ 500 (599)	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	≥ 750	
- abipolitseinikud	1038	≥ 1100 (1236)	≥ 1200 (1186)	≥ 1400	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- Häirekeskuse vabatahtlikud	-	(34)	(200)	≥ 170	≥ 210	≥ 220	≥ 230	≥ 250	
Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks									
- naabrivalves	56%	> 56% (47%)	> 56% (-)	> 56% (49%)	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitseinikuna	13%	> 13% (13%)	> 13% (-)	> 13% (13%)	> 13%	> 13%	> 15%	> 15%	
- vabatahtliku päästjana	15%	> 15% (17%)	> 15% (-)	> 15% (19%)	> 15%	> 15%	> 17%	> 17%	
- Häirekeskuses	-	-	-	15%	≥15%	≥15%	≥15%	≥15%	
Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus									
- naabrivalve	78%	≥ 78% (77%)	≥ 78% (-)	≥ 78% (74%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitsei	78%	≥ 78% (75%)	≥ 78% (-)	≥ 78% (73%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 80%	≥ 80%	
- vabatahtlik pääste	87%	≥ 87% (84%)	≥ 87% (-)	≥ 87% (83%)	≥ 87%	≥ 87%	≥ 90%	≥ 90%	

Olukorra analüüs

Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad.

Tihti on probleemide algallikad samad, mistõttu tuleb ennetustööd teha valdkondade üleselt. Ennetava ja turvalise elukeskkonna parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõjusamad lahendused.

Süsteemse ja eri valdkondade üleselt koordineeritud ennetustegevusega väldime tegevuste

dubleerimist, vähendame koormust, vajadust ressursside ja ennetustegevuste järele. Sealjuures on endiselt vajalik, et asutused tegeleksid valdkonnaspetsiifiliste ennetustegevustega nagu näiteks tuleohutusse panustavate kampaaniate ja turvalise seksuaalkäitumise õpetamisega.

Inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel on oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel ning turvalise elukeskkonna kujundamisel.

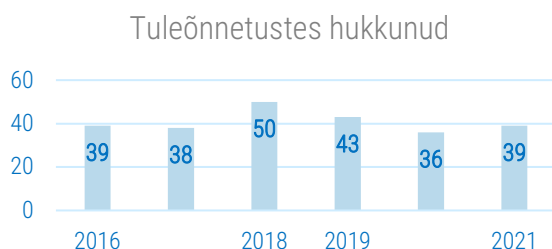
Hoiakute poolest on eeldused kahjude ärahoidmiseks suuresti olemas. 2018. aastal tehtud avaliku arvamuse uuringu järgi 95% vastanuid nõustus või pigem nõustus, et peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt. Viimase nelja aasta jooksul on inimesed ka ise astunud rohkem samme turvalise elukeskkonna loomiseks. Sealhulgas on kasvanud suitsuanduri (2016. a 90% ja 2020. a 95%), vingugaasianduri (2016. a 13% ja 2020. a 25%) ning enda paigaldatud valveseadmete (2016. a 9% ja 2020. a 18%) omanike osakaal. 49%-l vastajatest on turvauks või -lukk ja 44%-l tulekustuti ja/või tulekustutustekk (kuid ainult 28% mitte-eestlastel). 24% elanikest arutanud naabritega oma ümbruskonna turvalisuse teemadel ja 11% on teinud turvalisusega seotud ettepanekuid kohalikule omavalitsusele.

Kuigi enamus inimesi peab oluliseks ohtude ennetamist (95%), siis tunduvat vähem on neid, kes peavad piisavaks enda valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%). **Seega tasub ka edaspidi teha ennetust ja teavitust, mille puhul on oluline sihtgrupipõhine lähenemine (nt lapsed, erivajadusega inimesed, teise emakeelega inimesed jm).**

Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu

Suur osa õnnetustest juhtub riskikäitumise tõttu sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine. Oluline probleem, millega arvestada, on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hukkab mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem¹⁰. Järgnevalt on esitatud ülevaade esialgsete 2021. aasta andmetega (andmed korrigeeritakse enne programmi kinnitamist).

2021. aastal oli **tulekahjudes hukkunuid** 39 (2020. aastal hukkus 36 inimest).

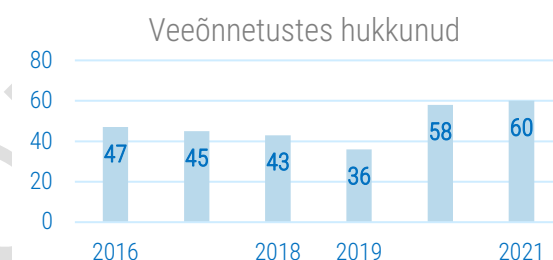

Joonis. Tulekahjudes hukkunud aastatel 2016–2021 (Allikas: Päästeamet)

Elektrist alguse saanud tulekahjudes hukkus 11 inimest ning hooletust suitsetamisest tekkinud tulekahjudes samuti 11 inimest, 78% tules hukkunute kodudes puudus toimiv suitsuandur.

Suitsetamisest ja lahtisest tulest tingitud eluhoone-tulekahjusid oli varasemast vähem, kuid elektrist ja küttesüsteemidest alguse saanud tulekahjusid enam. Selle üheks põhjuseks võis olla 2021. aasta alguse külm talv ja koroonapandeemia, mille tõttu inimesed on enam kodus ning koormus seega nii elektri- kui küttesüsteemidele ja kodutehnikale suurem.

Veeõnnetustes hukkus 60 inimest, see on viimase kuue aasta suurim uppumiste arv.

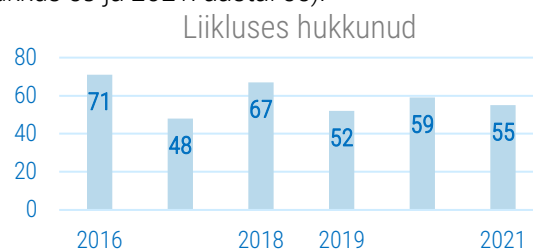

Joonis. Veeõnnetustes hukkunud aastatel 2016–2021 (Allikas: Päästeamet)

Mh on veeõnnetustes hukkunute arvu mõjutanud ilmastik ja kestev koroonaperiood, mistõttu võisid suviselt soojad ilmad inimesi tavapärasest rohkem veekogude juurde meelitada. Seda illustreerib asjaolu, et kõige enam uppus inimesi suve- ja kevadkuudel.

Kusjuures enamik tule- ja veeõnnetustes hukkunute olid mehed ning rohkem kui pooled olid joores.

Liiklusõnnetustes sai vigastada 2020. aastaga võrreldes ligi kümnendiku võrra rohkem inimesi, kuid hukkunuid oli veidi vähem (2020. aastal hukkus 59 ja 2021. aastal 55).

Joonis. Liikluses hukkunud aastatel 2016–2021 (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

¹⁰ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

2021. aastal oli võrreldes varasemaga enam kergliikurijuhtide osalusel liiklusõnnetusi, mis moodustasid peaaegu 15% kõikidest inimkannatanutega õnnetustest. Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhtide põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2021. aastal peaaegu 30% vähem kui 2020. aastal (2020. aastal 130 ning 2021. aastal 93).

Tapmisi ja mõrvu registreeriti 2021. aastal kaks korda vähem kui 2020. aastal.

Joonis. Rasked vägivalgakuriteod (allikas: surma põhjuste register; Justiitsministeerium „Kuritegevus Eestis 2021“)

Kõigi fataalse lõpuga kuritegude puhul oli üheks mõjuteguriks alkoholi tarbimine. Vägivalla toimepanijatest olid joores 69% ja kannatanutest 40%.

Oma lähedase käe läbi kaotas elu oluliselt vähem inimesi kui 2020. aastal (2020. aastal 16 ja 2021. aastal 4). 2021. aastal vähenes lähisuhtevägivalla juhtumite arv 4%, sealhulgas kuritegusid registreeriti 10% vähem. Alaealiste osalusel toimunud lähisuhtevägivalla juhtumite osakaal jäi 2020. aastaga samale tasemele. Kui 2020. aastal pandi toime viimaste aastate vaates kõige rohkem raskeid lähisuhtevägivalla kuritegusid, siis 2021. aastal oli neid poole vähem (22).

Siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse soodustamine on oluline eeldus mõjusaks ennetuseks ja paremaks reageerimiseks¹¹

Kutseliste teenistujate kõrval on oluline vabatahtlike abi. Ka inimesed teadvustavad nende enda rolli olulisust ja enamik on veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2020. aastal 88%). Selleks

on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes, kuid ka ise vastutustundlikult käitudes.

Vabatahtlike lisandus 2021. aastal päästjate ja merepäästjate ridadesse, kuid ka Riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Vähenes aga abipolitseinike arv 4% võrra. Kusjuures 26% lahkunud abipolitseinikest asusid tööle politseiametnikena, mis näitab, et vabatahtlus on üks võimalus mõnes valdkonnas töötajate järelkasvule pisut kaasa aidata. Samuti väärib märkimist, et olenemata väiksemast abipolitseinike arvust, suurenes nende töötundide arv tänu mitmekülgsemale politseitöösse kaasamisele. See ilmestab hästi asjaolu, et ka edaspidi on vaja siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval veel enam tähelepanu pöörata vabatahtliku tegevuse mitmekülgsemaks muutmisele ning sellele, kuidas olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi pakkuda.

Vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Samuti on vaja jätkata vabatahtlike tegevuse rahastamisega, nende väljaõppe ja varustuse parandamisega ja tegevust toetava IT-lahenduse arendamisega. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks tundub suurem võrreldes tegeliku osalemisega. See näitab, et vabatahtliku tegevuse edendamiseks on palju arenguruumi. Inimeste informeeritus võimalustest osaleda vabatahtlikuna on aga pigem väike. Väga heaks või heaks pidas oma informeerituse taset naabrialvates osalemise kohta 33%, abipolitseinikuna osalemise kohta 16%, vabatahtliku päästjana osalemise kohta 15%, vabatahtliku merepäästjana osalemise kohta 10%¹².

Vabatahtlike potentsiaali ei kasutata praegu täielikult – vabatahtlikud panustavad pigem reageerimisse. Vabatahtlike tegevust oleks võimalik aga mitmekesistada, näiteks luua enam võimalusi osaleda ennetustegevustes ja teisi paindlikke võimalusi. Samuti oleks võimalik vabatahtlike päästjate ja abipolitseinike abil tagada parem valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. Vabatahtlike tegevuse planeerimisel võib esineda probleeme, kui ei arvestata jätkuvalt sellega, et on inimesi, kes on mitme vabatahtliku tegevusega seotud (näiteks tegutsemas nii abipolitseiniku kui vabatahtliku päästjana).

¹¹ Reageerimist puudutav on kajastatud programmis „Kiire ja asjatundlik abi“

¹² „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018“

Teised eeldused turvalise elukeskkonna kujundamiseks ja kahjude vähendamiseks

Elanike teadmiste, hoiakute ja tegevuste kõrval on kahjude vähendamise ja turvalise elukeskkonna kujundamise eelduseks õnnetusi ja süütegusid ennetav ruumikujundus. Samuti on olulised kohalike omavalitsuste, asutuste, ettevõtete ja vabatahtlike piisav suutlikkus ja võimalused turvalisust toetavale elukeskkonnale ja ennetusele kaasa aidata ning teadlikkus kuhu oma tegevusi ja teenuseid suunata. Mitmeid tegevusi nii avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks, vara kaitsmiseks kui ka keskkonna ohutumaks muutmiseks on aasta-aastalt ellu viidud, kuid on võimalusi muuta need mõjusamaks. Sealhulgas on vaja ka edaspidi tegeleda kogukonnakeskse turvalisuse¹³ juurutamise ja tugevdamisega. Omavalitused tajuvad turvalisuse valdkonda erinevalt, mistõttu on tegevuste kavandamine ebaühtlane. Sageli ei nähta ka juba tehtavat tööd turvalisuse kavandamisena

(nt ruumiline planeerimine, lastekaitse, liikluskorraldus ja elutähtsate teenuste tagamine). Kui turvalisuse valdkonna tegevusi ei kavandata üle Eesti ühtlaselt, suurendab see eri piirkondade elanike ebavõrdsust turvalisuse tagamisel. On vaja arvestada, et turvalisusprobleemide lahendamine eeldab eri osaliste koostööd, sh eri teenuste koordineeritud osutamist. Näiteks, läbimõeldud noorsootöö, noorte vabaajavõimaluste mitmekesistamine aitab vähendada noorte sattumist kuritegelikule teele. Kindlasti aitab laste teadlikkuse kasvule kaasa ohutuse ja tervise teema asjakohasem käsitlus meie lasteaedades ja üldhariduskoolides. Samas mõjutavad rahvastikutrendid, linnastumine ning peale nende ka elanikkonna mõningane mitmekesistumine ja individualistliku elulaadi suurem esiletõus kogukonnakeskset lähenemist, eeskätt kogukonna mõiste muutumise kaudu. Jättes loetletud suundumused arvestamata, võivad need pärssida turvalise elukeskkonna loomiseks vajalike tugevate kogukondade teket.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026

- **Vabatahtliku tegevuse edendamine.** Selleks osalusvõimaluste mitmekülgsemaks muutmine ja vajadusel õigusruumi kohandamine. Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval tuleb senisest enam tähelepanu pöörata ka sellele, kuidas olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi pakkuda, neid hoida ja nende võimekust suurendada (nt on vaja vabatahtlike varustust uuendada). Toetavate IT lahenduste pakkumine, et lihtsustada tööprotsesse ja korraldada abipolitseinike valdkonna igapäeva tööd efektiivsemalt.
- **Sihistatud ennetustegevustega jätkamine.** Selle jaoks tõendus- või teadmispõhiste ennetusprogrammide elluviimine, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid. Vabaühenduste ja vabatahtlike eestvedajate koolitamine ja teavitamine.
- **Kohalike omavalitsuste võimekuse arendamine** turvalise elukeskkonna kujundamisel. Sh turvalisuse tegevusmudeli juurutamine, mille eesmärk on toetada ja suunata turvalise elukeskkonna arendamist kohalikul tasandil.
- **Erasektori kaasamisega inimeste vastutustunde suurendamine ja ohutussõnumite leviku laiendamine.** Erasektori kaasaabil on kavas suurendada tuleohutute hoonete hulka, kujundada ennetussõnumeid mõjusamateks (lisada neurouuringud kampaaniate väljatöötamisse).

¹³ Kogukonnakeskne lähenemine on arusaam ja tööviis, mille kohaselt selgitatakse probleeme välja ja leitakse neile lahendus koos nende rühmadega (kogukondadega), kes on enim puudutatud. Keskkel kohal on kogukondade tunnustamine oluliste osalistena ja nende võimestamine aktiivselt osalema ning elu- ja toimekeskkonda kujundama.

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Elanike teadmised, hoiakud, oskused ning neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale

Inimesed üldjuhul peavad oluliseks käituda **ohete ennetavalt** (2022. a. uuring).

53% inimesi arvab, et on piisavalt valmis ennast või teisi õnnetuse korral aitama.

Vigastussurmade arv Eestis on 100 000 elaniku kohta oluliselt **suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt**.

Mehi hukub vigastuste tõttu iga aasta ligi 4 korda rohkem.

Suur osa vigastustest ja õnnetustest on tingitud **riskikäitumisest**.

Mitmeid vigastusi ja õnnetusi ei ole võimalik ennetada vaid siseturvalisuse valdkonna meetmetega.

Süütegude toimepanemine on langustrendis, kuid internetis toime pandud kelmussüüteod kasvamas.

Õnnetuste arv on vähenenud valdkondades, kus on tegeletud aktiivse ennetustööga.

Ennetustöö on valdkondade vahel killustunud

Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleeme on seotud ja ennetatavad.

Ennetustööga ei ole jõutud kõigi **vajalike sihtgruppideni**.

4304 vabatahtlikku

200 Häirekeskuse vabatahtlikku
599 vabatahtlikku merepäästjat
1186 abipolitseinikut
2319 vabatahtlikku päästjat

Senine vabatahtliku tegevuse korraldus ei taga selle jätkusuutlikkust

Vabatahtlike potentsiaali ei kasutata praegu täielikult

Iga viies 14–49-aastane on huvitatud vabatahtlikuks päästjaks, merepäästjaks või abipolitseinikuks hakkamisest (2022. a. uuring).

Avaliku korra rikkumiste arv pole viimastel aastatel märkimisväärselt muutunud (pigem väheneb).

82% elanikest peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist (2022. a. uuring).

82% elanikest peab turvaliseks avalikel üritustel osalemist (2022. a. uuring).

6% elanikest peab kodu ümbruses suureks probleemiks heakorrastamata avalikku ruumi (2022. a. uuring).

Isiklikku turvalisust ohustavatest olu-kordadest peavad elanikud kõige tõenäolisemaks **varguse** või **liiklusõnnetuse** ohvriks langemist (27% ja 26%) (2022. a. uuring).

Relvaluba omavatest isikutest **3,15%** on pannud toime süütegusid (2020. a.).

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise korraldus ei maanda hetkel piisavalt ebakvaliteetsete teenuste ja relvade valdamisega seotud ohtudega kaasnevaid riske

Turvateenuse pakujate osas ei tehtud ühtki ettekirjutust (2020. a.).

PROGRAMMI TEGEVUSED

Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

- Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine
- Ohtude ja varakahju ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine
- Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine
- Vägivalla eest kaitstud kannatanud

Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

- Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Turvalise keskkonna kujundamine

- Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda
- Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks
- Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis
- Era- ja kolmanda sektori kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

- Tegevuslubade välja andmine
- Relvalubade välja andmine

Alameede ehk programmi tegevus 1.1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

Eesmärk

Valdkondadeülene ennetustöö muudetud terviklikumaks ja mõjusamaks, sh ennetustegevused on muutunud kättesaadavaks, kvaliteetsemaks, läbiviijad teadlikumaks. Riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, vabaühenduste ja erasektori koostöös on vähenenud raske tervisekahjustuse või surmaga lõppenud õnnetuste arv, vaimne ja füüsiline vägivald ning vara- ja keskkonnakahjud. Tõhusa teavituse- ja ennetustöö tulemusel on paranenud inimeste oskused ohte ennetada ja neile reageerida.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes nõustuvad, et inimesed peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel	93%	≥ 93% (88%)	≥ 93% (-)	≥ 93% (90%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
KOV-de osakaal, kelle arengukavas on turvalisus eesmärgistatud	-	(31)	(40)	45	50	55	60	65	SIM, RaM
Eluhoonete tulekahjude arv	731	< 720 (595)	< 720 (585)	< 720	< 700	< 700	< 700	< 700	PÄA
Siseveekogudel toimunud õnnetuste arv	249	< 249 (341)	< 249 (219)	< 249	< 200	< 200	< 200	< 200	PÄA
Eesti merealal toimunud otsingu ja päästetööde arv	286	- (259)	< 250 (329)	< 250	< 250	< 250	< 250	< 250	PPA
Eesti merealal hukkunud inimeste arv	9	4	< 4 (12)	< 4	< 4	< 4	< 4	< 4	PPA
Tuleohutusosalase teadlikkuse indeks	59 (2019)	-	-	67	-	≥ 71	-	-	PÄA
Veeohutuse alase teadlikkuse indeks	67 (2019)	-	≥ 70 (59)	-	≥ 72	-	≥ 80	-	PÄA
Tules hukkunute arv	50	< 50 (36)	< 28 (39)	< 24	< 20	< 16	< 12	< 12	PÄA
Veeõnnetustes hukkunute arv	43	< 37 (58)	< 34 (60)	< 31	< 28	< 24	< 20	< 20	PÄA

Lapskannatanutega registreeritud seksuaalkuriteod ¹⁴	505	≥ 505 (479)	≥ 505 (663)	≥ 505	> 505	> 505	> 505	> 705	JUM
Perevägivald tõttu hukkunute arv	10	< 10 (16)	< 10 (3)	< 10	< 10	< 10	< 5	< 5	JUM
Korduva lähisuhtevägivalda ohvrite osakaal registreeritud lähisuhtevägivalda kuritegudes	20%	< 20% (26%)	< 20% (13%)	< 20%	< 15%	< 10%	< 10%	< 9%	PPA
Registreeritud varavastaste kuritegude arv	10 490	< 10 400 (9955)	< 10 000 (11551)	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	JUM
Registreeritud varguste arv	7403	< 7400 (6863)	< 7000 (7513)	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	JUM
Naabrivalvega liitunud piirkondade arv	554	> 590 (571)	> 630 (589)	> 650	> 700	> 700	> 700	> 700	Eesti Naabrivalve
Heas tuleohutusosalases seisukorras olevate ehitiste osakaal kontrollitud ehitistest	21%	≥ 31% (48%)	≥ 36% (43%)	≥ 41%	≥ 46%	≥ 51%	≥ 56%	≥ 56%	PÄA
Tuleohutusosalaselt kontrollitud ehitiste arv	6756	≥ 7200 (6460)	≥ 8000 (7820)	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	PÄA
Tulekahjude varakahju	13 117 132	< 13 117 132 (6 708 797)	< 13 117 132 (13 589 899)	< 13 117 132	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	PÄA
Inimeste osakaal, kes on viimase aasta jooksul kasutanud ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.	-	75% (75%)	> 75% (-)	> 75% (78%)	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	SIM, siseturvalisuse, avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: ennetuse teenus, elanikkonna tuleohutuse teadlikkuse teenus, elanikkonna veeohutuse teadlikkuse teenus, ennetuspoliitika kujundamise teenus, vägivald vähendamise poliitika kujundamise teenus.

Programmi tegevuse elluviimiseks toetatakse turvalisuse tagamiseks **terviklikumat ja igapäevast panusel põhinevat valdkondadeülest ennetustööd**. Selle jaoks luuakse püsivad kogukonnakesksel lähenemisel ja võrgustikel põhinevad koostöövormid ja lepitakse kokku selged vastutajad kohalikul ja riiklikul tasandil, et ennetuse tegevusi kavandada, ellu viia ja tulemusi mõõta. Rakendatakse ennetustegevusi nii kooli, kogukonna kui perekonna tasandil, et elanike teadmised, oskused ja hoiakud riskikäitumise ennetamisel paraneksid. Sealjuures hinnatakse sekkumiste mõju ja loobutakse ennetustegevustest, mis tulemusi ei anna.

¹⁴ See on väga varjatud kuriteoliik, mistõttu on esmalt eesmärk avastada neid rohkem.

Kohaliku tasandi rolli tugevdamiseks turvalise elukeskkonna loojana pakub Siseministerium järgnevatel aastatel KOV-idele võimaluse osaleda tegevustes, mille eesmärk on muuta turvalisuse valdkonna kavandamine tõhusamaks. Siseministeriumi tugi hõlmab nõustamist, regulaarseid arengupäevi, pädevuse suurendamist, konkreetseid töömeetodeid ning ressursse tegevuste planeerimiseks ja elluviimiseks. Toetatavate tegevuste eesmärk on kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamise kaudu aidata kohaliku tasandi juhtidel ja valdkonnaspetsialistidel omandada paremaid oskusi, töövahendeid ja -meetodeid, et aidata vähendada õnnetusi ja õigusrikkumisi ning ennetada ja lahendada laste riskikäitumist.

Ohutusega tegelevate asutuste andmevahetuse parandamiseks tõhustavad asutused omavahelist koostööd. Andmete vahetus on oluline otsustusprotsessides sihitatud ennetustegevuste planeerimiseks. Vajalik on suurendada ka väljapool Siseministeriumi haldusala olevate asutustega süsteemset andmete vahetamist. Ainult kokkulepitud ja väljatöötud ning õiguses kajastatud andmete vahetamise protseduur tagab õige info jõudmise õigete inimesteni.

Inimkannatanutega õnnetuste vähendamiseks tegeletakse **ohtude ennetamise ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamisega**. Viiakse ellu erinevaid suavitustegevusi turva- ja ohutusnõuete tundmise parandamiseks ja ennetusabinõude kasutamise suurendamiseks (sihtrühmaks nii kogukonnad kui hooneomanikud sh korteriühistud). Luuakse hoone tulekahju riskide hindamiseks süsteem, mis võimaldab arvesse võtta erinevaid ohuliike, et nende üleselt selgitada välja riskid ja kavandada vajalikud ennetamise ja maandamise meetmeid. Tõhustatakse andmete liikumist asutuste vahel, gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu ja tagajärgede ennetamiseks uuendatakse asutuste koostööd ennetuse ja järelevalve osas ja ka koostööd erasektoriga; kodus keskkonnas kukkumiste ennetamiseks uuendatakse eri poolte vahelist koostööd ja täpsustatakse ning suurendatakse Päästeameti rolli kukkumiste ennetustegevuse korraldamisel. Kaitstuma vara ja ohutuma keskkonna loomiseks on samuti olulisel kohal teadmised ja oskused vargusest, lõhkumisest, õnnetusest tulenevate varakahjude vähendamisel. Selleks luuakse elanikkonnale arusaadavaid juhiseid ja koolitatakse erinevaid võrgustikke nt naabrivalvet ja korteriühistuid

Vägivalla vähendamiseks on olulisimal kohal vägivalla ennetamise ja selle riski varajase märkamisega seotud tegevused, nt täiskasvanute teadlikkuse suurendamiseks ja oskuste parandamiseks viiakse ellu erinevaid tõendus- või teaduspõhiseid tegevusi. Enam tegeletakse küberkiusamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamisega. Selleks töötatakse välja ja rakendatakse tegevused laste teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks. Vägivallaohvrite abistamist muudetakse terviklikumaks, lähtutakse individuaalsetest vajadustest, inimväärlikuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Näiteks rakendatakse kõrge riskiga lähisuhtevägivalla juhtumites ohvrite kaitseks MARAC-i mudelit, ministeriumid ja nende allüksused lähtuvad oma töös valdkondadeülese ennetuse põhimõtete kokkuleppes jmt. Töötatakse välja ja rakendatakse lahendusi vägivallatsejate käitumise muutmiseks, et vägivalla korduvust vähendada nt juurutatakse tegevuspõhimõtet, et otsese ohu korral viiakse vägivallatseja sündmuskohalt ära. Lisaks eeltoodule viiakse ellu ka tegevused inimeste ja spetsialistide teadlikkuse tõstmiseks vägivaldsetest ideoloogiatest, radikaliseerumisest ja selle põhjustest ning tundemärkidest ning võimalustest neid riske maandada.

Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine

Võimekuse eesmärk						
1. Valdkondade ülese ennetuse põhimõtete elluviimine on tagatud. Selleks on riiklikul tasandil loodud on püsivad koostöövormid ning kokku lepitud vastutajad ennetuse tegevuste kavandamiseks, elluviimiseks ja tulemuste mõõtmiseks.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, HTM, HARNO, JUM, MARO-d, KOV-id, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor, ELVL, RAM</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ¹⁵	
1.1. Valdkondade ülese ennetuse põhimõte elluviimiseks on koostatud tegevuskava, mis esitatakse ennetusnõukogule tutvumiseks ja heaks kiitmiseks.	JuM ¹⁶	SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, HARNO	2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	
1.2. Kokku on lepitud riiklikult rahastatud ennetussekkumiste katsetamise, rakendamise, laienemise, rahastamise ja mõjude hindamise põhimõtted, standardid ning tõenduspõhisuse määramise käsitlus.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, HARNO, PPA, PÄA, SOM SKA	2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama	
1.3. Välja on töötatud ja kokku lepitud indikaatorites, millega mõõdetakse ennetuse olukorda ja vajadusi. Nende indikaatorite hulka peavad kuuluma nii kaitse- kui ka riskitegurite näitajaid.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“	
1.4. Välja on töötatud ennetustööga seotud personali nüüdisaegsete ja asjakohaste teadmiste ja oskuste tagamiseks väljaõppe (baasõppe) ja täiendusõppe materjalid ning koolitussüsteem. Asjaomaste kõrgkoolide õppekavadesse on integreeritud ennetusteadmiste ja oskuste omandamine ning regulaarselt tehakse täienduskoolitusi.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“	

¹⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹⁶ Vastutus on roteeruv (iga aasta erinev vastutaja).

Võimekuse eesmärk

2. Rakendatud on ennetustegevused kooli, kogukonna ning perekonna tasandil. Tegevuste elluviimisel eelistatakse toimivaid sekkumisi ning panustakse sekkumiste mõju hindamisse. Loobutud on ennetustegevustest, mis ei anna tulemusi. Elanike teadmised, oskused ja hoiakud riskikäitumise ennetamisel on paranenud.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, HARNO, JUM, KOVD, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ¹⁷
2.1. SPIN-programmi mõjude hindamise meetodikat on täiendatud. toetamiseks.	SIM, HTM	PPA	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, HTM noortevaldkonda puudutav programm
2.2. Välja on töötatud koolitusprogramm SPIN-i välistele erinevate spordivaldkondade treeneritele, huvitegevuste õpetajatele ja noortevaldkonna töötajatele eesmärgiga on laiendada nende teadmisi ja oskuseid noorte mitmekülgse ja tervisliku arengu.	SIM, HTM	PPA	2023	RE, välisvahendid	Sama
2.3. Koolipõhise valikulise tasandi ennetusprogrammi (PreVenture programm või samaväärne) kohaldamine Eesti oludele ning selle piloteerimine ja mõjude hindamine on läbi viidud.	HTM, SIM	HARNO, TAI, JUM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“ ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.4. Politsei on juurutatud teaduspõhised ennetustegevused ning uute ennetustegevuste kasutusele võtmisel on planeeritud nende tõenduspõhistamine Politsei- ja Piirivalveametis.	PPA	SIM	2023–2026		„Siseturvalisus 2023–2026“
2.5. Kooli õppekavas läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpetamist ja õppimist toetavad tegevused (nt täiendkoolitused) ja materjalid on koostatud ja vajadusel ka uuendatud.	SIM, HTM	SOM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA, Transpordiamet	2026	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“ ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

¹⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

2.6. Alaealiste riskikäitumise ja õigusrikkumiste ennetamiseks ja korduvuse vähendamiseks rakendatakse taastava õiguse praktikaid ning mittekarakteristlikke mõjutusmeetodeid. Praktikate juurutamiseks on välja töötatud abivahendid ja koolitused spetsialistidele.	PPA	SIM, JUM, SIM SKA, SOM SKA, HTM, SOM	2023	RE/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
---	-----	--	------	----------------------	--

Võimekuse eesmärk

3. Rakendatud on turvalisuse kavandamise ja võimekuse arendamise põhimõtteid kohaliku omavalitsuse ja maakonna tasandil. Kohalik omavalitsus võtab teadlikult rolli turvalise elukeskkonna loojana turvalisuse suurendamisel, turvalisuse valdkonna tegevused on kavandatud ja toimub süsteemne tegevus. Kohaliku omavalitsuse võimekus turvalisuse suurendamisel on paranenud ja elanike teadmised turvaliste kogukondade loomisel ja turvalisuse suurendamisel on tõusnud.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, HARNO, JUM, KOVd, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus/välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ¹⁸
3.1. Kohalike omavalitsuste turvalisuse kavandamiseks on ellu viidud turvalisuse tegevusmudel ¹⁹ , milles on oluline roll maakonna tasandil.	SIM	SIM, JuM, SoM, RaM, PPA, PÄA, MARO-d, KOV-id, ELVL	2023–2026	Välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“ ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Kohalike omavalitsuste turvalisuse suurendamise võimekuse arendamiseks on läbi viidud koolitusi (sh ennetuskoolitustega) ning rakendatakse alkoholiga seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise tööriistad.	TAI, SIM	PPA, SIM, JUM, HTM, KAM, RK, SOM SKA, Transpordiamet	2023–2026	Välisvahendid	sama
3.3. Välja on töötatud kohalikele omavalitsustele rakendamiseks sobiv juhtumikorralduse mudel laste õigusrikkumistele reageerimiseks, seda on piloteeritud ning rakendatakse.	SOM SKA, SIM	PPA, JuM, SoM, RaM, MARO-d, KOV-id, ELVL	2023–2026	Välisvahendid	sama

¹⁸ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹⁹ Lähtudes 4. juunil 2022 Siseministeeriumi juhtkonnas heaks kiidetud turvalisuse kavandamise põhimõtetest, mis on fikseeritud kontseptsioonis „Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine“

3.4. Välja on töötatud kohaliku omavalitsuse turvalisuse olukorra mõju hindamise mudel, läbi viidud mõju hindamine ning koostatud lõppraport. Mõju hindamise tulemust on tutvustatud kohalikele omavalitsustele.	SIM	RaM	2023, 2024 ja 2028	Välisvahendid	sama
--	-----	-----	--------------------	---------------	------

Võimekus 1.1.2. Ohtude ja varakahju ennetamine

Võimekuse eesmärk

1. Ellu on viidud erinevaid tegevusi (nt teavitus- ja ennetustööd, koostööd), mille tulemusel on paranenud inimeste hinnang enda ohutusnõuete tundmisele ja nende järgimisele ning ennetusabinõude kasutamine on suurenenud. Sealjuures oskavad inimesed ise ja oma lähedasi aidata ennetamiseks ära-eksimist ja eluohtlike tagajärgedega kadumist.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, MKM, TTJA, KOVD

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²⁰
1.1. Kogukondade (vabaiühenduste ja vabatahtlike) eestvedajaid on koolitatud ja teavitatud vingugaasi-, tule-, vee-, plahvatus- ja kukumisohtudest, võimalustest neid märgata ja ennetada ning osata nende ilmumise korral käituda. Samuti on loodud võrgustik, mis toetab nende teadmiste edasiandmist.	PÄA	Vabaiühendused, KOV, SOM	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Tagatud on võimalused hooneomanikel, sh korteriühistutel, saada asjakohast infot- ja nõustamist, et tõhustada vajalikke ohutuslaseid teadmisi ja oskusi.	PÄA, TTJA	SIM, MKM, vabaiühendused korteriühistud	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Loodud on elanikkonnale arusaadavad juhised ohuolukordade äratundmiseks ja vältimiseks.	PPA, PÄA	vabaiühendused	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.4. Hooldekodude, asendushoolduste, hoolekandeesutuste ja teiste hooldusteenuste pakkujate juures on töötatud välja meetmed, mis ennetavad inimese, sh laste kadumist ning soodustavad varajast märkamist ja teadaandmist.	SOM	KOV, vabaiühendused, teenusepakkujad	2026	RE	SOM koordineeritav programm

²⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk

2. Loodud on asutuste vaheline kiire ja tõhus infovahetamise süsteem, mis võimaldab igas ohuliigis ja nende üleselt tuvastada riske, et õigeaegselt reageerida ja ennetada.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, TTJA, EKEI, Transpordiamet, KEM, KOVD

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Infosüsteemid on omavahel liidestatud olulise info kiireks liigutamiseks, see tagab otseselt ohutuse suurendamise (nt hädas olevast lapsest ei saa praegu õigeaegselt kedagi teavitada).	SIM	PÄA, SMIT, SOM, SOM SKA, TEHIK, KOV, HÄK, kiirabi, Terviseamet,	täpsustub	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. Gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu ning õnnetuste tagajärgede ennetamiseks on uuendatud asutuste koostööd ennetuse ja järelevalve osas ning suurendatud on koostööd erasektoriga.	PÄA, TTJA	SIM, SOM, KEM, MKM	2023–2026	RE	sama
2.3. Kukkumiste ennetamiseks (koduses keskkonnas) on uuendatud asutuste ja ühingute vahelise koostöö korraldust, millega täpsustatakse ja suurendatakse Päästeameti rolli ennetustegevuse korraldamisel.	SIM, SOM	PÄA, KOV-d	2023	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine

Võimekuse eesmärk					
<p>1. Inimeste teadlikkus vägivalla vormidest (sh vaimsest vägivallast) on suurenenud ja selle tulemusel on inimeste hoiakud ja käitumine muutunud. Nad tunnevad ära vägivaldse käitumise ega salli seda, oskavad asjakohaselt reageerida ja vägivallast teavitada. Vägivalla ennetamiseks, inimeste teadlikkuse suurendamiseks ja vägivallaennetuse spetsialistide oskuste parandamiseks on kasutusele võetud ja ellu viidud teadus- või töendus põhiseid tegevusi ning toimivaid lahendusi toetatakse järjepidevalt.</p>		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, HTM, SOM SKA, KUM, KOVD, vabäühendused, noortekeskused, haridusasutused, tervishoiuasutused</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²¹
1.1. Analüüsitud on spetsialistide (päästekorraldajad ja politseinikud) teadmisi ja hoiakuid vägivallast ja kavandatakse selle abil täpsemad tegevused, millega teadmisi täiendada.	SIM	HÄK, PPA	2023	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Luuakse süsteemne kommunikatsiooniplaan koostöös LSV ekspertrühmaga. Kommunikatsiooniplaani tulemusena suurenevad arutelud vägivalla teemal ning toimub hoiakute muutmine.	SIM	PPA, JUM, SKA, SOM, Prokuratuur	2025	lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Laste seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemise ennetamine veebis: Küberkiusamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks on välja töötatud ja rakendatud tegevused laste ja lapsevanemate teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks sellel teemal.	SIM, PPA	SOM SKA, KOV-id	2023–2025	RE, Välisvahendid (ISF)	sama
1.4. Viiakse ellu teavitustegevusi eakatevastase vägivalla teemal (seminarid, artiklid).	SIM, JUM	KOVid, TAI, vabäühendused jt	2023	RE, välisvahendid	sama
1.5. Haridusasutuste tegevus aitab senisest enam kaasa laste sotsiaalsetele ja suhtlemisoskustele, muu hulgas ka vägivalla ennetusele.	HTM	SIM, SOM, KOV-d, vabäühendused	2030	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama

²¹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk

2. Avalik arutelu (eriti sotsiaalmeedias) on rahulikum ja selles ei õhutata vaenu, vihakõnesid ning isiklikke solvanguid. Avalike arutelude keskkondade eest vastutajad oskavad ennetavalt ja leevendavalt sekkuda.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Avalike arutelude korraldajate ning arutelu areenide eest vastutajate (sh veebikeskkonnas) toetamiseks on loodud vastav nõustamissüsteem ja tehtud koolitused.	SIM	JUM, PPA, KOV-d, vabaihendused, meediaettevõtted	2025	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“, JUM seonduv programm

Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud

Võimekuse eesmärk

1. Kõiki vägivallaohvraid abistatakse terviklikult, lähtudes individuaalsetest vajadustest, inimväärkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Spetsialistide vahelises koostöös on keskmes kannatanu heaolu ja turvalisus.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, tervishoiuasutused

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ²²
1.1. Valdav osa menetlejaid on läbinud kannatanute kohtlemise parima praktika koolituse, mis tagab menetlejate paremad suhtlemisoskused ning teisese ohvristumise ennetamise.	SIM SKA	SIM, JUM, PPA	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Tugevdatakse internetis toime pandud seksuaalse väärkohtlemise juhtumite uurimist. Politseile tagatakse piisav väljaõpe internetis turvalisuse tagamiseks ja vägivalla vormidega tegelemiseks (täiendkoolitus ja/või õppekavade arendus jmt).	SIM, JUM	SIM SKA, PPA, Prokuratuur	2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“

²² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.3. Tervishoiu- ja õiguskaitseasutused ning ohvriabi lepivad kokku vägivaldaohvrite (sh eakate vägivaldaohvrite) andmete dokumenteerimise ja edastamise eesmärgid, reeglid ja korra. Arendatakse tervishoiutöötajate kasutuses olevaid vahendeid ohvritega seotud info dokumenteerimiseks ja ohvritele teenuste pakkumiseks.	SIM, SOM, JUM, tervishoiuasutused	PPA, SOM SKA, Prokuratuur, KOVid	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.4. Vägivalla juhtumite lahendamiseks on juurutatud taastava õiguse meetodika sh konfliktivahenduse meetodid.	SOM SKA	PPA, SIM, JUM, SOM	2023 (Norra rahastus), alates 2024 ESF rahastus	Välisvahendid	sama
1.5. Lähisuhtevägivalla juhtumite reageerimisprotsess on kaardistatud, et leida võimalikke kitsaskohti ning pakkuda välja lahendusi kannatanu paremaks abistamiseks (sh hinnata häirenuputeenuse kasutamise võimalust).	PPA	SIM, SMIT, HÄK	2021–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

Võimekuse eesmärk

2. Välja on töötatud ja ellu rakendatud lahendused vägivallatsejate käitumise muutmiseks, et vägivalla korduvust vähendada.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Kriminaalhooldust arendatakse nii, et senisest paremini on tagatud vägivallale kalduva isiku ja vägivaldas kasutanud isiku (sh laste vastu vägivaldse käitumisega) järelevalve ning toetatakse tema õiguskäitumisele.	JUM	SIM, PPA, SOM, SOM SKA	2023		JUM vastav programm
2.2. Analüüsitud on tervishoiuteenuse osutajate ja õiguskaitseasutuste koostööd vaimse tervise probleemide ägenemisega seotud vägivallaepisoodidele reageerimisel ja nende ennetamisel. Analüüsi tulemusel on tehtud ettepanekud koostöö parandamiseks.	SIM	PPA, tervishoiuasutused, JUM, SOM	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Alameede, ehk programmi tegevus 1.2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

Eesmärk

Vabatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös. Võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses on mitmekesised, kaasajad on professionaalsed ning olemas on sobiv vabatahtlike koolitamise- ja tunnustamissüsteem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Siseturvalisuse vabatahtlike arv									
- vabatahtlike päästjate arv	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400 (2319)	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2750	PÄA, PPA, HÄK
- abipolitseinike arv	1038	≥ 1200 (1236)	≥ 1400 (1186)	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- vabatahtlike merepäästjate arv	511	≥ 575 (444)	≥ 500 (599)	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	≥ 750	
- Häirekeskuse vabatahtlikud	-	(34)	(200)	≥ 170	≥ 210	≥ 220	≥ 230	≥ 250	
Aktiivsete Häirekeskuse vabatahtlike osakaal	-	(19%)	(35%)	≥ 41%	≥ 42%	≥ 44%	≥ 46%	≥ 48%	HÄK
Aktiivsete abipolitseinike osakaal	-	(42%)	(45%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	PPA
Elanike osakaal, kes peavad informeeritust siseturvalisuse vabatahtlike tegevustest heaks	-	34% (34%)	> 34% (-)	> 40% (35%)	> 40%	> 50%	> 50%	> 50%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: vabatahtlike kaasamise teenus, siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse poliitika kujundamise teenus.

Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks keskendutakse vabatahtliku tegevuse mitmekesistamisele, sh mõtestatakse vabatahtlikuna tegutsemist siseturvalisuse valdkonnas senisest laiemini. Tegeletakse süsteemse teavitustööga, vabatahtlike tunnustus- ja mentorsüsteemi arendamisega, vabatahtlike väljaõppe uuendamisega, õigusruumi ajakohastamisega jmt. Tegevused on suunatud ka vabatahtlike kaasajate professionaalsusele, asutustes luuakse sobivad vabatahtlike kaasamise protsessid ja selleks piisav suutlikkus ning tagatakse vabatahtlikele vajalik varustus, töökeskkond.

Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Võimekuse eesmärk						
1. Vabatahtlikud on motiveeritud osalema erinevates siseturvalisust suurendavates tegevustes. Asutustes on loodud ja toimivad sobivad vabatahtlike koolitamise, kaasamise ja tunnustamise protsessid ning vabatahtlikele on tagatud vajalik varustus. Vabatahtlike ühingutele on loodud paremad eeldused vabatahtlike kaasamiseks.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, HÄK, SOM, TAI, JUM, KOVD, KAM, Kaitseliit</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
1.1. Asutustes on loodud nii õiguslikud kui organisatoorsed võimalused vabatahtlikule panustada mitmekülgset.	SIM, PPA, PÄA, HÄK		2023–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“	
1.2. Vabatahtlike sotsiaalsete tagatiste süsteem on kaasajastatud võttes arvesse erinevaid vabatahtlikuna siseturvalisuse valdkonda panustamise võimalusi ja viise.	SIM	PPA, PÄA, HÄK	2024	RE, lisavajadus	sama	
1.3. Analüüsitud on õigusakte ja võimalusi, millisel kujul on otstarbekas reguleerida vabatahtlike ja tema tööandja õiguslikke suhteid.	SIM	PÄA, PPA, HÄK	2024	RE	sama	
1.4. Valminud on analüüs ja ettepanekud siseturvalisuse vabatahtlike kaasumine ja ressursside haldamine IT lahenduste osas	SIM	PÄA, PPA, SMIT, HÄK	2023	RE, välisvahendid		
1.5. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasumine ja ressursside haldamine on toetatud IT lahendustega	SIM	PÄA, PPA, SMIT, HÄK	2025	RE, välisvahendid	sama	

Alameede ehk programmi tegevus 1.3. Turvalise keskkonna kujundamine

Eesmärk

Avalik ruum ja elukeskkond on kujundatud turvalisust soodustavaks. Inimesed tunnevad end avalikus kohas turvaliselt, oskavad avalikus kohas ohte ennetada ja märgata ning teavad, kuidas nende ilmnenemise korral käituda.

Erasektori pakutavad teenused aitavad kaasa, et varakahju tekitanud varguseid, vara lõhkumist ning vee-, tule-, elektri- või gaasiõnnetusi on vähem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad turvaliseks avalikel üritustel osalemist	90%	> 90% (87%)	> 90% (-)	> 90% (83%)	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist	82%	> 82% (82%)	> 82% (-)	> 82% (82%)	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas suureks probleemiks avalikus kohas alkoholi ja narkootikumide tarbimist	12%	< 15% (10%)	< 15% (-)	< 15% (7%)	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas kodu ümbruses suureks probleemiks heakorrastamata avalikku ruumi	9%	< 10% (7%)	< 10% (-)	< 10% (6%)	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Turvalise ruumiloome sh CPTED ²³ põhimõtteid rakendavate kohalike omavalitsuste arv	Alg- ja sihttase täpsustatakse 2022. aastal								
Valdkondlike kutsetunnistuste arv:									Kutsekoda
- tuleohutuseksperit ja -spetsialist	81	≥ 81 (102)	≥ 81 (153)	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	Kutsekoda
- korstnapühkija, pottsepp	806	≥ 806 (875)	≥ 806 (866)	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	Kutsekoda
- turvasüsteemide projekteerija ja tehnik	732	≥ 732 (805)	≥ 732 (875)	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	Kutsekoda
- vetelpäästja	92	≥ 92 (56)	≥ 92 (95)	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	Kutsekoda
Omaniku või valdaja rahulolu (ohutus)teenuse pakujaga	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2022, kui teenuse osutamine algab.								PÄA

²³ CPTED (ingl crime prevention through environmental design) – kuritegude ennetamine keskkonna kujundamise teel

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: piirkondliku politseitöö teenus, ehituskontrolli teenus, kemikaaliohutuse kontrolli teenus, tuleohutusteenuste kontrolli teenus.

Avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks suurendatakse ühest küljest inimeste teadlikkust ennetus- ja kaitseabinõudest ning teisalt pööratakse enam tähelepanu avaliku ruumi kujundamisele juurutades süütegusid ja õnnetusi ennetava ruumikujunduse põhimõtteid kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.

Samuti tegeletakse turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujate kontrollimisega, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel. Kujundatakse hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et neid ennetada ja maandada (sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid).

Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda

Võimekuse eesmärk					
1. Erinevate tegevuste abil on suurendatud teadlikkust avalikus kohas, sh naabruskonnas, käitumise nõuetest ning parandatud inimeste oskusi kasutada vajalikke ennetus- ja kaitseabinõusid.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1 Järjepidevalt on teavitatud elanikke avaliku ruumi ohtudest ja ohutust käitumisest avalikus ruumis ning avalikus ruumis on tähistatud ohupotentsiaaliga kohad ja rakendatud ohutus suurendavaid meetmeid (nt veeohutuspüstak).	KOV-d	PPA, PÄA, Transpordiamet, TTJA	2023–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks

Võimekuse eesmärk					
1. Süütegusid, ohtusid ja õnnetusi ennetava turvalise ruumiloome põhimõtted on juurutatud kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD, EKSL			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kokku on lepitud põhimõtted, rollid, vastutus ja protsessid kohalikes omavalitsustes turvalise ruumiloome elluviimiseks.	SIM, MKM, RAM	PPA KOV-id, PÄA, EKSL ²⁴	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

²⁴ Eesti Kindlustusseltside Liit

Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis

Võimekuse eesmärk					
1. Julgustamaks turvalist käitumist ja heidutamaks korrariikumisi on laiendatud avaliku korra tagajate ring ja sellesse on kaasatud turvaettevõtted ja teised selleks ettevalmistatud ja volitatud ühingud ja asutused.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on piirkondlikud valvekaamerate ja muude valveseadmete võrgud, mis vajaduse korral on ühendatud asjaomaste asutustega.	PPA	KOV-d, PÄA, HAK, PPA	2030	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“

Võimekus 1.3.4. Era- ja kolmanda sektori kaasamine vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Võimekuse eesmärk					
1. Loodud on hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et leida nende riskide ennetamise ja maandamise meetmed, sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid. Varguste, lõhkumiste ja õnnetuste ennetamiseks on juurutatud asutuste, vabaühenduste, ettevõtete ühise tegevusena toimuv järjepidevalt elanike teavitamine ja nõustamine.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud koostöömudel mis tagab, et ka kindlustusettevõtjad tajuvad oma rolli ohutuse kujundajatena ja et pakutavad teenused võimaldaksid sisulisemat kontrolli objektide ohutuse üle.	SIM	PÄA, PPA	2023	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Ellu on viidud tegevusi, aitamaks kaasa, et turul oleks piisav hulk teenuseosutajaid, kes pakuvad eraisikutele tuge nende vara kaitsmiseks, ohutuse kontrollimiseks ja seadmete hooldamiseks.	SKA, ETEL	SIM, PÄA, PPA	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“

Alameede ehk programmi tegevus 1.4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Eesmärk

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise korraldus vähendab ebakvaliteetsete teenuste ja relvade valdamisega seotud ohtudega kaasnevaid riske, aitab hoida ja kasvatada elukeskkonna turvalisust ning tagab relvadega seotud majandustegevuse ning turvateenuseid osutavate ettevõtete vastavuse seaduse nõuetele. Relvaluba omavad isikud on õiguskuulekad, vaimselt terved ning nende käitumine ei kujuta ohtu neile endale või ümbritsevale.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Süüteo sooritanud relvaomanike relvalubade kehtetuks tunnistamiste arv	-	24	≤ 24 (27)	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	≤ 24	PPA
Enda või teise isiku turvalisust või Eesti Vabariigi julgeolekut ohustanud relvaomanike relvalubade kehtetuks tunnistamiste arv	-	13	(44)	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	PPA
Turvateenuse pakkujate osas tehtud ettekirjutuste arv	-	1	0 (0)	0	0	0	0	0	PPA
Inimeste usaldus turvateenuste vastu	-	-	-	(73%)	-	75%	-	79%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: tegevus- ja relvalubade väljaandmise teenus.

Tegeletakse turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujate kontrollimisega, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel. Selleks tuleb uuendada mh turvategevuse regulatsiooni.

Relvalubade väljaandmise kõrval tegeletakse ka relvaomanikuks saamise korra ja relvade käitlemise järelevalve uuendamisega lähtudes eraomandi puutumatusel ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist. Lisaks võetakse kasutusele digitaalne relvaluba ja töötatakse välja uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.

Võimekus 1.4.1. Tegevuslubade välja andmine

Võimekuse eesmärk					
1. Turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujad on kontrollitud, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, PPA, SIM, PPA, SKA, kutsekoda, ETEL			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Turvategevuse regulatsioon on nüüdisajastatud ning turvategevuse tegevusaladel tegutsedes, kutse andmisel ja järelevalves on lähtunud uue turvategevuse seaduse põhimõtetest.	SIM	PPA, ETEL, SKA	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine

Võimekuse eesmärk					
1. Uuendatud on relvaomanikuks saamise korda ja relvade käitlemise järelevalvet, lähtudes eraomandi puutumatuselt ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist.		Võimekuse eesmärki oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud digitaalne relvaluba ja välja töötatud uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.	PPA	SMIT	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

MEEDE 2. Kiire ja asjatundlik abi

Meetme eesmärk: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürokraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

Meetme kirjeldus: Kiire ja asjatundliku abi meede keskendub avaliku korra kaitsmisele, ühiskonnas aktsepteeritud käitumisest kõrvalekalletele reageerimisele ja abi osutamisele vees, õhus ja maismaal, eelkõige nendes olukordades, kus on ohus inimese elu ja tervis. Reageerib asjakohase pädevusega kutseline või vabatahtlik. Abi saamine ja osutamine on kiire ja vahetu. Sündmuseid lahendavad professionaalid, keda toetavad vabatahtlikud, ja teised, kellel on võimekus lahendada avaliku korda kaitsvat ülesannet.

Meede koosneb viiest programmi tegevusest:

1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine
2. Avaliku korra tagamine
3. Demineerimine
4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel
5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel
6. Süüteomenetluse tõhustamine

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*):

Sisekaitseakadeemia, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Lennuliiklusteenindus), Justiitsministeerium (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut), Keskkonnaministeerium (Keskkonnaagentuur), Maaeluministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium (Terviseamet, Haigekassa), Rahandusministeerium, Riigikantselei, Kaitseministeerium, Kaitsevägi (Merevägi, Õhuvägi), Kaitseliit, kohalikud omavalitsused ning küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ)

Meetme mõõdikud

	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1777	< 1777 (1405)	< 1777 (1105)	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	PPA
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112 - pääste	93%	≥ 95% (92%)	≥ 95% (94%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	HÄK
- kiirabi	95%	≥ 95% (92%)	≥ 95% (92%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	84%	≥ 87% (89%)	≥ 90% (91%)	≥ 93%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	94%	≥ 95% (97%)	≥ 97% (96%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	HÄK
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega ²⁵	-	≥ 85% (93%)	≥ 93% (92%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	PÄA
Elanike rahulolu politsei tööga	82% (2019)	≥ 82% (85%)	≥ 82% (84%)	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	PPA, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring

Olukorra analüüs

Nõudlus siseturvalisuse teenuste järele ei vähene

Olgugi, et sihiks on seatud erinevate õnnetuste ja rikkumiste vähenemine, siis pole ette näha, et siseturvalisuse arengukava kehtivuse perioodil väheneks oluliselt nõudlus siseturvalisuse teenuste järele. Igal juhul on vaja tagada valmisolek reageerida. Juhtumite arvu vähenemine võib siiski kaasa aidata, et reageerimise aeg lüheneb ja kvaliteedinäitajad paranevad.

Üha raskem on teenuseid jätkusuutlikult ja kvaliteetselt üle riigi pakkuda

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine ja eriteenistujate siirdumine pensionile toovad kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel. Kutseliste teenistujate kõrval on tähtis ka vabatahtlike panus, mis on aasta-aastalt suurenenud. Edaspidi on planis

vabatahtlike tegevust mitmekesistada, näiteks luues enam võimalusi ennetustegevustesse panustamisel ja teisi paindlikke võimalusi, kuid vabatahtlike roll reageerimisel jääb kindlasti oluliseks²⁶. Kiire ja asjatundliku abi pakkumise on kavas pöörata tähelepanu, et korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud oleks nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Vanemaealiste inimeste osakaalu suurenemine ühiskonnas võib tuua kahetise riski. Ühest küljest ei pruugi vanemaealised olla võimelised panustama turvalisusesse, teisalt aga vajatakse senisest enam reageerimisteenust õnnetusjuhtumite korral. Kuid vananeva rahvastikuga võib kaasneda ka positiivne suundumus: vanemaealised kalduvad vähem korrarikkumistele. Vananevas ühiskonnas võib muutuda isikute arusaamine turvalisusest ehk muutub see, mis kedagi häirib avalikus ruumis,

²⁵ Rahulolu hindamisel vaadatakse rahulolijate osakaalu. Pärast sündmust küsitakse inimesi käest kelle juures päästjad käisid ehk siis küsitatakse neid, kes realselt Päästeametiga kokku puutuvad. Tagasiside mõõtmiseks on kasutusel soovitusindeksi meetodika, mis mõõdab lojaalsete klientide hulka. Rahulolu % mõõtmiseks tehakse arvutus soovitajad*100/vastanute arv. Tulemuseks %. Päästeamet kasutab klientide tagasiside küsimiseks Recommy keskkonda <http://recommy.com/>

²⁶ Vabatahtlike tegevuse mitmekesistamise ja süsteemi jätkusuutlikkuse teema on avatud programmis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

kuidas inimesed tajuvad turvalisust ja kuidas mõtestavad korrarikkumisi.

Lisaks eeltoodule mõjutab siseturvalisuse teenuste pakkumist üha enam rahvastiku jätkuv koondumine linnadesse, linnade lähiümbrusesse, samuti elanike riigisisene mobiilsus, sh pendelränne – selle suurem mõju võib avalduda küll pikemas perspektiivis, kuid sellega tuleb arvestada juba praegu. Inimeste liikumine eri elukohtade vahel võib kaasa tuua suurema nõudluse turvaturul, sest suureneb oht, et valveta ja kasutuseta vara ei ole piisavalt kaitstud: mida rohkem on kohti, kus iga päev ei elata, seda rohkem on vaja neid valvata ja sh tagada reageerimisvalmisolek. Samuti tekitab pendelränne vajaduse ühes või teises piirkonnas politsei võimekust perioodiliselt suurendada. Rahvastikutrendid suunavad aastatel 2020–2030 leidma lahendusi, mis senisest paremini arvestavad piirkonna eripärade ja vajadustega ega süvenda regionaalseid erisusi negatiivses mõttes.

Elanike rahulolu teenustega aitab hinnata teenuste kvaliteeti

Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega oli 2021. aastal võrreldav 2020. aastaga, kuid kõnesid oli rohkem. Hädaabinumbrile helistati 1 050 015 korral ning abi tuli välja saata 425 201 korral. Võrreldes eelmiste aastatega on suurenenud vähem kui 10 sekundit kestnud kõnede hulk (239 363). Seda võib põhjustada ette planeerimata helistamine (nt tegevused, mille käigus tahtmatult valitakse hädaabikõne). 2023. aastal on vaja võtta kasutusele meetmeid selliste kõnede vähendamiseks.

Riigiinfo telefonile 1247 tehti samuti rohkem kõnesid – kokku 326 569 kõnet, kusjuures kõigi teenuste löikes kasvas kõnede arv 72%.

Paranenud on teadlikkus sellest, et hädaabinumber 112 on lisaks pääste ja kiirabi kutsumisele ka politsei kutsumiseks, siiski oli see oodatust mõnevõrra madalam. 112 teadlikkus on kiirabi ja päästjate kutsumise osas madalam 50–74 aastaste ja pensionäride seas, kuid politsei kutsumise osas ei saa madalama teadlikkusega gruppe välja tuua.

Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamiseks oli 92%. Päästesündmusi oli võrreldes 2020. aastaga ligi 1000 vähem. Kõige rohkem reageeriti

tulekahjudele (3733 korda), kuid samas oli tulekahjudega seotud päästesündmuste arv taasiseseisvumisaja väiksem.

Elanike rahulolu politsei tööga oli 84%, mis jäi samasse suurusjärku nagu 2020. aastal. Väljakutsete arv oli 3% väiksem võrreldes 2020. aastaga – seda suuresti tänu COVIDiga seotud väljakutsete arvu vähenemisele. Peamised põhjused politsei kutsumiseks olid: joores isikutega seonduv, vägivallaga seonduv, politseile teate tegemine, liiklusõnnetus, öörahu rikkumine

Vähene valmisolek reageerida ootamatustele

Tulevikus tõenäoliselt sagenevad äärmuslikud ilmastikuolud ja tormid, mis võivad kaasa tuua raskete tagajärgedega loodusõnnetused. Selleks on vajalik päästetöö **varustuse hankimine ja arendamine, et olla valmis lahendama kliimamuutuste tagajärjel tekkivaid hädaolukordi.** Tulevikus suureneb tõenäosus sündmusteks, mille lahendamine nõuab koostööd teiste ametkondadega. Oluline on koostööd korraldada nii tsiviil- kui ka militaarasutuste ja nii erasektori kui ka riigiasutuste vahel.

Otsingu- ja päästetööde teostamise ning reostuse avastamise võimekuse planeerimisel peab arvestama sellega, et laevaliikluse intensiivsus Läänemeres on endiselt suur. Viimastel aastatel on kasvanud eraomandis olevate vee- ja õhusõidukite arv, hoogustunud mereturism ja erinevate veesportlase harrastamine. Kliima soojenedes on navigatsioonihooaeg pikenenud laienedes talvekuudele. Kõik eelnev tingib ka lennu- ja merepääste juhtumite arvu kasvu, tõenäosus suurõnnetuseks merel kasvab iga aastaga. Hooajaväline merepäästeressursi valmisolek on ebapiisav. Vajalik on arendada võimekust, laevatulekahjudele reageerimiseks, avariipukseerimiseks ja keemiapäästeks merel.

Suuremahulise merepäästeoperatsiooni teostamiseks on oluline tugevdada aastaringset päästevõimekust ja tagada JRCC Tallinn²⁷/Merevalvekeskuse tehniline valmisolek otsingu- ja päästeoperatsiooni tõhusaks planeerimiseks ja juhtimiseks

Hinnanguliselt üle poole miljoni II maailmasõja aegset lõhkekeha on ikka veel pinnases ja need võivad ehitus-, metsandus- või põllumajandus-

²⁷ Eesti päästepiirkonnas juhib otsingu- ja päästetööde tegemist PPA struktuuriüksus, milleks on lennu- ja merepääste ühendatud koordinatsioonikeskus (ka PPA Merevalvekeskus).

tegevuse käigus välja tulla. Hoogustunud ehitustegevus ja metsaraie suurendavad võimalust lõhkematerjaliga kokku puutuda. Plaaniliste demineerimistöde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada riske. Vajalik on tagada piisaval arvul vajaliku kaitsetasemega lõhkamiskohtade olemasolu elanikkonna ohutuse tagamiseks ja keskkonna säästmiseks. Lõhkamiskohad vähendavad plahvatuses tekkinud kildude laialilendu ja lööklaine levikut. Lõhkamiskohaga saab välistada, et inimesed ei saa juhuslikult vigastada ega saastata ümbritsevat keskkonda.

Suureneb surve muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi

Juba praegu kehtiva arengukava raames on alustatud siseturvalisuse teenuste muutmist optimaalsemaks, mõjusamaks ja nii valdkonna töötajatele kui ka elanikele võimalikult vähekoormavaks, kuid endistviisi on arenguvõimalusi. Näiteks ei ole politseiressursi kasutamine optimaalne, kuna politsei täidab mitut kohustust, mis ei eelda politseilist väljaõpet või sekkumist. See omakorda vähendab suutlikkust reageerida elanike seisukohalt tähtsamatele probleemidele. Samuti pole kõigi teenuste pakkumisel kasutatud kõige ökonoomsemaid lahendusi, mis tähendab, et ei kasutata infoühiskonna võimalusi, vältimaks asjatut bürokraatiat.

Reageerimiseks vajaliku taristu ja tehnoloogia tagamine on ülitähtis edutegur, et pakkuda kvaliteetseid siseturvalisuse teenuseid²⁸. Näiteks, selleks et politsei, pääste ja kiirabi jõuaksid inimesteni kiiresti ja täpselt, on vaja toimivaid side ja IT-teenuseid, mis tagaksid info kiire kättesaadavuse. Selle jaoks on vajalik asukohast sõltumata kiire sideühendus ja toimivad andmebaasid ning süsteemide koostalitusvõime Euroopa Liidu süsteemidega. Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse suutlikkus teenuseid pakkuda sõltub suurel määral IKT-taristu, tarkvara ja infoturbe nüüdisaegsusest ja tänapäeva nõuetele vastavusest. Tegutsemine piiratud ressursside tingimustes on viinud olukorrani, kus ei ole piisavalt võimalusi, et teenuseid korrastada. Uued vajadused siseturvalisuse valdkonnas toovad aga kaasa senisest suuremad nõudmised IKT-teenuste kättesaadavuse, arendamise ja infoturbe järele.

Seetõttu on peale praeguste teenuste hulga ja taseme hoidmise vajalik edasi arendada suutlikkust IKT-teenuseid kvaliteetselt pakkuda ja luua ka uusi võimeid. Näiteks praegu puuduvad vajalikud IT-vahendid, mida kasutada avaliku korra ja reageerimist vajavate sündmuste eel ja mõjude täielikuks hindamiseks, visualiseerimiseks ja planeerimiseks. Piirkondlikud ohutegurid muutuvad kiiresti ning ametid peavad selleks, et osutada kiiret ja professionaalset abi, olema suutelised operatiivselt koostama ja visualiseerima võrgustiku projektsioone või stsenaariumeid ning hindama piirkondlike ohutegurite mõjualasid.

Teenuste rahastamise senine tase peab olema jätkusuutlik, et hoida alal kõik praegused IT-teenused. Tehnika ja varustuse kasutuse lõppemine ei tohi kaasa tuua teenuste pikaajalist katkemist.

112 peab olema ligipääsetav rohkemate kanalite kaudu ja iga abivajadus leidma lahenduse – hädaabiühendus peab olema tagatud kõigile ning seejuures tuleb arvestada nii erivajaduste (nt kuulmis- või kõnepuue), suhtlemisharjumuste kui kaasaegsete tehnoloogiliste vahendite kasutamisega. Suur hulk 112 kõnesid sisaldavad probleeme, mille lahendamiseks ei ole vajalik operatiivressursi (politsei, pääste, kiirabi) sekkumine. Selleks on oluline luua võrgustik vastavate ülesannetega asutustest ning kindlustada abivajadusest info edastamine. Tervikuna tähendab see uutele protsessidele vastava uue põlvkonna 112 infosüsteemide arendamist.

Tuleb võtta kasutusele uued infosüsteemid ja -lahendused ning uuendada olemasolevaid, et toetada püstitatud eesmärkide saavutamist – infosüsteemide väljatöötamisel on vaja arvestada lahenduste optimaalsusega, mis tähendab ühtlasi, et uute süsteemide kasutuselevõtul peaks arvestama üha väheneva tööjõuga. Samuti on edaspidigi vajalik tagada nende süsteemide suur töökindlus ja turvalisus ning koostalitusvõime. Kuna tööjõudu (ja muud ressursi) on vähe, on vajalik järjest enam kasutusele võtta neid süsteeme, mis on võimelised tegema järelevalvelisi tegevusi, kus inimesel ei ole vaja otseselt sekkuda. Lahenduseks võib olla nii seiresüsteemide, kaamerasüsteemide arendamine kui mehitamata lennumasinade kasutuselevõtt.

²⁸ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabariiklikke ja kohalike omavalitsuste teenuseid ning ettevõtteid.

Elanike ootuste ja kiiresti areneva tehnoloogiaga tuleb arvestada ka hädaabiteadete korralduse juures. **Elanikele on riigi usaldusväärse üks olulisi näitajaid kindlustunne, et ohu ilmnemisel või ohtu sattumisel saavad nad loota riigi abile ning abi on võimalik kutsuda igal ajal ja igas kohas. Inimesele on tähtis, et hädaabiteade võetakse vastu kiirelt ja professionaalselt ning edastatakse lahendamiseks õigetele abiandjatele.** 2015. aastal toimunud ühtsele hädaabinumbri üleminek vastas elanike ootustele ja parandas hädaabinumbri kättesaadavust. Samas tõi esile ka uusi probleeme, mille lahendamine nõuab jätkuvat arendustööd ning asutuste jõupingutusi, et elanikke kaitsta ja ohtusid tõrjuda. See tähendab, et kuigi enamik hädaabiteateid edastatakse praegu telefoni teel, sunnib info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng

arvestama elanike kasvavate ootustega menetleda hädaabiteateid, mis on edastatud muude teabe-edastusviiside ja -vahendite abil.

Kõik teated ei vaja kohest sekkumist ja appi tõttamist, aga ka nendega tuleb tegeleda ning luua selleks toimiv tugisüsteem. Selleks, et info saamine oleks võimalikult mugav, on oluline ühe kontaktpunkti loomine, kust saab infot nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal, mil ühiskonna infovajadus on oluliselt suurenenud. On oluline, et infot saaks hankida erinevaid sidevahendeid kasutades. 2020.a loodud ja edaspidi arendatav riigiinfo telefon 1247 on üks võimalustest, kus saab infot riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal.

Meetme olulisemad väljakutsed aastatel 2023–2026

- Lahenduste loomine, mis tagaksid erinevate kanalite abil **kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu** abi saamiseks hädaabi-numbrilt 112.
- **Päästetöö suutlikkuse suurendamine** (sh kliimamuutuste ja julgeolekuvajadustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerimiseks, tormikahjustuste likvideerimiseks, metsatulekahjude kustutamiseks, demineerimise ja keemiapääste suutlikkuse parandamiseks.
- Valmisoleku tugevdamine, et reageerida **suuremahulisele merepäästesündmusele** ning sellega seotud merepäästeoperatsiooni efektiivseks planeerimiseks ning juhtimiseks.
- 2025. aastaks valmisoleku tagamine, et Politsei- ja Piirivalveameti **mitmeotstarbeliste²⁹ helikopteritega Tallinna baasist välja lennata ööpäevaringselt 15 minuti jooksul.**
- **Süüteomenetlemise digitaliseerimisega seonduvate tegevuste elluviimine.** Aastaks 2026 on plaanis rahastuse olemasolul digitaliseerida suur osa süüteomenetlusest selleks, et süütegude uurimises oleks võimalik kasutada kaasaegseid lahendusi. Digitaliseerimine tõhustab menetluse läbiviimist oluliselt, sh võimaldab automatiseerida protsesse, mis ei vaja inimese sekkumist.
- **Eri valdkondadega koostöö tegemine, et tagada inimestele kõige sobivam abi ka nendes teemades, kus ei vastuta siseturvalisuse asutused,** abi pakkumine sõltub eri valdkondade koostööst või rollijaotused ei ole asutuste vahel selgelt kokku lepitud

²⁹ Mitmeotstarbeline tähendab, et sama kopteriga saab täita erinevaid ülesandeid (SAR, õhust tulekustutamine, vaatlus, transport, erioperatsioonid, meditsiiniline abi jne). Politsei- ja Piirivalveameti kasutuses olev kopteritüüp AW139 on suuruselt ja varustuselt mitmeotstarbeline, millega ollakse tehniliselt valmis kiiret meditsiinilist abi pakkuvate lendude kõrval täitma ka kõiki teisi siseturvalisuse ülesandeid

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

96% on rahul hädaabiteadete menetlemisega

94% teab, et 112 on pääste kutsumiseks

92% teab, et 112 on kiirabi kutsumiseks

91% teab, et 112 on politsei kutsumiseks

Paranenud on elanike teadlikkus sellest, et kiire abi saamiseks on hädaabinumber 112, kuid oodatust madalam on teadlikkus, et 112 on ka politsei kutsumiseks.

Hädaabinumbrile helistatakse paljudel juhtudel kogemata

92% kõnedele vastati 2021. a 10 sekundi jooksul

Kõigile abivajajatele ei ole veel tagatud võrdne juurdepääs 112 teenusele

Avaliku korra raskete rikkumiste arv on vähenenud: 2021. a oli neid 1105

390 väljakutset ööpäevas, -3%

84% on rahul politsei tööga

12 minutiga reageeriti 2021. a tiheasustusosal elu ja tervist ohustavale sündmusele 85%

21 minutiga reageeriti 2021. a hajaasustusosal elu ja tervist ohustavale sündmusele 76%

100% on mandril tagatud pommi- ja plahvatusohu korral demineerijate kohale jõudmine

6 930 lõhkekeha tehti 2021. a kahjutuks

Plaaniliste demineerimistöde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada riske

Endiselt on alles umbes pool miljonit II maailmasõja aegset lõhkekeha, millega kokkupuute tõenäosus suureneb

92% on rahul päästesündmuste lahendamisega

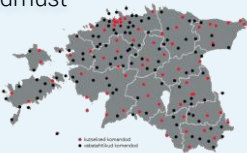
Keskmine elupäästevoimekuse kohalejõudmise aeg elupääste sündmusele on 7 min 29,4 s

27 541 väljakutset, sh 14 147 päästesündmust

92% on tagatud kutseliste- või vabatahtlike päästemeeskondade abi 15 minutiga

72 kutselist päästekomandot

Päästetöö suutlikkus kliimamuutuste ja julgeolekuvajadusega seoses ei ole piisav

36 minutit on reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale Eesti merealadel

32 minutit on reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel

1 tund on reageerimise aeg õhusõidukiga sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas

Menetluste läbiviimist tuleb muuta kiiremaks ja efektiivsemaks

Süüteomenetluses tehakse esmased menetlustoimingud üldjuhul kohapeal paber kandjal ning sisestatakse need hiljem käsitsi infosüsteemi.

Hoiatusmenetluses on suutlikkus registreerida ja menetleda 250 000 juhtumit automaatse liiklusjärelvalve abil.

Praegu kasutatavad infosüsteemid ei võimalda digitaalsele menetlusele üleminekut

Põhiosa ekspertiisiga seotud suhtlusest ekspertiisiasutuse ja menetlejate vahel toimub kas paberil või e-kirjaga. Menetlejal puudub võimalus teha päringuid ekspertiisiasutuse infosüsteemi ja andmekogudesse.

PROGRAMMI TEGEVUSED

Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

- Hädaabiteadete menetlemine
- Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine
- Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Avaliku korra tagamine

- Avaliku korra tagamine
- Isikute kinnipidamine

Demineerimine

Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Süüteomenetluse tõhustamine

- Järelevalve automatiseerimine
- Menetluste digiteerimine
- Digitaalkriminalistika arendamine

Alameede ehk programmi tegevus 2.1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

Eesmärk

Inimeste abiküsimise teated on vastu võetud ja abivajadus välja selgitatud. Igale abivajadusele reageeritakse, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui ka erinevate abiosutajate endi vahel. Inimeste teadlikkus abi küsimise kanalitest on paranenud.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Nende kõnede osatähtsus protsentides, millele on vastatud 10 sekundi jooksul.	92%	≥ 92% (90%)	≥ 92% (92%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	HÄK
Teadete, milles sisaldub oht elule ja tervisele, menetlemise kiirus (minutites ja sekundites)	2,24	≤ 2 min 15 sek (2 min 30 sek)	≤ 2 min 15 sek (2 min 29 sek)	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	HÄK
Koostööpartnerite rahulolu Häirekeskusega (PPA, PÄA, kiirabi)	70%	≥ 75% (68%)	≥ 76% (65%)	≥ 78%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	HÄK
Elanike teadlikkus riigiinfotelefonist 1247		(19%)	(46%)	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	HÄK
Otsingu- ja päästetööde hädaabiteadete menetlemise ja merepääste ressursi esmase alarmeerimise aeg (minutites) ³⁰	-	≥ 8 (14 min 36 sek)	≤ 4 (5 min 29 sek)	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Häirekeskus ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: hädaabiteadete vastuvõtmine ja töötlemise teenus, operatiivressursside ja operatiivinformatsiooni juhtimise teenus, infoteadete vastuvõtmine teenus. Teadete kiireks vastuvõtmine, abivajaduse täpseks väljaselgitamiseks ja abi väljasaatmiseks hoitakse töös eri suhtluskanaleid, et tagada suhtlemine nii abivajajaga kui erinevate abiosutajate endi vahel. Samuti tegeletakse ühtse hädaabi- ja infoteadete teenuse kanalite teadlikkuse suurendamisega. Tagatakse hädaabiteadete vastuvõtmine ja menetlemise kanalite jätkusuutlikkus, et need arvestaks tehnoloogia arengu ja inimeste kommunikatsiooniharjumustega. Jätkuvalt hoitakse töös riigiinfo telefoni 1247. Parandatakse ka inimeste teadlikkust, et nad teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbrile 112 ja millistelt numbritelt on

³⁰ Mõõdik puudutab telefoni teel hädaabiteadete vastuvõtmist.

peale 112 võimalik abi saada. Arendatakse erinevaid andmekogusid (Nt KILP, SOS). (Merel häтта sattunutelt teadete ja signaalide vastu võtmise teema on avatud ja rahaga planeeritud programmi tegevuses „Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel“).

Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine

Võimekuse eesmärk						
1. Katkematult võetakse vastu ja töödeldakse erinevate kanalite vahendusel saabunud hädaabiteateid.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, Terviseamet</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³¹	
1.1. Loodud on lahendused, mis tagavad erinevate kanalite abil kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu abi saamiseks hädaabinumbri 112.	SIM	HÄK, PPA, SOM, PÄA, SMIT	2023–2025	RE/välisvahendid, lisavajad-us	„Siseturvalisus 2023–2026“	
1.2. Elanike teadlikkust on suurendatud ennetustöö ja kommunikatsiooni abil, et inimesed teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbri 112 ja millistelt numbritelt on peale 112 võimalik abi saada.	SIM	HÄK, PPA, PÄA, SOM	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	

Võimekus 2.1.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine

Võimekuse eesmärk	
1. Kiirabi, pääste ja politsei abiosutajate logistikat korraldatakse ja operatiivinfot vahetatakse katkematult kogu ööpäeva. Sidepidamine abiosutajate vahel on jätkusuutlik ja välja on töötatud alternatiivsed lahendused.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, MKM, KAM, JUM, RIKS, Terviseamet</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>

³¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi abiandjate väljasaatmiseks ning operatiivinfo vahendamiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM	2023–2026	RE/välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Kokku on lepitud ja rakendatud abi väljasaatmiseks ühesugune töökorraldus.	SIM	HÄK, PPA	2024	RE/välisvahendid, lisavajadus	sama
1.3. Arendatud on toimepidevat, turvalist ja kättesaadavat riigisidet ³² , et tagada abiosutajatele side nii häda- kui kriisiolukorras ka siis, kui erasektori teenused ei toimi.	RIKS	SIM, MKM, KAM, JUM, RAM, SMIT	2023–2024	Lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 2.1.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Võimekuse eesmärk

- Välja on arendatud riiki, kohalikke omavalitsusi ja elanikke ühendav teabe vahendamise keskus ning sidekanalid teadete vastu võtmiseks.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM, KOV-id

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus/välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Korrastatud on protsessid ning kaardistatud abivajadused, mis tagavad abivajadusest teabe edastamise pädevale asutusele ning vastava abi saamise.	SIM	HÄK, KOV-id	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Kriisiinfo teenuse osutamiseks on sõlmitud kokkulepped kõigi potentsiaalsete teenuse kasutajatega.	SIM	HÄK	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

³² Operatiivne raadioside, mereside ja muu kriitilise tähtsusega side valitsusasutustele sh satelliitside, turvaline mobiiltelefon, lauafonid, ohuteavituse süsteem.

Alameede ehk programmi tegevus 2.2. Avaliku korra tagamine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine avaliku korraga seotud ohtudele aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Politseipatrullide keskmine väljapanek	86	≥ 86 (93)	≥ 86 (91)	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	PPA
Tihe-/hajaasustusega alal elu ja tervist ohustavale sündmusele piirajaga reageerimiste osakaal	Mõõdik töötatakse välja aastaks 2020	99% 12min/ 95% 21min (85% 12 min / 76% 21 min)	99% 11,5min/ 95% 20,5min (84% 11,5 min/ 77% 20,5 min)	99% 11min/ 95% 20min	99% 10,5min/ 95% 19,5min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: patrulltöö teenus, eriuksuse ja kiirreageerimise teenus, liiklusjärelvalve teenus, isikute kinnipidamise teenus.

Avaliku korra tagamise edendamiseks parandatakse korrakaitseorganite, kohalike omavalitsuste ning vabatahtlike valmisolekut reageerida õnnetustele nii koos kui eraldi (koostöö parandamine, õiguslikud võimalused jne). Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist.

Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine

Võimekuse eesmärk						
1. Avaliku korra ülesannet täidavad korrakaitseorganid lähtudes ohust ja korrarikkumise liigist. Igale sündmusele reageeritakse optimaalsete jõududega korrarikkumise lõpetamiseks. Inimeste elu ja tervist ohustavatele sündmustele reageeritakse esmajärjekorras, et võimalik tagajärg oleks minimaalne.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, HÄK, RAM, KOV-id, JUM				
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
1.1. Eesti suuremates omavalitsustes on loodud suutlikus reageerida avalikku korda ohustavatele väiksematele ohtudele.	SIM	KOV, PPA, HÄK	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	
1.2. Erikorrakaitseorganitele on loodud õiguslikud võimalused lahendada neile pandud ülesandeid.	SIM, KOV, RAM		2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste seonduvad programmid	
1.3. Loodud on õiguslikud lahendused, et võimaldada turvaettevõtteid kaasata avaliku korra ülesande lahendamisel ja avaliku korra kaitsel.	SIM	KOV, ETEL	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	

Võimekus 2.2.2. Isikute kinnipidamine

Võimekuse eesmärk						
1. Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist. Kohalikel omavalitsustel on võimekus joobeseisundis isikuid kainenema toimetada ja kainenemas hoida (mh on selleks loodud õiguslikud eeldused).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, JUM, SOM, KOVD				
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
1.1. Kinnipidamisasutustes on korraldatud ühetaoline meditsiiniteenus, mis on tavameditsiini korralduse osa.	SOM	SIM, JUM	2023	RE/välisvahendid	SOM seonduv programm	
1.2. Isikute kinnipidamisteenuse osutamise on korrastatud ja selle dubleerimist Politsei- ja Piirivalveameti ja vanglateenistuse vahel on vähendatud.	PPA, JUM	SIM	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, JUM seonduvad programmid	
1.3. Loodud on õiguslikud eeldused, et luua kohalikel omavalitsustel suutlikkus pidada kainestusmaja.	SIM/JUM	KOVid	2026	RE/välisvahendid	sama	

Alameede ehk programmi tegevus 2.3. Demineerimine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine pommi- ja plahvatusohu korral aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Päästevõrgustik koos partneritega on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2018 tegelik	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Pommi- ja plahvatusohu korral on mandril tagatud demineerijate kohalejõudmine 90 min jooksul	100%	100% (100%)	100% (100%)	100%	100%	100%	100%	100%	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Päästeamet. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: lahingumoonu ohu kõrvaldamise teenus, pommi- ja plahvatusohu kõrvaldamise teenus, veealuse demineerimistöö teenus. Demineerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogivõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid, et vähendada ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele. Tagatakse vähemalt kahe plaanilise demineerimistöö tegemine aastas.

Võimekus 2.3.1. Demineerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Demineerimisvõimekuse ja ohtlike ainetega toimunud õnnetustele reageerimise tagamiseks ning tagajärgede likvideerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogivõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid vähendamaks ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele. Sh tehakse suuremahulisi plaanilisi demineerimistöid.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KAPO, KOVD Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus		
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on viis nüüdisaegsetele ohutusnõuetele vastavat kinnist lõhkamiskohta.	SIM	PÄA	2025	Lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Arendatud ja rakendatud on lõhkamismeetodeid sündmuskohal lõhkamiseks ja lõhkematerjali transpordivõimalusi.	PÄA		2023–2026	RE/välisvahendid/lisavajadus	sama

Alameede ehk programmi tegevus 2.4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele maismaal aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Õnnetustele ja ohtudele reageerimise valmisolekut on parandatud.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elupäästeväimekusega päästekomando keskmine kohalejõudmise aeg elupääste-sündmusele (minutites)	9,29	< 10 (9,11)	< 10 (7,49)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 10	PÄA
Eesti elanike osakaal, kellele on 15 min jooksul tagatud kutseliste- või/ja vabatahtlike päästemeeskondade poolt abi osutamine		(92,4%)	≥ 92% (92,4%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Päästeamet ja Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: päästetöö baasteenus, maastikutulekahju kustutustöö teenus, veepääste teenus, keemiapääste teenus, varingupääste teenus, naftareostuskorje teenus, nööri-pääste teenus, kõrgustest päästetöö teenus.

Päästmiseks maismaal ja siseveekogudel tagatakse koostöös vabatahtlike päästjatega tõhus päästeväimekus, vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.

Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Võimekuse eesmärk					
1. Kutseliste ja vabatahtlike ühtse päästevõrgustiku abil tagatakse Eestile tõhus päästevõimekus ning vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KOVd			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Täiendavate toetusmeetmete väljatöötamine ja/või olemasolevate laiendamine KOV-idele veevõtukohtade rajamiseks	RAM, KEM	SIM	2024–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Analüüsitud on veevõtukohtade mudeldamiseks vajalikud algandmed ja võimalusel loodud on veevõtukohtade planeerimist hõlbustav töövahend (veevõtukohtade planeerimise programm).	PÄA	RAM, KEM, MKM, SIM	2025	RE/välisvahendid	sama
1.3. Suurendatud on päästetöö suutlikkust (kliimamuutustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerida, tormikahjustusi likvideerida ja metsatulekahjusid kustutada.	SIM	PÄA, PPA, RAM	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, Kliimamuutustega kohanemise programm
1.4. Laiendatud on ühisvalveteenistuse võimalusi kõigis kutselistes päästekomandodes.	SIM	PÄA	2023–2026	RE/lisavahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

Alameede ehk programmi tegevus 2.5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele veekogudel aitab vähendada nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Õnnetustele ja ohtudele reageerimise valmisolekut on parandatud.

Möödikud

Möödiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Reageerimise aeg õhusõidukiga sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas (tundides)	≤ 2	≤ 2 (1 h 8 min)	≤ 2 (1h)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel (tundides)	≤ 1	≤ 1 (25 min)	≤ 1 (32 min)	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale Eesti merealadel (tundides)	≤ 2	≤ 2 (44 min)	≤ 2 (36 min)	≤ 2	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: SAR teenus (ehk otsingu ja pääste teenus), rannikuvalve teenus.

Otsingu- ja päästetööde teostamiseks Eesti päästepiirkonnas tagatakse päästevõimekus ja valmisolek reageerida kõikidele ohuolukordadele merel, kaasaarvatud palvetele osutada mereabi. Lisaks tagatakse piiriveekogudel reostustõrje avastamine, lokaliseerimine ja likvideerimine.

Tagatakse ka hätta sattunud lennudevahendite otsimine maismaal. Ressursi välja saatmisel lähtutakse kiire ja tõhusa abi põhimõttest, mis tähendab, et JRCC Tallinn/Merevalvekeskuse otsustusprotsessi toetavad tehnilised lahendused kindlustavad ülevaate ressursist ning selle kiire väljasaatmise. Kõikidelt merel hätta sattunutelt teadete ja signaalide vastuvõtmiseks tagatakse JRCC Tallinn/Merevalvekeskuse sidekanalite ning seadmete toimepidevus (läbi dubleerimise). Abi välja saatmise kiirendamiseks luuakse lahendused info talletamiseks ja haldamiseks. Kasvatatakse inimeste teadlikkust merel ette tulevatest ohuolukordadest, käitumisest nendes ja kõikidest võimalustest merel hädateateid edastada.

Võimekus 2.5.1. Lennu- ja merepääste

Võimekuse eesmärk					
1. Eesti päästepiirkonnas reageeritakse kõikidele lennu- ja merepääste sündmustele lähtudes kiire ja tõhusa abi põhimõttest. Koostöös partneritega on kindlustatud mereabi (<i>maritime assistance</i>) osutamine ennetamaks inim-, vara- ja keskkonnakahju. Tagatud on valmisolek reageerida lennu- või merepääste suuremahuliseks päästeoperatsiooniks.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KOVD, partnerid		
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid,					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³³
1.1. Kopterite reageerimisvalmidus on viidud ööpäevaringselt 15 minutile.	PPA		2024	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. PPA laevastik on üle antud Kaitseministeeriumi valitsemisalasse, tagatud on laevade võimekus ja valmisolek reageerida kõikidele otsingu- ja päästesündmustele.	KAM	SIM	2023	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.3. Analüüsitud on PPA laevade Kaitseministeeriumi valitsemisalasse üle andmise mõju otsingu- ja merepäästesündmuste lahendamisele (alarmeerimise protseduur, ajakulu, päästeoperatsiooni juhtimisskeem jmt).	SIM	PPA, KAM	2024–2025	RE/lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.4. Merel aset leidva laevatulekahju ja keemiaõnnetuse lahendamise suutlikkust (PäA) on tõstetud (koolitused, ühisharjutused, treeningud laevadel ja laevadega, varustus jm).	PPA	SiM, PÄA, partnerid	2024–2025	Lisavajadus/ välisvahendid	<i>sama</i>
1.5. Tagamaks valmisolekut reageerida suuremahulisele merepääsesündmusele on loodud JRCC Tallinn/Merevalvekeskuse otsustusprotsessi toetavad tehnilised (IT) lahendused, mis kindlustavad ülevaate ressursist ning selle kiire väljasaatmise (<i>nt võimalusel KILPi arendus, et sinna ühendada erinevaid andmebaase ja võimalusi</i>).	PPA	SiM, PÄA, partnerid	2023–2025	Lisavajadus/ välisvahendid	<i>sama</i>
1.6. Arendatud on JRCC Tallinn/Merevalvekeskuse võimekust viivitamatult ja tõrgeteta vastu võtta kõik hädasignaale ning loodud teate menetlemist toetavad lahendused (COSPAS-SARSAT ³⁴).	PPA	SMIT	2024–2026	Lisavajadus	<i>sama</i>

³³ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

³⁴ Inglise keeles: Space System for the Search of Vessels in Distress (otsingu- ja pääste satelliitsüsteem).

Alameede ehk programmi tegevus 2.6. Süüteomenetluse tõhustamine

Eesmärk

Sündmuste lahendamist ja korrariikumiste lõpetamist toetavad digilahendused ja automaatsed järelevalvesüsteemid, mille abil on süütegude menetlemine muutunud kiiremaks ja efektiivsemaks.

Möödikud

Möödiku nimi	Algtase (2018)	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Suutlikkuse tagamine hoiatamismenetluses registreerida ja menetleda juhtumeid automaatse liiklusjärelevalve abil	-	-	250 000	≥ 250 000	≥ 250 000	≥ 250 000	≥ 250 000	1000000	PPA
Kriminaalmenetluse digitaalselt läbiviimise osakaal	-	-	0%	> 0%	> 0%	> 0%	≥ 30%	≥ 30%	PPA
Väärteomenetluste (kiir- ja üldmenetlus) digitaalselt läbiviimise osakaal	-	-	0%	> 0%	> 0%	> 0%	≥ 30%	≥ 30%	PPA
Digikriminalistika kaughallatava vaatlussüsteemi kasutamise osakaal	-	-	0%	0%	0%	100%	100%	100%	PPA
Digitaalsete tõendite koopiafailide automatiseeritud arhiveerimise osakaal	-	-	0%	0%	0%	100%	100%	100%	PPA
Kriminalistika teenuse töövoogude halduskeskkonna liidestatus ühtse digitaalse süüteomenetluse süsteemiga	-	-	0%	0%	0%	0%	0%	100%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: väärteokaristuse täideviimise teenus, kogukonnaga seotud süütegude lahendamise teenus.

Programmi tegevuse eesmärgi saavutamise toetamiseks arendatakse erinevaid digilahendusi ja automaatseid järelevalvesüsteeme, sh olemasolevaid menetlusi digiteeritakse ja nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik, eelistatakse automaatseid järelevalvesüsteeme. Süüteomenetlust muudetakse enam ohvrikeskseks.

Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Automatiseeritud lahendusi kasutatakse senisest laialdasemalt, sh võetakse kasutusele automaatsed järelevalvesüsteemid (ennekõike seal, kus inimese sekkumine ei ole vajalik).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, HÄK, PÄA, SMIT, PPA, KOV, MKM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud automaatsed järelevalve- ja neid toetavad süsteemid (nt HIS 2.0) nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.	PPA	SIM, SMIT, PÄA	2023–2026	RE/lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2025“
1.2. Loodud on AI võimekus videopildi töötlemiseks (avaliku ruumi kaamerate pildilt), mis suudab tuvastada ohtusid, et neile ennetavalt reageerida.	PPA	SIM, SMIT	2026	Välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2025“
1.3. Loodud on eeldused automatiseeritud infovahetuseks teiste EL-i liikmesriikide ja rahvusvaheliste koostööpartneritega korrarikumiste lahendamisel, süütegude avastamisel ja tõkestamisel.	PPA	SMIT	2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine

Võimekuse eesmärk					
1. Kasutusele võetavad lahendused on paberivabad ja olemasolevad menetlused digiteeritakse.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, HÄK, PPA, PÄA, JUM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³⁵
1.1. Nii väärteo-, kriminaal- kui ka haldusmenetlus on digiteeritud vastavalt süüteomenetluse digitaliseerimise tegevuskavale.	JUM	SIM	2023–2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	JUM seonduv programm

³⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Menetlused on muudetud elektroonilisteks, menetluste tegemist toetavad mobiilne töökoht ja IT-lahendused.	SIM	PPA, PÄA, SMIT	2023–2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.3. Loodud on võimalus kasutada inimese kontaktandmeid ja digitaalset asukohta ³⁶ , et hõlbustada suhtlemist nii elektroonilises menetluses kui ka riigiga	SIM	PPA, PÄA, SMIT	2024–2026	RE /lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.4. Välja on töötatud ja kasutusele võetud infosüsteemid mittedigitaalsete asitõendite haldamiseks paberivabalt.	JUM	PPA, KAPO, SIM, SMIT	2026	RE/ lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, JUM seonduv programm

Võimekus 2.6.3. Digitaalkriminalistika arendamine

Võimekuse eesmärk

1. Digitaalkriminalistika alaste vaatluste järjekorra pikkus on maksimaalselt kaks kuud. Selleks arendatakse süsteemselt digitaalkriminalistika teenust (suurendatakse kulutõhusust, lühendatakse vaatlusjärjekordi, parendatakse eksperditeadmiste taset). Digitaaltõendite alusel tehtavad kohtuekspertiisid valmivad vähem kui kahe kuuga.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, EKEI, JUM

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Olulisemad arendustegevused	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Loodud on digitaalkriminalistika serveripõhine kaughallatav vaatlussüsteem.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2023–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Ajakohastatud on regulatsioone, mis toetaksid digitaalset kriminaalmenetlust ning digitaalsete tõendite kogumist ning õiguslikku töötlemist.	SIM	PPA	2026	RE	sama
1.3. Digitaalsete tõendite koopiafailide arhiveerimise lahendused on automatiseeritud ³⁷ .	PPA, SMIT	JUM	2026	RE, välisvahendid, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“

³⁶ Digitaalne asukoht tähendab, et inimene annab riigile ühe digitaalse aadressi, mille vahendusel ta ametiasutustega suhtleb. Selleks võib olla nii isiklik e-posti aadress või mõni elektrooniline keskkond, näiteks internetipank või eesti.ee keskkond. Sinna saadetud dokumendid loetakse inimesele kätetoimetatuks 30 päeva möödumisel saatmisest.

³⁷ Lahendus on koostöös SMIT-iga juba olemas, kuid see tuleb automatiseerida, hetkel suunatakse käsitsi arhiivi; see on üks osa süüteo menetluse digitaliseerimisest ja PPA siseselt seotud MIS-x / PRIS arendustega.

1.4. Kriminalistika teenuse töövoogude halduse keskkonna liidestamine ühtse digitaalse süüteomenetluse süsteemiga ³⁸ .	PPA, SMIT		2026	Lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“
---	-----------	--	------	-------------	----------------------------

Võimekus 2.6.4. Kriminalistika arendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Kohtuekspertiisi ja kriminalistika suutlikkust on arendatud. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida kriminalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): EKEI, PPA, JUM, SIM</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Jätkatud on kriminalistikavaldkonna kvaliteedisüsteemi väljatöötamise ja ühtsete EL tasandil järgitavate meetodite rakendamise (tõendite usaldusväärsuse tagamine).	PPA, EKEI	SIM, JUM	2023	Välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

³⁸ See on üks osa süüteomenetluse digitaliseerimisest ja PPA siseselt seotud MIS-x / PRIS arendustega.

MEEDE 3. Kindel sisejulgeolek

Meetme eesmärk: Eesti teadvustab ja maandab sisejulgeolekut ohustavaid tegureid kvaliteetse õigusloome, võimearenduse ning siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate võimalike kriisistsenaariumitega.

Meetme kirjeldus: Meetmes keskendutakse põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti riigi vastu suunatud luure- ja mõjutustegevuse ning lõhestuspoliitika tõkestamisele, riigisaladuse ja salastatud välis-teabe kaitsele, sisejulgeoleku tagamiseks vajaliku teabe ja olukorrateadlikkuse tagamisele, terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamisele ja tõkestamisele, kriisideks ja ressursimahukateks sündmusteks (sh terroriaktideks ja hübriidkriisideks) valmisolekule ning reageerimisele, elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamisele, riigipiiri kontrollile, valvamisele ja kaitsmisele ning riigi julgeolekut, stabiilsust, heaolu ja mainet mõjutava raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetamisele ja tõkestamisele (korruptsioon, majanduskuritegevus ja rahapesu, organiseeritud kuritegevus küberkuritegevus, narkokuritegevus, terrorismi rahastamine, inimkaubandus). Meetmel on avalik ja salajane osa.

Meede koosneb viiest programmi tegevusest:

1. Põhiseadusliku korra tagamine
2. Raske- ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus
3. Objektivalve ja isikukaitse
4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek
5. Piirihaldus

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Kaitsepolitseiamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi info-tehnoloogia- ja arenduskeskus.

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*): Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Välisluureamet, Finantsinspeksioon, Eesti Pangaliit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Kaitsevägi, Kaitseliit, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut, Rahapesu Andmebüroo, Raviamet, Keskkonnaamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Registrite ja Infosüsteemide Keskus, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, Kaitseväe Akadeemia, elutähtsat teenust ja veebisisu majutust osutavad ettevõtjad, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused, kohalikud omavalitsused

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥ 45% (-)	≥ 45% (40%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57% (-)	≥ 57% (49%)	60%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62% (56%)	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52% (57%)	≥ 60%	≥ 65%	≥ 70%	≥ 75%	≥ 75%	PPA
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	58% (-)	≥ 59% (59%)	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumide kergelt kättesaadavaks:									
- kanep	-	(24%)	-	≤ 24% (36%)	-	≤ 24%	≤ 24%	≤ 24%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- amfetamiin	-	(10%)	-	≤ 10% (21%)	-	≤ 10%	≤ 10%	≤ 10%	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	-	(12%)	-	≤ 12% (23%)	-	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- ecstasy	-	(10%)	-	≤ 10% (23%)	-	≤ 10%	≤ 10%	≤ 10%	
- kokaiin	-	(7%)	-	≤ 7% (16%)	-	≤ 7%	≤ 7%	≤ 7%	
- dopingained	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	≤ 7%	≤ 7%	
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega		(56%)	-	≥ 56%	-	≥ 60%	-	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
FATF-i ³⁹ /MONEYVAL-i hinnang rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	-	-	FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁴⁰ (punktid)	73	75	≥ 76 (74)	≥ 75	≥ 76	≥ 77	≥ 77	≥ 77	Transparency International
Korruptsioonitajumise indeks (koht)		17	13	13	12	11	10	10	Transparency International

³⁹ FATF (ingl Financial Action Task Force) ehk rahapesuvastane rakkerrühm on demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

⁴⁰ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigieksperptide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist ning asetab enam kui 180 riiki pingeritta.

Olukorra analüüs⁴¹

Eesti sisejulgeolekut mõjutavad oluliselt erinevad välis- ja sisetegurid ning suundumused. Olulisemaid välismõjutajaid on üldine julgeolekuolukord regioonis ja maailmas, julgeolekuohtude asümmeetrilisem ja vähem ennustatavam iseloom, vaenulike eriteenistuste tegevus, sihistatud valeinfokampaaniad, äärmusluse ja populismi levik maailmas ja Euroopas, suurriikide poliitilised prioriteedid ning majandusarengud. Samuti EL-i ja NATO strateegiline areng ja sisemine ühtsus, üha ulatuslikum ühiskondlik digitaliseeritus, automatiseerumine ja sõltuvus IKT-st, kliimamuutused, energiapoliitika, rände hoogustumine jpt. Seetõttu on Eesti jaoks keskse tähtsusega ühiskonna informeeritus, ühtekuuluvus ja kerksus, julgeolekuaspektide arvestamine erinevate valdkonna poliitikate kujundamisel, tõhus siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö ning strateegiline partnerlus samameelsete riikidega.

Samuti mõjutavad riigi julgeolekut läbi inimeste usalduse ja kaitsetahte sotsiaalmajanduslikud tegurid, nagu rahvastiku vananemine ja vähenemine, piirkondade ebaühtlane areng ning ühiskonna sotsiaalne sidusus (olemasolevate ühiskonnarühmade integreeritus ning uussisserändajate kohanemine), sh riigikeele valdamise ning haridus- ja tööturul konkurentsivõimelisuse edendamine. Samuti ühiste väärtuste ja info maastiku ning ühise riigiidentiteedi edendamine. Oluline on ühiskonda pingestavate ja lõhestavate küsimuste konstruktiivne lahendamine ning tõmbekeskuste-väliste piirkondade strateegiline arendamine. Riigiülel on vajalik järjepidevalt toetada haavatavamate elanikkonnagruppide toimetulekut.

Riigisisel on oluline stabiilsus ja kindlus, sh Eesti elanike usaldus ja toetus riigiinstitutsioonide suhtes, mis põhineb läbipaistvatel riiklikel protsessidel, riigiasutuste töö tõhususel ning resoluutsel korrupsioonivastasel tegevusel. Kaas-aegset usaldust loob ka tehnoloogiline stabiilsus ehk riigipoolsete teenuste kättesaadavus, turvalisus ja mugavus. Usaldus riigi vastu loob omakorda eeldused inimeste, erasektori ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide koostöövalmiduseks riigi turvalisuse ja julgeoleku kindlustamiseks, sh kerksus vaenuliku mõjutus- ja luuretegevuse vastu.

Seetõttu on vajalik õiguskaitsesüsteemne ja järjekindel võimearendus ning läbiv riigisisene ja rahvusvaheline koostöö.

Edasises on kirjeldatud sisejulgeoleku meetmes käsitletud teemade lühianalüüsi valdkonnapõhiselt.

Põhiseadusliku korra kaitse

Eesti julgeolekuasutuste hinnangu⁴² järgi mõjutavad Eesti põhiseaduslikku korda kõige tõsisemalt Venemaa agressiivsed välispoliitilised ambitsioonid ning nende saavutamiseks kasutatavad mittesõjalised ja sõjalised, avalikud ja varjatud vahendid. 24. veebruaril 2022 alanud laiaulatuslik sõjaline rünnak Ukraina vastu, millele eelnes Vene eriteenistuste pikaajaline tegutsemine ning ulatuslik desinformatsiooni levitamine meedias ja rahvusvahelisel areenil. Venemaa sõda Ukraina vastu on muutnud julgeoleku olukorda Euroopas ja maailmas laiemalt. Venemaa strateegiliseks eesmärgiks on oma mõjuvõimu suurendamiseks lõhestada NATO ja ELi riike, võimendades mõjutustegevuse ja valeinfokampaaniatega erinevaid siseriiklike ja rahvusvahelisi probleeme, õhnestades rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusväärsust, polariseerides ühiskondi ning õhutades vastuolusid riikide ja rahvaste vahel. See, omakorda, suunab Eestit olema senisest veelgi enam tähelepanelik ning tõhustama vastuluuret ja eelhoiatust nii füüsilises kui küberruumis, et tõkestada vahetuid ohte Eesti iseseisvusele ja territoriaalsele terviklikkusele.

Eesti suunal üritab Venemaa saavutada oma eesmärgid peamiselt venekeelse kogukonnaga manipuleerides. Erilist tähelepanu pööratakse vene emakeelega noortele. Vaenuliku mõjutustegevuse tõkestamine nõuab senisest enam nii riigisisest kui ka rahvusvahelist teadlikkust mõjutuskatsetest, -viisidest ja -kanalitest ja sellega kaasnevatest ohtudest, kui ka oskust mõjutustegevust ära tunda ja ohtude eskaleerumist ennetada ja tõkestada. Vajalik on suurendada Eesti noorte ning täiskasvanute meediateadlikkust, allikakriitilisust infotarbimisel ning usaldust riigiinstitutsioonide edastatava info suhtes. Ühiskonna kerksuse suurendamisel on oluline roll Eesti haridus- ja

⁴¹ Osa analüüsi on kajastatud programmi salajases osas.

⁴² [Kaitsepolitsei aastaraamat 2022](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet; [Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2022](#). Tallinn: Välisluureamet.

lõimumispoliitikalja riigi kommunikatsioonisõnumitel, mille kaudu toetatakse ühiskonna eri rühmade paremat sidusust ja ühiseid väärtusi, omavahelist head läbikäimist, riigikeele oskust, ühise inforuumi laiendamist ja tugeva jagatud riigiidentiteedi tekkimist. Oluline on jätkata hästi läbimõeldud rände-, kohanemis- ja lõimumispoliitikat ning arendada strateegilist kommunikatsiooni, et vältida sisepingete, võõraviha ja vaenukõne kasvu ühiskonnas, siserändajate kapseldumist, sotsiaalset tõrjutust, haavatavust ning selle tõttu potentsiaalsete äärmusliikumiste tugevnemist⁴³.

Eesti riigi julgeoleku ning põhiseadusliku korra kaitsmisel on keske tähtsusega, et demokraatlik riik suudab end ka demokraatlikult kaitsta. See tähendab piisavate õiguslike volituste andmist Eesti vastutavatele asutustele, aga ühtlasi ka järelevalve tõhustamist. Ilma kvaliteetse õigusliku keskkonnata ei ole võimalik õigusriigis ka ohte tulemuslikult ennetada ega tõkestada. Lisaks volitustele on hädavajalik, et need volitused täituksid reaalse võimekusega. Põhiseaduslikku korda ohustava tegevuse ennetamiseks ja tõkestamiseks on vajalik tugevdada Kaitsepolitsei ameti võimekust koguda ja töödelda asjakohast teavet, et tuvastada ja tõkestada vaenulikke mõjutustegevust ja luuretegevust, maandada korrupsiooniriski ja terrorismiohtu, kaitsta majandusjulgeolekut ja riigisaladust ning tõhusalt korraldada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist koostööd. Kvaliteetne võimearendus võtab aega aastaid, mille tõttu on oluline, et sisejulgeoleku valdkonnas tegutsetakse süsteemselt ning järjepidevalt.

Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine

Riigi julgeolekule võib potentsiaalseks ohuks kujuneda igasugune vägivaldne äärmuslus sõltumata selle ideoloogilisest allikast. Radikaliseerumine on protsess, mis võib päädida terrorismiga. Terrorismioht on Eestis madal. Kuigi Eestis on tuvastatud ka vägivaldsete ambitsioonidega paremäärmuslasi, siis proportsionaalselt suurim terrorismioht lähtub jätkuvalt islamistlikust ideoloogiast kantud äärmuslusest.

Islamistlike terroriorganisatsioonide ideoloogia ei ole viimaste aastakümnete jooksul muutunud.

Eesmärk on jätkuvalt demokraatliku, universaalsele inimõigustele põhineva ühiskonnakorralduse asendamine islamistlikel usureeglitel põhinevaga. Viimase kümne aasta jooksul on moslemikogukond Eestis kasvanud väga kiiresti. Seetõttu on kasvanud ka kohalike omavalitsuste roll, uus-sisserändajate laste suunamise olulisus Eesti koolidesse ja koolide kompetentsi suurendamine nii islamistliku-, islamivastase kui ka muu äärmusluse äratundmisel. Kogukonna suurenemisega seoses on kasvanud ka palvemajade vajadus ja soov rajada mošeesid. Lähtudes Euroopa riikide kogemusest on radikaliseerumise tõenäosus suurem, kui usujuht on fundamentaalsete vaadetega. Sellest tulenevalt on oluline ennetada, et islami kogukondi hakkaksid juhtima radikaalselt meeletatud inimesed.

Vägivaldse äärmusluse ja terrorismi ennetamine on seotud rahvusvahelise terrorismi seisukohalt riskirühma kuuluvatest riikidest lähtuva immigratsiooniga ning laiemalt isikutega, kelle integratsioon Eesti ühiskonda pole erinevatel põhjustel õnnestunud. Mõjusaks teguriks vägivaldse äärmusluse ennetamisel ja ohtude maandamisel on ühiskonna sidusust ja ühtekuuluvustunne. Venemaa rünnak Ukrainale mõjutab radikaliseerumise ohtu kaudsemalt. Sõjaga kaasnev majanduslangus, energia ja toidu kallinemise tagajärjel võib islamistlike-, parem- ja vasakäärmuslaste radikaalseerumine Eestis suurened. Äärmuslikud vaated ei teki üleöö ja radikaliseerumise õigeaegne märkamine ning sellega seonduva riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine ei ole vaid õiguskaitseasutuste töö. Riigil on oluline koolitada kodanikega vahetult tegelevaid esmatasandi ametnikke ja spetsialiste (korrakaitse, korrektsioon, lõimumine, haridus- ja sotsiaalvaldkond), aga ka laiemat avalikkust märkama radikaliseerumise tunnuseid.

Peamiseks suhtluskanaliks on tänapäeval Internet ning nii on see ka peamine tööriist radikaliseerumisel ning terrorismi toetamisel. Interneti kaudu levitatakse islamistlikku, parem-, vasak- ja muud äärmuslikku propagandat, mõjutatakse, värvatakse ja juhendatakse terroriste. Seetõttu tuleb järjekindlalt arendada õiguskaitse- ja järelevalveasutuste vastavat võimekust ning koostöös asjaomaste ministriumite, ametite ja erasektoriga edendada veebiturvalisust. Suures

⁴³ Samuti annab see ainek Venemaa lõhestuspoliitika elluviimiseks.

plaanis on ohuks (internetis) iseradikaliseerunud isikud ning Euroopa riikidesse naasenud terroristlikud välisvõitlejad ja nende pereliikmed. Konfliktipiirkondadesse siirdunud välisvõitlejad on kasutanud Eestit transiitriigina teel konfliktipiirkonda või tagasi Euroopasse. Valgevene rände hübriidrännak ja Ukraina sõjast tingitud massiline sisseränne on suurendanud riigipiiril ohtlike inimeste sisenemise tõkestamise ja piirikaitse vajadust. Seepärast on piirikontrollis ja viibimisaluste taotluste menetluses biomeetriliste andmete laialdasem kasutuselevõtt ja Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamine (sh PNR⁴⁴-süsteem) tähtsad ka terrorismiohu maandamisel.

Terrorismi rahastamiseks võidakse kasutada nii legaalselt kui illegaalselt hangitud vahendeid. Olulist rolli mängivad sularaha konfliktipiirkonda toimetamise lahendused, veebipõhised ülekandeteenused ja virtuaalväeringud. Terrorismi rahastamise tõkestamisel on oluline turuosaliste poolt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses sätestatud hoolsuskohustuste järgimine. 2021.a. valminud rahapesu ja terrorismi rahastamise riiklikus riskihinnangus kirjeldatud kõrge riskiga sektorite, eriti virtuaalväeringute valdkonna järelevalve võimekust Eestis on vaja oluliselt suurendada.

Süütegude tõhusa menetlemise huvides tuleb arendada asjakohaseid infosüsteeme ja andmebaase, nende riskasutamist ning koostalitlusvõimet. Rahapesu ja terrorismi rahastamise kontekstis on oluline ka nt rahvusvaheliste FATF-i⁴⁵ reeglite ja MONEYVAL-i⁴⁶ märkuste ja soovitude rakendamine. Oluline roll on tõhusal infovahetusel erasektori finantsinstitutsioonidega ning selgetel ja tõhusatel tugiregulatsioonidel.

Majandusjulgeolek

Majandusjulgeoleku eesmärk on kindlustada, et läbi majanduse ei satuks ohtu Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhi-seaduslik kord ega elanikkonna turvalisus ja heaolu. 2022 aasta kevad näitas selgemini, kui kunagi varem, kuidas väljastpoolt mõjutatakse riikide suveräänseid otsustusprotsesse ning kehtestatakse oma mõjuvõimu läbi majanduse.

Selle üheks näiteks on Euroopa riikide energia-sõltuvus Venemaast. Seetõttu ei leita üksmeelt agressori sanktsioneerimisel ning agressor kasutab energiat „relvana“, kehtestades ühepoolset piiranguid neile, kes tema vastu.

Eesti majandusjulgeoleku üks suurimaid väljakutseid on vältida sõltuvusi strateegilistes majandusvaldkondades, mille kaudu on võimalik mõjutada riigi suveräänseid otsuseid või oluliselt kahjustada riigi ja ühiskonna toimimist. Lisaks on oluline vältida ebausaldusväärsete riikide kontrolli all olevate isikute, toodete ja tehnoloogia põimumine riigi toimimise seisukohalt olulistesse süsteemidesse, kuivõrd selliselt tekivad haavatavused, mida võidakse meie vastu sobival hetkel ära kasutada ning mis võib viia ohuni meie põhi-seadusliku korrale.

Majandusjulgeoleku tagamiseks on oluline suurendada Eesti ettevõtete ning avaliku sektori asutuste teadlikkust majandusjulgeoleku riskidest. Samuti on oluline arendada riigi võimekust varjatud majandusjulgeoleku ohte tuvastada, et siis koostöös erasektoriga leida parimad võimalused nende maandamiseks.

Organiseeritud kuritegevuse, majanduskuritegevuse ja rahapesu vastane võitlus

Organiseeritud kuritegevusel, aga ka kuritegevusel üldisemalt on oluline mõju riigi sisejulgeolekule, mainele ning ühiskondlikule heaolule. Inimkaubanduse, majandus-, korrupsiooni-, narko- ja küberkuritegude ning nendega seonduvate rahapesu skeemide üleilmne levik ja ulatus mõjutavad olulisel määral finantsüsteemide, aga ka riikide usaldusväarsust. Kõige mõjusamad ja ohtlikumad on skeemid, mille tulemusel suudetakse suur osa kriminaaltulust paigutada legaalsesse majandus-tegevusse. Ühtlasi on kuritegevus muutunud üha enam projektipõhiseks: kurjategijad tegelevad valdkondadega (nt narkokuriteod, kelmused, rahapesu, küberkuriteod, maksupettused), mis hetkel kõige rohkem tulu toovad. Vajadusel orienteerutakse kiiresti valdkondade vahel ümber, et ebaseaduslikku tulu maksimeerida.

⁴⁴ Lennureisijate endi esitatud isikuandmed ehk broneeringuinfo (ingl *passenger name record*, PNR).

⁴⁵ FATF (ingl *Financial Action Task Force*) on rahapesuvastane rakkerühm, demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

⁴⁶ MONEYVAL (ingl *Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism*) on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid hindav eksperdikomitee.

Muutunud keskkond ja Euroopa Liidu rahanduspoliitika toob perioodil 2021-2027 Eestile eraldatava struktuuritoetuste mahuna hinnanguliselt 3 miljardit eurot. Sellises mahus kasutada olevate finantside suhtes tekib riigil, rahastamist korraldava ja järelevalvega tegelevatel asutustel täiendav koormus tagada vahendite sihipärane ja aus kasutamine. Senised uurimused on esitanud halva majandamise, kelmuse ja korrupsiooni tõttu tekkivaks kahju ulatuseks 5–10% kasutatavatest summadest, mis ümberarvestatuna võiks küündida minimaalselt 150–300 miljoni euroni⁴⁷. Seetõttu on oluline pöörata erilist tähelepanu EL finantside õiguspärase kasutamise tagamisele ja kuritegeliku tegevuse avastamisele.

Europoli andmetel on ELis ringleva kriminaaltulu maht võrreldav kõige edukamate äriühingute kasumiga. Uuringud on näidanud, et hinnanguliselt toodab ebaseaduslik turg EL-is 110 miljardit eurot, mis on ca 1% ELi sisemajanduse kogutoodangust ning mille põhjal on alust eeldada, et 98% kriminaaltulust jääb kurjategijatele alles⁴⁸. Ainuüksi need näitajad annavad põhjust kahelda, kas kasutusel olev kuritegevuse vähendamise mehhanism koos kriminaaltulu tuvastamisega on piisavalt tõhus. Kuritegevusest saadava kasu võimaliku ulatuse põhjalikum kaardistamine annab selgema arusaama probleemi ulatusest ja täiendava indikatsiooni kuritegevusega võitlemisel efektiivsema lahenduse leidmiseks. Eelkirjeldatu põhjal on jätkuvalt oluline arendada võimekusi organiseeritud kuritegevuse skeemide ning raskete majanduskuritegevuse avastamise ja uurimise võimekuste arendamiseks ning kriminaaltulu konfiskeerimise tõhustamiseks.

Korrupsioon

Korrupsioonikuritegude avastamine, tõkestamine ja ennetamine on riiklikult oluline prioriteet, kuna see võib mõjutada riigi ja põhiseaduslike institutsioonide sõltumatust ja otsustamisvabadust ning selle kaudu ka sisejulgeolekut. Alates 2018. aastast on Eesti paiknenud Transparency

Internationali korrupsioonitajumise indeksi uuringus enam kui 180 riigi võrdluses 20 vähem korrumpeerunud riigi kategoorias⁴⁹, mis on suurepärane Kesk- ja Ida-Euroopa riikide korrupsioonitasemega võrreldes, kuid keskmisel tasemel ELi riikide võrdluses.

Riiklik korrupsioonivastane tegevuskava, sellest tõusetunud riske maandavad tegevused ja üldise teadlikkuse suurendamine koos õiguskaitseasutuste töö ja teavitustegevusega korrupsioonivastases võitluses on aastate jooksul suuremat edu saavutamas. Suuremaid positiivseid muutusi on võimalik täheldada peaaesjalikult avalikus sektoris, kus lisaks kõrgetele ootustele avalike vahendite läbipaistvale ja sihtotstarbelisele kasutamisele, on olukorrale leevendust pakkumas sisulised töökorralduslikud muutused ebaaususe vähendamisel ja riskide maandamisel.

Jätkuvalt tuleb keskenduda suurt mõju omavate korrupsioonijuhtumite avastamisele. Tegeleda tuleb avaliku sektori, sh kohalike omavalitsuste korrupsiooni ennetamisega, riigihangete läbiviimisel omakasuliste otsuste tuvastamisega, meditsiini ja tervishoiusektoris omakasulist lähenemist kandvate põhimõtete tõttu ebaseaduslike tegevuste avastamisega ning erinevate sihtrühmade teadlikkuse suurendamisega korrupsiooni vähendamiseks.

Erasektoris tuleks jätkata ennetavate tegevustega, sh muuta igapäevase tegevuse osaks vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete järgimine, pettuse- ja korrupsiooniriskide hindamine ja maandamine. Kuna korrupsioon esineb Eestis üha peidetumal kujul, on õiguskaitstes vajalik täiendav spetsialiseerumine erasektor aset leidva korrupsiooniga tegelemiseks, süstemaatiline teabe kogumine ja analüüsimine, mille tulemusel oleks võimalik taolisi kuritegusid paremini avastada ja tekkivat kahju minimeerida.

⁴⁷ Gee, J. & Button, M., 2015a. The financial cost of healthcare fraud 2015: What data from around the world shows. <https://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/thefinancialcostofhealthcarefraud-september2015.pdf>; CROWE, 2018. The Financial Cost of Fraud 2018: The latest data from around the world. <https://www.crowe.com/uk/croweuk/-/media/Crowe/Firms/Europe/uk/CroweUK/PDF-publications/Financial-Cost-of-Fraud-2018.ashx>; Gee, J. & Button, M., 2019. The financial cost of fraud 2019: The latest data from around the world. https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/18625704/The_Financial_Cost_of_Fraud_2019.pdf

⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb kriminaaltulu arestimist ja konfiskeerimist Euroopa Liidus, eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0178+0+DOC+XML+V0//ET#title2> (16.05.2021).

⁴⁹ Korrupsiooni tajumise indeks. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

Narkokuritegevus

Perioodil 1999–2021 on Eestis narkootikumide üledoosi tõttu surnud 1768 inimest. Kuni 2018. aastani oli Eesti narkootikumide üledoosiga seotud surmade poolest ELis esimesel kohal. 2018. aastal üledoosist tingitud surmad järsult vähenesid 110-lt 39 juhuni, 2020.–2021. aastal olukord stabiilseerus. Perioodil 2002–2017 oli enamik surmadest seotud heroiinist sadu kuni tuhandeid kordi kangema fentanüüli ja selle analoogide tarvitamisega. Narkootikumide üledoosist tingitud surmade arvu languse peamiseks arvatavateks põhjusteks alates 2017. aasta lõpust olid fentanüüli kättesaadavuse vähenemine Eesti narkoturul ning koju kaasa antava naloksoonikomplekti ja teiste kahjude vähendamise teenuste ulatuslikum rakendamine. Fentanüüli kättesaadavuse vähenemine oli politsei eduka jälitustöö tulemus, kus 2017. aasta lõpus ja 2018. aasta alguses lõpetati mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. Fentanüüliturg ei taastunud endises mahus ka 2022. aastaks.⁵⁰

Aastaid on suurem osa narkokuritegudest olnud seotud just suure koguse narkootilise aine ebaseadusliku käitlemisega. Üha enam kaubitsetakse narkootikumidega internetis, samuti vahendatakse neid kulleri ja posti teel. Turvalisema elukeskkonna tagamiseks peab politsei hoolitsema selle eest, et illegaalseid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid sisse ei toodaks ega pakutaks. See tähendab sihtmärgipõhist tegevust, mille käigus keskendutakse ennekõike narkokuritegevuse organisatoritele. Samas pööratakse endiselt tähelepanu narkootilise aine tarvitajate tabamisele ning võitlusele tänavadiilerlusega. Olulised eesmärgid on vähendada narkootikumide levitamist noortele ning suunata narkootikume tarvitavad süütegijad karistusmeetmete asemel saama tervise- või sotsiaalteenuseid (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jms).

Küberkuritegevus

Tehnoloogia arengu ja võimalustega kohanduvad ka kurjategijad: muutuvad kuritegelikud trendid ja kuritegelike organisatsioonide tegutsemisviisid. Kurjategijad kasutavad oskuslikult ära arvutisüsteemide turvanõrkusi, interneti anonüümsust võimaldavaid tehnoloogiaid, andmete ja info

kättesaadavust, inimeste vähest ohuteadlikkust, liigset usaldavust ja tehnoloogia mitmekülgseid võimalusi. Rahvusvaheliselt on hinnatud küberkuritegevusega kaasneva majanduskahju suuruseks 0,8% ülemaailmsest SKT-st⁵¹, paigutades narkokuritegevuse ja korrupsiooni järel kolmandale kohale.

Erinevad andmevargused ja andmelekked, luna- vara- ning õngitsusründed riigiasutuste ning kriitilise erasektori suunal on muutunud maailmapraktikas igapäevasteks probleemideks. Kuivõrd digitaalsest infrastruktuurist ja erinevatest e-lahendustest sõltuvad üha enam nii riigiasutused kui ka ettevõtted, võivad sellised ründed avaldada vahetut mõju riigi julgeolekule ja toimepidevusele, aga ka riigi majanduse ja ühiskonna toimimisele. Seetõttu eeldab tulemuslik ennetus ning küberkuritegevuse ja -rünnete vastane võitlus tõhusat ja eesmärgistatud tegutsemist ning riskipõhise mõtlemise juurutamist nii avalikus kui erasektoris.

Siseministerium eeldab realistlikult, et küberkuritegevus on ajas üha kasvav ning tehnoloogia muutub kuritegevuse toimepanekul üha keskmaks teguriks. Politsei registreeritud arvutikelmuste arv on viimase nelja aasta jooksul oluliselt kasvanud, 2020-2021 võrdluses kasvanud ca 50%⁵². Kuigi statistiline kasv võib Eesti puhul tuleneda nii küberkuritegevuse laialdasemast levikust kui ka inimeste teadlikkuse suurenemisest, toetab küberkuritegevuse üha laiemat levikut maailmapraktika. Eesti olukorra läbivamiseks ja põhjalikumaks hindamiseks on seejuures vajalik järjepidevalt tegeleda olukorrapildi tõhustamisega. Keskse tähtsusega on PPA personali järjepidev koolitamine digitaalsema iseloomuga kuritegude uurimiseks ning võimearendus küberkuritegevuse personali ja tehnika suunal.

Inimkaubandus

Sõda Ukrainas suurendas järsult Euroopasse saabunud põgenike ja uussisserändajate arvu. See, omakorda sunnib ka Eestit pöörama senisest rohkem tähelepanu lisaks lõimumisele ka uussisserändajate, kui haavatavama ühiskonnagrupi liikmete kuriteoohvriks, sh inimkaubanduse ohvriks langemise ennetamisele ja tõkestamisele. Ühtasi nõuab see õiguskaitse-, rände-, ja ohvriabivaldkonnaga seotud spetsialistide, aga ka

⁵⁰ Narkomaania olukord Eestis 2022. Tervise Arengu Instituut.

⁵¹ McAfee, Economic Impact of Cybercrime, 2018. <https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/solutions/lp/economics-cybercrime.html>

⁵² Arvutikuriteod 2021. https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/arvutikuriteod_page.html

erasektori ning abiorganisatsioonide jt spetsialistide tõhusamat täiendkoolitamist ja asutusteüleste koostööd. Samuti rahvusvahelist koostööd ja infovahetust inimkaubandusele viitavate ilmingute tõhusamaks märkamiseks, kriminaalmenetluse korraldamiseks ja ohvrite, eriti laps- ja naisohvrite abistamiseks.

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Hädaolukordadeks ja põhiseaduslikku korda ähvardavateks kriisideks valmisolek ning elutähtsate teenuste toimepidevus on riigi julgeoleku ja turvalisuse seisukohalt tähtis valdkond, mille laiem eesmärk on tugevdada riigi stabiilsust ja arengut. Eesti julgeolekukeskkond on osa rahvusvahelisest julgeolekust, kus üleilmastumise-ga kaasnevad suundumused ning rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad meid üha vahetumalt.

Erinevateks kriisideks valmisolek hõlmab nii ennetamist, valmistumist, lahendamist kui ka tekkinud kahjude kõrvaldamist (taastamist). Neis tegevustes tuleb senisest rohkem pöörata tähelepanu kriiside ärahoidmisele ja nende tagajärgede leevendamisele. Selleks on riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtete ning elanike suurem koostöö. Olgugi et kriisireguleerimise üks aluspõhimõtteid on lähimus, ei tohiks siinkohal unustada rahvusvahelise koostöö tähtsust. ÜRO raames on Eesti jaoks oluline Sendai raamistiku ülemaailmsete eesmärkide saavutamine. Euroopa Liidu sisene koostöö hõlmab EL elanikkonnakaitse mehhanismi, mille kaudu võimalik nii abi anda kui seda vajaduse korral küsida. Tugev koostöövõrgustik ei sünni aga üleöö, mistõttu tuleb rahvusvahelist suhtlust tõhustada, jagades teiste riikidega oma parimaid praktikaid, osaledes aktiivselt rahvusvahelise abi andmisel, kriisireguleerimisõppustel ning juhindudes mh ka rahvusvaheliste organisatsioonide nagu OECD soovitusdest poliitikakujundamisel.

Ukraina sõda on suurendanud kriisideks valmisoleku ja elanikkonnakaitse aktuaalsust. Avalikkus tunneb suuremat huvi kriisideks valmisoleku vastu ja elanikkonnakaitse meetmete (varjumine, ohuteavitus jne) vastu. Ukraina sõda mõjutab ka Eestit – lisaks siia saabunud põgenikele, kaasnevad ka sanktsioonide mõjud, tarneraskused, hinnatõus, ühiskonna ärevuse tõus jm. Kõike seda tuleb arvesse võtta kriisideks valmistumisel.

Eesti elanikest 76% leiab, et on valmistunud hädaolukordades toimetulekuks. Päästeameti uuringute järgi on elanike teadlikkus ning oskused hädaolukorraks valmistumisel ja selle korral tegutsemiseks vähesed: hädaolukordade tekkimist ei peeta tõenäoliseks ning vaid veidi enam kui veerand elanikest on hinnanud, kas ja millised hädaolukorrad võivad neid ja nende kodu ohustada. Kuigi 61% elanikke teab, mis on esmatähtsad varud ja vahendid, on nendega varustus siiski puudulik – vaid igas kümnendas leibkonnas on olemas hädaolukorraks olulisim vajaminev. Probleemi süvendab linnastumine. Linnaelanikud ei ole hädaolukordadeks nii hästi valmistunud. Viimast võib selgitada sellega, et tõenäoliselt on suuremate linnade elanikud kindlamad, et kui midagi juhtub, on igasugune abi (sh naabrite abi) lähedal⁵³. Riik peab tegema täiendavaid jõupingutusi, et elanike hoiakud toetaksid paremat hakkamasaamist kriisidega ning et nende teadlikkus ja oskus kriisiolukordades käituda paraneksid. Elanike iseseisva valmisoleku toetamiseks on vaja arendada ka riiklikke kanaleid, mis võimaldaksid kriisiolukordades elanikele kiireloomulist teavet või juhiseid edastada või muul moel vajalikku nõu anda.⁵³

Et elanikud tõhusamalt kriisideks valmisolekusse hõlmata, on tähtis arvestada ka piirkondlike riskide ja eripäradega. See eeldab tõhusamat koostööd kohalikul tasandil toimijatega. Vaatamata asjaolule, et aastakümnete jooksul on omavalitsuste roll kriiside lahendamisel märkimisväärselt vähenenud, on praeguse ni säilinud nende keskne roll sotsiaalsete kriisiabi teenuste pakkumisel ning kohalike planeeringute kavandamisel, sh kriisileevendusmeetmete rakendamisel. Riigi-asutuste kohus on edendada ja toetada omavalitsuste suutlikkuse parandamist.

Suur osa elutähtsatest teenustest ja muudest ühiskonnale olulistest teenustest toetub ka erasektorile, mistõttu ei ole võimalik ilma erasektorit kaasamata riigi julgeolekut ja turvalisust tagada. On ülioluline, et elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamiseks tugevdatakse koostööd erasektoriga. Selleks on vaja teha tööd erasektori kriisialase kompetentsi suurendamiseks ja koolitussüsteemide loomiseks. Lisaks on tähtis, et riik ja omavalitsused arvestaksid senisest enam elutähtsa teenuse osutajate ettepanekutega

⁵³ Elanike teadmiste ja oskuste teemaga seonduv on planeeritud täpsemalt alaprogrammis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

regulatsioonide loomisel, taastetegevuste prioriseerimisel ja nõuete ühtlustamisel. Elutähtsate teenuste arendamise kõrval ei tohi tähelepanuta jääda ka riigile ja ühiskonnale suure mõjuga olulised teenused ja kriitilised sektorid (nt toidukaubad, esmatarbekaubad, ravimid jne), mis peavad tagama toime- ja varustuskindluse mistahes kriisi korral ning rakendama selleks vajalikke meetmeid.

Paralleelselt kriiside ennetustegevuste ja tagajärgede leevendamisele tuleb arendada ka võimet kriisi lahendada. Vastutavate asutuste oluliseks väljakutseks on kriiside varajane äratundmine ja olukorradeadlikkuse kiire saavutamine, mis aitab vähendada kriisi võimalikku eskalatsiooni ning kahjusid. Samuti on oluline pöörata tähelepanu ametkondade ja asutuste koostööle, selgetele ja täpsetele tegevusjuhistele ning infovahetusele rahvusvaheliste partneritega. Selle kõige toetamiseks on tähtis ajakohastada olemasolevaid infotehnoloogilisi süsteeme ja vajaduse korral arendada välja uusi lahendusi. Peale selle on inimestele tähtis tagada varajane ja asjakohane info iseseisvaks kriisideks valmistumiseks ning kriisiaegne teave, mis minimeeriks suurõnnetuste tagajärjel tekkivaid kahjusid.

Piirihaldus

Schengeni ruumi liikmena annab Eesti olulise panuse EL-i turvalisuse tagamisel. Kuigi viimaste aastate kriisidest (Covid-19, RU sõjaline agressioon UA vastu) tulenevalt on piiriületuste mahud

vähenenud, arvestatakse pikaajalise prognoosi järgi piiriliikluse kasvuga (eeldatav aastane juurdekasv 5–10%). Suureneva piiriliikluse (sh võimalike põgenike saabumine), ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse ja salakaubaveoga toimetulek vajab investeerimist välispiiri, kordonite ja piiripunktide taristusse, valve- ja seiretehnikasse ning varustusse, uute tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, infosüsteemide, kontrolltehnika ja protseduuride arendamist ning personali täiendavat koolitamist ning lisapersonali värbamist.

Euroopa Liidu uute infosüsteemide arendamisel on tähtis tagada, et nende välja töötamisel võetaks arvesse Eesti huve ja Eesti infosüsteemide arendusloogikat. Uued projektid hõlmavad siseturvalisusega seotud andmete paremat kogumist ja haldamist, eesmärgiga teha kvaliteetsemad otsuseid ja tagada liikmesriikide vahel andmevahetus. Olulisi investeeringuid on vaja teha erinevate infosüsteemide koostalitlusvõime loomisesse.

Hästi valvatud ja kaitstud välispiir on osa riigi julgeolekust ja riigikaitsest. Välispiiril on jätkuvalt püsiv ebaseadusliku sisserände ja salakaubaveo ja muu organiseeritud kuritegevuse surve, mille ohjeldamiseks on vaja välispiiri kogu ulatuses välja ehitada ja varustada kaasaegse tehnilise valvega. Sealjuures tuleb suurendada kordonite ja piiripunktide reageerimisvõimet piirivahejuhtumitele ning koostööd partneritega, nii võitluseks kuritegevusega kui ka piiri kaitsmiseks.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026

- **Riigi strateegilise autonoomsuse kaitsmine, hübriidohtude ja välismõjutuste vähendamine ja negatiivsete mõjude ennetamine ja tõkestamine** – välisinvesteeringute sõelumine, riigis territooriumite omandamine välisriigi kodanike poolt ning agressiivse välispoliitiliste eesmärkidega riikide tehnoloogiate vajaduspõhine välistamine vajavad asjakohaseid ja jätkusuutlikke õiguslikke lahendusi. Samuti on vajalik, et riigil oleks suutlikkus ehk piisav ressurss neid ohte tuvastada ja tõkestada.
- **Ühiskonna kerksuse suurendamine desinformatsiooni, lõhestamise ja muu vaenuliku mõjutustegevuse ja värbamiskatsete vastu** – oluline on saavutada erinevate riigipoliitikate kaudu ühiskonnagruppide tõhus lõimumine ja uussisserändajate kohanemise toetamine. Samuti ühiste väärtuste ja ühise infovälja laiendamine, sh riigikeele oskuse edendamine ja piirkondade arengu ühtlustamine. Vajalik on luua läbipaistev ja toimiv regulatsioon ebaseadusliku ja vaenuliku sisuga teabe eemaldamiseks veebis, kindlustades ühtlasi sõna- ja meediavabaduse läbi tõhusama (ohu)teadlikkuse ja järelevalve.
- **Küberkuritegevuse vastase võitluse tõhustamine ja PPA digitaliseerimine** – küberkuritegude hulk on ajas kasvav ning PPA on vajalik mehitada jätkusuutlikul viisil. Tänapäevase kriminaaluurimise raames on hädavajalik, et andmeanalüüsi, kriminaalandmete ning digitaalsete tõendite õigusliku kasutamise ja saamise osas oleks asjakohane, stabiilne ning jätkusuutlik õiguslik keskkond. Sideandmete säilitamise ja kasutamise õiguslik reguleerimine Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise ja inimeste õiguste kaitse vajadusi silmas pidades vajab riigi poolset toetust.
- **Valgekraelise kuritegevuse vastase võimekuse kasvatamine** – korruptsiooni-, finants- ja majanduskuriteod muutuvad järjest keerulisemaks ning kriminaaltulu avastamine, arestimine ning konfiskeerimine esitab üha enam praktilisi väljakutseid. Poliitilisel tasandil on vajalik otsustada täiendavad vahendid vastavate PPA büroode mehitamiseks.
- **Riigi strateegilise ja operatiivse informatsiooni kaitse parem tagamine** – oluline on tagada riigile olulise ja tundliku informatsiooni kaitse. Tuleb kaaluda riigisaladuste aluste üle vaatamist ning tervikuna tagada riigisaladuse kaitsele läbivalts piisav ressurss. Riigile olulise informatsiooni kaitse panustab oluliselt riigi julgeolekusse.
- **Kriisideks valmisoleku parandamine elanikkonnakaitse suurendamine**. Päästeameti poolt kohalike omavalitsuste nõustamine kriisideks valmisoleku tõstmisel. **Senisest paremate eelduste loomine elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades** (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon, ulatusliku evakuaatsiooni ja varjumiskohtade ettevalmistamine, ohuteavituse sireenide paigaldamine). **Päästetöö suutlikkuse suurendamine** (sh kliimamuutuste ja julgeolekuvajadustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerimiseks, tormikahjustuste likvideerimiseks, metsatulekahjude kustutamiseks, demineerimise ja keemiapääste suutlikkuse parandamiseks. **Kriisirolliga vabatahtlike arendamine ja valmisolek** (nt kriisirolliga abipolitseinikud, abidemineerijad). **SIM valitsemisala toimepidevuse suurendamine** kriitiliste teenuste osutamiseks kriisiolukorras (nt vajalikud varud, toimepidevus elektrikatkestuste korral).

Lisaks antud programmi tegevusele on ka Riigikantselei eestvedamisel ühtlustamisel hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus. On võetud suund koostada Riigikantselei eestvedamisel uus seaduse eelnõu, mis ühendab endas riigikaitse seaduse, hädaolukorra seaduse ja erakorralise seisukorra seaduse teemad.

- **Idapiiri väljaehitamine**. 2021. aasta lõpus otsustas Vabariigi Valitsus eraldada piiritaristu täiendavate arendusplaanide elluviimiseks Siseministeeriumile 22,47 miljonit eurot. Nimetatud summa eest on võimalik rajada maismaapiirile viivitsaied, kohtadesse, kus oldi sellest piiratud eelarve tõttu loobunud ning suurendada piiri valvamise võimekust Narva jõel. Idapiiri väljaehitamise jätkatakse vastavalt projektiplaanile ning täiendavate eelarveliste vahendite saamisel on võimalik piir täielikult välja ehitada 2025. aasta lõpuks.
- **Massiliseks sisserändeks valmisoleku tagamine**.

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Hübriidohtude ja mõjutustegevuse kasv

CBRN intsidentide riski kasv

Ideoloogilise ja religioosse äärmusluse jätkuv levik maailmas

Majanduslik surve välisriikide poolt, strateegiliste majandushuvide ebapiisav kaitstus

Radikaliseerumine interneti teel on muutunud sagedasemaks

Terrorismi toetatakse sageli teiste kuriteoliikide kaudu hangitud rahaga, sh kasutades virtuaalvaluutat.

Rasket ja peitkuritegevust on üha keerulisem avastada ja tõendada

Kuritegevus on üha projektipõhine: kurjategijad orienteeruvad kiiresti ümber vähem tulusalt valdkonnalt tulusamale.

Organiseeritud kuritegevusel senisest rohkem avaldumisvormi ning see levib kiiresti ülemaailmselt

Küberkuritegevuse osatähtsus on kuritegude hulgas kasvutrendis.

Inimesed on muutunud teadlikumaks arvuti-kuritegevusest, teavitavad asutusi enam.

Korruptsioonitajumise indeks oli 2021. a 74 ning Eesti postitsioon võrreldes teiste riikidega oli paranenud (17. kohalt 13. kohale).

Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik on Eestis viimastel aastatel pidurdunud, kuid narkoturul on täheldada uusi ohtlikke aineid.

Suuremat tähelepanu ja ressursi vajavad:
A) kuritegeliku tulu avastamine ning regulatsioonide tõhustamine;
b) EL finantshuvide kaitse;
c) korruptsiooni vähendamine erasektoris.

Elanikud ei ole ohuolukordadeks kuigipalju valmistunud

77% omavalitsustest on kriisideks valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku tasemel.

Rahvusvahelised kriisid ja julgeolekuolukord mõjutavad üha vahetumalt

Elanike hädaolukordadeks valmisolek on võrreldes 2018. aastaga veidi paranenud, kuid jäänud samaks nt Ida-Virumaal (indeksnäitaja 45).

Ebaseaduslike piiriületuste arv Eestis on langustrendis.

56% elanike hinnangul on välispiir hästi kaitstud.

57% maismaapiirist on kaetud tehnilise seirega.

Surve piirihaldusele suureneb

PROGRAMMI TEGEVUSED

Põhiseadusliku korra tagamine

- Majandusjulgeoleku suurendamine
- Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine
- CBRN sündmused
- Vastuluure ja riigisaladuse kaitse
- Küberjulgeoleku tagamine
- Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerksuse suurendamine

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

- Küberkuritegevuse vastane võitlus
- Narkokuritegevuse vastane võitlus
- Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine
- Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine
- Majanduskuritegevuse vastane võitlus
- Kriminaaltulu tuvastamise, arestimise ja konfiskeerimise võimekus
- Inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine

Elanikkonna-kaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

- Ohtude tuvastamine ja riskide maandamine
- Kriisideks valmistumine
- Kriisijärgne taastamine

Piirihaldus

Alameede ehk programmi tegevus 3.1. Põhiseadusliku korra tagamine

Eesmärk

Eesti põhiseaduslik kord on tagatud ning seda ohustavad tegurid on teadvustatud, ennetatud ja maandatud.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥ 45% (-)	≥ 45% (40%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57% (-)	≥ 57% (49%)	60%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Kaitsepolitsei amet, Päästeamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: põhiseadusliku korra tagamise teenus, keemia- ja kiirgusohu kõrvaldamise teenus, sisejulgeolekupoliitika kujundamise teenus.

Põhiseadusliku korra tagamisel tegeletakse põhiseaduslikku korda ohustavate tegurite teadvustamise, ennetamise ja maandamisega. Selle jaoks keskendutakse eelkõige ühiskonna ühtekuuluvusele ja lõhestamise-vastase kerksuse suurendamisele, küberjulgeolekule, vastuluurevõimekuse arendamisele, majandusjulgeoleku suurendamisele, terrorismi ja radikaliseerumise ennetamisele ja tõkestamisele, samuti arendatakse CBRN⁵⁴ sündmusteks valmisolekut.

⁵⁴ CBRN (inglisekeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Majandusjulgeolekut puudutavad riskid on eri sihtrühmade seas rohkem teadvustatud ja loodud on paremad eeldused nende riskide maandamiseks. Riigihangete puhul teadvustatakse, hinnatakse ja maandatakse senisest rohkem võimalikke ohte riigi julgeolekule.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, VÄM, RAM, VLA, EAS ja muud ettevõtlusega seotud organisatsioonid			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁵
1.1. Arendatud on avaliku ja erasektori võimekust majandusjulgeoleku riske teadvustada, neid hinnata ja maandada.	SIM	MKM, KAPO, VLA, PPA, EAS, VÄM	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Arendatud on võimekust välisinvesteeringute, sh kinnisvara-investeeringutega seotud julgeolekuohtude teadvustamiseks, analüüsimiseks ja maandamiseks.	TTJA/SIM	MKM, SIM, RAM, JUM, VÄM, KAPO, VLA, PPA	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
Võimekuse eesmärk					
2. On suurendatud ettevõtjate teadlikkust rahvusvahelistest sanktsioonidest ning on arendatud võimekust rikkumiste menetlemiseks. Teadus- ja arendustegevuses tehtavas koostöös teadvustatakse, hinnatakse ja maandatakse süsteemsemalt riske julgeolekule.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, RAM, VÄM, VLA, MKM, HTM			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
Olulisi arendusülesandeid programmi tasandil kavandatud pole. Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.					
Võimekuse eesmärk					
3. Eesti energiasüsteemi ümberkujundamisel, sh kliimaneutraalsemale energiatootmisele üleminekul, on tagatud energijulgeolek.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, MKM, VÄM, VLA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			

⁵⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
Olulisi arendusülesandeid programmi tasandil kavandatud pole. Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.					

Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ja terrorismi ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk					
1. Paranenud on esmatasandi, sh õiguskaitse ametnike ja laiema avalikkuse ohuteadlikkus, teadmised vägivaldsetest ideoloogiatest, radikaliseerumisest, selle põhjustest ja tundemärkidest ning suurenenud on oskused riske maandada. Tegevust radikaliseerumise vastu planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindsel.	<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA, PPA, PÄA, Vanglateenistus, MTA, KOVD, noortekeskused, haridusasutused, kolmas sektor</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁶
1.1. Radikaliseerumist ennetavad meetmed on planeeritud erinevatesse valdkondlikesse ja asutuste strateegilistesse dokumentidesse (nt lõimumiskava, Sisekaitseakadeemia arengukava jne).	SIM	SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Radikaliseerumise ennetamine on lõimitud kohaliku noorsoo- ja sotsiaaltöösse ning hariduskorraldusse. Selle korraldamiseks on loodud asjakohased valdkondlikud ja valdkondade-ülesed võrgustikud. Tegutsetakse analüüsipõhiselt ja koordineeritult PPA valdkonnaekspertidega.	KOV	PPA, koolid noortekeskused, kolmas sektor, SOM, HTM, KUM, SKA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Noortevaldkonna programm“, „Siseturvalisus 2023–2026“
1.3. Usuäärmsluse leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks on tegeletud usunõustamise ja usukogukondade lõimimisega ning sellega seotud tegevusi on arendatud ja muudetud süsteemsemaks.	SIM	SKA, PPA, KOV-d, kolmas sektor	2023–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
1.4. Koostöös religiooniekspertidega ja teiste valdkondade ekspertidega on arendatud deradikaliseerimist ja eemaldumist soodustavaid suuniseid.	SIM/SOM	Sotsiaalkindlust usamet, PPA, KOV-d, SKA, kolmas sektor	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁵⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.5. Loodud radikaliseerumise riskide hindamiseks ja maandamiseks esmatasandi ametnike õppemoodul.	SKA	SIM, KAPO	2024		„Siseturvalisus 2023–2026“
1.6. SKA baasil arendatavas sisejulgeoleku kompetentsikeskuses on loodud radikaliseerumise ja terrorismi vastane arendussuund, mille kaudu toetatakse teadusuuringute ja analüüside ning koolituskompetentsi toel valdkonna planeerimist ja strateegilist arendamist. Loodud on süsteemsed täiendus- koolituse võimalused terrorismivastase võitlusega seotud alateemades.	SKA	SIM, PPA, KAPO, PÄA, Vanglateenistus, MTA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekuse eesmärk

2. Radikaliseerumisest ja terrorismist lähtuvatele ohtudele reageeritakse kiirelt ja tõhusalt. Riigi immigratsioonipoliitika arvestab radikaliseerumise ja terrorismi ennetamise vajadusi. Arendatud on riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ning infovahetust terrorismivastase võitluse tõhustamiseks.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA, PPA, PÄA, Vanglateenistus, MTA, EKEI, RAB, RIA, TTJA, HÄK, TEA,

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁷
2.1 Arendatud on nn Schengeni kompensatsioonimeetmeid – biomeetriliste andmete laiemat kasutamist turvalisuses, reisijate broneeringuinfosüsteemi (PNR) ning muid rahvusvahelisi ja riigisiseseid infovahetussüsteeme (sh majutusteenuste kasutajate register). Parendatud on infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM, MKM	PPA, KAPO, EKEI, SMIT, MTA, RIA, AKI, JUM	2023–2024	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2 Analüüsitud ja arendatud on võimekust ennetada, tuvastada ja tõkestada radikaliseerumise ja terrorismiga seotud tegevust, sh veebis. Suurendatakse tehnilist võimekust, varustust ja personali.	KAPO, PPA	SIM, RAB, TTJA, KUM, HTM, VLA	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
2.3 Koostöös riigi- ja erasektoriga on arendatud võimekust ühiselt reageerida terrorismiga seotud hädaolukordadele, korraldatud on ühisharjutusi ja õppuseid.	KAPO, SIM	RK, PPA, PÄA, TEA, Vanglateenistus, RIA, HÄK, EKEI, MKM, TTJA, RIA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
2.4 Välja on arendatud digitaalne menetluskeskkond lennunduse taustakontrollide haldamiseks.	KAPO	SIM	2026	Lisavajadus	sama

⁵⁷ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

2.5 Täiendatud on strateegilise tähtsusega objektide riskianalüüse ja turvaplaane. Eritähelepanu on pööratud lennundusjulgeolekule ning rahvusvahelisele laeva- ja rongiliiklusele.	SIM	PPA, KAPO	2025	RE	sama
2.6 Loodud on lisavõimekus koostöös riigiasutuste, omavalitsuste ja erasektoriga hinnata ja maandada ohte avalikus ruumis.	SIM	PPA, KAPO	2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama

Võimekus 3.1.3. CBRN⁵⁸ sündmused

Võimekuse eesmärk					
1. Reageerivate asutuste valmisolek CBRN sündmusteks tagatakse ühise tegutsemis- ja koostöövõime arendamise ning rahvusvahelise tugivõrgustiku toel.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, PÄA, PPA, HÄK, KEM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁹
1.1. Arendatakse CBRN juhtasutuse valmisolekut ja reageerimisvõimekust tegutseda CBRN sündmuse korral.	KAPO, SIM, KAM, RK	PÄA, PPA, KEA, TEA, HÄK, MTA	2023–2026	RE/lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁵⁸ CBRN (inglisekeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamist põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁵⁹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märkitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.1.4. Vastuluure ja riigisaladuse kaitse

Võimekuse eesmärk					
1. Riigis panustatakse vaenulike eriteenistuste tegevuste tõkestamiseks järjepidevalt vastuluurevõimekuse arendamisesse ning riigiasutuste ohuteadlikkuse tõstmisesse. Läbivalt edendatakse nii õiguslikke kui organisatoorseid meetmeid, et tagada riigile olulise informatsiooni kaitse.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, VLA, SIM, KAM, KV. Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁰
1.1. Esitatud on õiguslikud ettepanekud juriidiliste isikute riigisaladusele ja salastatud välisteabele juurdepääsuõiguste taotlemise tõhusamaks korraldamiseks.	SIM			RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Rakendatakse täiendavaid meetmeid erinevate huvirühmade ja ühiskonnagruppide ohuteadlikkuse suurendamiseks vaenuliku luure-, ja mõjutustegevuse suhtes.	SIM	HTM, KuM, INSA, RK	2023–2026	RE, lisavajadus	sama

Võimekus 3.1.5. Küberjulgeoleku tagamine

Võimekuse eesmärk					
1. Riigis tegutsetakse teadlikult ohtude ennetamise ja tõkestamisega küberruumis. Järjepidevalt suurendatakse riigiasutuste ja kriitilise erasektori ohuteadlikkust ja edendatakse riskipõhist tegutsemist.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, VLA, RIA, SIM, MKM, PPA Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶¹
Arendusülesanded planeeritakse asutuste tegevuskavades.					

⁶⁰ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁶¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.1.6. Vaenuliku mõjutustegevuse ennetamine ja tõkestamine ning ühiskonna kerksuse suurendamine

Võimekuse eesmärk

1. Eesti omab head ülevaadet oma infoühiskonnas toimuvast ning tegeletakse teadlikult vaenuliku mõjutustegevuse ennetamise ja tõkestamisega, sh küberruumis. Riik maandab ühiskondlikke pingeid läbi teadliku kommunikatsiooni ja innovaatiliste lahenduste.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, HTM, TTJA, KUM, SIM SKA, INSA, RK

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶²
1.1. Arendatakse koostööd erasektoriga, et tõhustada ebaseadusliku veebisisu, sh desinformatsiooni tuvastamist ja eemaldamist.	MKM	SIM, JUM, PPA, TTJA	2023–2025	RE, lisavajadus	
1.2. Erinevate valdkonnapolitikate, sh strateegilise kommunikatsiooni korraldamise kaudu suurendatakse ühiskonnagruppide ohuteadlikkust vaenuliku mõjutustegevuse, sh desinformatsiooni ja lõhestuspoliitika osas ning meetmetest selle vastu.	SIM	SIM SKA, KUM, MKM, HTM	2023–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Uussisserändajate kohanemise korraldamisel pööratakse tähelepanu usaldusväärsete infoallikate ja riigi vaatest olulisemate väärtuste tutvustamisele.	KUM	INSA, HTM, RK	2023–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁶² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 3.2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

Eesmärk

Eestis on vähenenud raske ja organiseeritud kuritegevus. Õiguskaitseasutustele on loodud paremad eeldused kuritegusid menetleda ja tehakse tulemuslikku koostööd, pöörates seejuures tähelepanu kogu menetlusahela ühtlaselt kõrge võimekuse arendamisele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	≥ 58% (-)	≥ 59% (59%)	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumede kergelt kättesaadavaks:									Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- Kanep	-	(24%)	- ≤ 24% (36%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%		
- Amfetamiin	-	(10%)	- ≤ 10% (21%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%		
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	-	(12%)	- ≤ 12% (23%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%		
- ecstasy	-	(10%)	- ≤ 10% (23%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%		
- kokaiin	-	(7%)	- ≤ 7% (16%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%		
- dopingained	-	(7%)	- ≤ 7%	-	≤ 7%	-	≤ 7%		
FATFi / MONEYVAL-i ehk rahapesuvastase komitee hinnang rahapesu vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	-	FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁶³ (punktid)	73	75	≥ 76 (74)	≥ 75	≥ 76	≥ 77	≥ 77	≥ 77	Transparency International
Korruptsioonitajumise indeks (koht)		17	13	13	12	11	10	10	Transparency International

⁶³ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigieksperptide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist ning asetab enam kui 180 riiki pingeritta.

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase poliitika kujundamine, kriminaalpoliitika kujundamine, raskete peitekuritegude avastamise teenus, tunnistajakaitse ja varitegevuse teenus.

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastaseks võitluseks tehakse tulemuslikumat koostööd erinevate asutuste vahel ja luuakse õiguskaitseasutustele paremad eeldused raske ja organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks. Peamised tegevussuunad on seotud küber- ja narkokuritegevuse vastase võitluse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, ning korruptsiooni tõkestamise, samuti majanduskuritegevuse vastase võitluse, kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise, inimkaubanduse tõkestamisega.

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Parandatud on eeldusi koondada küberkuritegevusest tervikpilt, et oleks võimalik paremini hinnata küberkuritegevuse ohupilti, ulatust, saada ülevaade tulevikusuundumustest, planeerida ennetuslikke ja menetluslikke tegevusi ohuteadlikkuse tõstmiseks ja seada küberkuritegevuse vastases võitluses analüüsil põhinevaid eesmärke.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, EKEI, JUM, MKM, RIA, Prokuratuur			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. PPA on loonud võimalused põhjaliku küberkuritegevuse statistilise keskkonna ja tulevikutrendide järjepidevaks analüüsimiseks.	PPA		2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

Võimekuse eesmärk

2. Küberkuriteo avastamise ja selle toimepanija tuvastamise tõenäosus on kasvanud ning küberkuritegude menetlemine muutunud tõhusamaks. Viie aasta keskmine Prokuratuurile saadetud juhtumite arv on suurenenud või jäänud vähemalt samale tasemele. Teadlikult panustatakse rahvusvahelise koostöö tõhustamisesse ja strateegilisele partnerlusele.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, EKEI, JUM, Prokuratuur

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁴
2.1. Täiendõppe koolituskavadele tuginedes on tehtud esimesed süsteemsed koolitused sihtrühmadele.	PPA	SKA	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
2.2. Välja on töötatud ühtne menetluspraktika rahvusvahelise mõõtmega küberkuritegude menetlemiseks ning menetlejatele on loodud keskne menetluspraktikat, õpetusi ning juhendeid sisaldav veebikeskkond.	PPA		2023	RE, välisvahendid	sama
2.3. Analüüsitud on politsei struktuuri, et leida lahendusi, kuidas kõige säästlikumalt ja mõjusamalt küberkuritegudega tegeleda.	PPA		2023	RE	sama
2.4. Arendatud on andmeanalüüsi, tehnilise analüüsi ja dekrüptimise suutlikkust läbi personali koolitamise ning tehniliste vahendite soetamise.	PPA	EKEI	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.5. Suurendatud on Keskkriminaalpolitsei küberkuritegude büroo isikkoosseisu vastavalt PPA lisavajaduste ettepanekutele ning struktuuri analüüsile.	PPA	SIM	2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
2.6. Välja on arendatud küberkuritegudele spetsialiseeruvad menetlusüksused prefektuurides vastavalt PPA lisavajaduste ettepanekutele ning struktuuri analüüsile.	PPA	SIM	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026“
2.7. PPA on analüüsinud eraldiseisva (küber)pettuste ja kelmuse üksuse vajadust struktuuris.	PPA	SIM	2025	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“

⁶⁴ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinne programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Parandatud on eeldusi narkootikumide pakkumise ja kättesaadavuse vähendamiseks Eestis, sh interneti vahendusel. Oluliselt on vähendatud narkootikumide levitamist noortele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, SMIT, EKEI, JUM, SOM, MTA, TAI, Prokuratuur, RA, Vanglateenistus, teenusepakkujad			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁵
1.1. Kaardistatud on narkootikumide pakkumise vähendamise teenuse arendamiseks õigusandlikud-, väljaõppe-, tehnilised-, ressursi- jm vajadused. Kaardistuse alusel on tehtud ettepanekud teenuse arendamiseks.	PPA	MTA, RA, EKEI, Prokuratuur	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Narkootikumide pakkumise vähendamisega seotud personali väljaõpet ja täiendusõpet on arendatud süsteemsemaks ja regulaarsemaks, et tagada tänapäevaste teadmiste ja oskuste olemasolu (sh iga-aastased teabevahetuse ja koostöö tõhustamise täienduskoolitused Sisekaitseakadeemias, regulaarne osalemine nii Eestis toimuvatel kui ka rahvusvahelistel koolitustel, seminaridel, konverentsidel ning muudel üritustel).	SKA	PPA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus	2023	RE, välisvahendid	sama
1.3. Kirjeldatud on vajadused narkosüütegude kohta andmete kogumise süsteemi arendamiseks (sh süüteoga seotud ained, toimepanija sotsiaal-demograafiline profiil, määratud karistused või alternatiivsed meetmed karistusele ning informatsioon nende täitmise kohta). Tehtud on ettepanek andmebaaside (nt PRIS) arendamiseks ja koostoimeks selliselt, et eri asutuste andmed (nt TEHIK üledoosid) on ristkasutatavad ja nende andmete põhjal on võimalik koostada ohuhinnanguid, hinnata karistuspoliitika mõju ja teha muud analüütilist tööd.	JUM, SIM	PPA, SKA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, SMIT	2023	RE, välisvahendid	sama
1.4. Programmide (nt VALIK, SÜTIK, Puhas Tulevik) kättesaadavust on laiendatud vajaduspõhiselt, mille eesmärk on suunata narkootikume tarvitavad süütegijad karistusmeetmete rakendamise asemel tervise- või sotsiaalteenustele (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jt),	JUM, PPA	SIM, MTA, Prokuratuur, SOM, TAI, teenusepakkujad	2023	RE, välisvahendid	sama

⁶⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märjitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinne programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.5. Arendatud on õiguskaitseasutuste suutlikkust küberkeskkonnas (sh internetis ja tumeveebis) toimepandud narkokuritegusid uurida, tuvastada ja menetleda ning kasutada oma töös digitõendeid.	PPA	SKA, MTA, Prokuratuur, EKEI	2023	RE, välisvahendid	sama
--	-----	-----------------------------	------	-------------------	------

Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk

1. Rahapesu vastase strateegilise analüüsi võimekus on tõusnud tasemele, mis võimaldab märgata ja operatiivselt reageerida tegevuste koondumistele või ümberjaotumistele, eesmärgiga tuvastada võimalikud rahapesuskeemid ja -kanalid.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RAM, RAB, Prokuratuur, FI, JUM, Eesti Pank, MTA
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid |
|--|---|

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁶
1.1. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab Rahapesu Andmebüroo olemasolevaid andmeid strateegilise analüüsi jaoks töödelda.	RAB	RAM, SIM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Suuremate riskidega, Rahapesu Andmebüroo järelevalvesektorisse kuuluvatele asutustele (äriühinguteenusepakkujad, finantseerimisasutused, virtuaalvääringu teenusepakkujad), on kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks aruandekohustuslikkus ning nende esitamiseks on kasutusel asjakohane portaal.	RAB	RAM	2023	RE, välisvahendid	RAM seonduv programm
1.3. Rahvusvaheliste rahapesu tüpoloogiatega seotud analüüsid on koostatud.	RAB		2023–2024	RE	RAM seonduv programm

Võimekuse eesmärk

2. Arendatud on õiguskaitseasutuste võimekust avastada ja tõkestada rahapesu kuritegusid. Arendatud on terrorismi rahastamise avastamise ja tõkestamise suutlikkust, sh sellega seotud ametkondade võimekust.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SMIT, RAB, Prokuratuur, JUM, FI, RAM, MTA, Eesti Pangaliit, RIK
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE |
|---|--|

⁶⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märkitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinne programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine⁶⁷

Võimekuse eesmärk						
1. Korruptsiooni tõkestamise võimekus muutub tõhusamaks ning suurendatakse eeldusi suure mõjuga korruptsioonijuhtumite avastamiseks ja edukaks menetlemiseks.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur				
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega	
1.1. PPAs on suurendatud erasektori korruptsiooni uurimisvõimekust.	PPA	SIM	2024–2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2023–2026”, ja programmid „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025” elluviimiseks	

Võimekuse eesmärk						
2. Suurendatud on ennetavate tegevuste mõju korruptsioonivastases võitluses, mis väljendub era- ja avaliku sektori teadlikkuse kasvus korruptsiooni vältida.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur				
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁸	
2.1. Korruptsiooni puudutava uuring on läbi viidud erinevates sihtgruppides.	JUM	SIM	2023–2024	Välis- vahendid	„Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025” elluviimiseks	

⁶⁷ Korruptsiooni tõkestamise ja ennetamise teemad on terviklikult kajastatud JUM koordineeritud dokumendis „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025”, siseturvalisuse programmis on ennekõike Siseministeeriumi vastutusega tegevuste ülevaade.

⁶⁸ Sama, mis eelmine joonealune selgitus.

Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse eesmärk					
1. Majanduskuritegevude uurimises keskendutakse eelkõige majanduskeskkonda enim mõjutavate kuritegevude toimepanemisele spetsialiseerunud isikute tuvastamiseks ja nende toimepandud kuritegevude menetlemisele. Selle tulemusel on selliste kuritegevude kohtusse saatmise arv suurenenud.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur, MTA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.2. PPAs on suurendanud ELi finantshuve kahjustavate kuritegevude uurimisvõimekust.	PPA	SIM	2024–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid.	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise, arestimise ja konfiskeerimise võimekus

Võimekuse eesmärk					
1. Kuritegelikul teel saadud tulu arestimise ja konfiskeerimise suutlikkus ja menetlejate teadlikkus on kasvanud.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, JUM, Prokuratuur, MTA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁶⁹
1.1. Kaardistatud on kriminaaltulu ja varade arestimise tõhustamist võimaldavad probleemkohad koos lahendusettepanekutega	PPA		2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Koostatud on ülevaade varade arestimist ja konfiskeerimist võimaldavast regulatsioonist koos lahendusettepanekutega võimaluste parendamiseks	SIM, JUM	Prokuratuur, PPA, KAPO, EMTA	2023–2024	RE	sama

⁶⁹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinne programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk					
2. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida teavet kriminaaltulu piirangute ja konfiskeerimise kohta.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, MTA		
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1 Loodud on riiklik andmebaas, kus on esitatud kriminaaltulu kasutamisele seatud piirangud ja selle konfiskeerimise juhud.	JUM, SIM	PPA, MTA, Prokuratuur	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse eesmärk					
1. Suurenenud on inimkaubanduse juhtumite tuvastamise võimekus ja juhtumite lahendamise tegevate spetsialistide teadlikkus. Arendatud on riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ja infovahetust.			Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): JUM, PPA, SIM, Prokuratuur, SOM, erasektor, kolmas sektor		
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁷⁰
1.1. Läbi on viidud täiendkoolitused esmatasandi spetsialistide riigi-, era- ja kolmandast sektorist inimkaubanduse tõhusamaks märkamiseks, kriminaalmenetluse korraldamiseks ja ohvrite abistamiseks. Vajadusel kaasajastatakse või koostatakse vajalikud koolitus- ja juhendmaterjalid.	PPA	SIM, SOM, SOM SKA, SIM SKA, PPA, Prokuratuur, erasektor, kolmas sektor	2023–2025	RE, välisvahendid, lisataotlus	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Suurendatud on rahvusvahelist koostööd ja infovahetust inimkaubandusohvrite asukohariikidega juhtumite tõhusamaks menetlemiseks ja ohvrite abistamiseks.	PPA	JuM, SoM	2023–2025	RE, välisvahendid, lisataotlus	sama

⁷⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinne programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 3.3. Objektivalve ja isikukaitse

Eesmärk

Objektide valvet ja isikukaitset on arendatud viisil, mis võimaldab toime tulla muutuvast ohupildist tulenevate ohtudega.

Mõõdikud ja täpsemad tegevused on esitatud programmi piiratud ligipääsuga dokumendis.

TÖÖVERSIOON

Alameede ehk programmi tegevus 3.4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Eesmärk

Eesti on valmis toime tulema erinevate kriisidega. Elutähtsate teenuste toimimine on tagatud igal ajal. Loodud on senisest paremad eeldused, et kriisidest põhjustatud kahjud oleksid riigile ja elanikele võimalikult väikesed.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2019	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Hädaolukorraks valmisoleku indeks	Indeks on väljatöötamisel, alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022.								RK
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega	-	(56%)	-	≥ 56% (56%)	-	≥ 60%	-	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike hädaolukordadeks valmisoleku indeks	45	-	≥ 50 (45)	-	≥ 57	-	≥ 65	≥ 65	PÄA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programm keskendub Siseministeeriumi valitsemisala asutuste eest veetavatele tegevusele. Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Päästeamet ja Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: teabeseire korraldamine, hädaolukorra riskihalduse teenus, hädaolukorraks valmisoleku teenus, elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku teenus, piiriülese päästetöö ja humanitaarabi teenus, kriisikommunikatsiooni teenus, riskikommunikatsiooni teenus, ulatusliku evakuatsiooni teenus.

Programmi tegevuse abil parandatakse kriisideks valmisolekut. Siseministeeriumi haldusala asutused hoiavad ajakohasena hädaolukorra riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, samuti on valmis abistama partnereid kriiside lahendamisel (näiteks Terviseamet ja COVID kriis). Päästeamet nõustab kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisoleku tõstmisel. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust. Luuakse senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon). Tõhustatakse elanikkonnakaitse meetmeid nagu ulatuslik evakuatsioon, ohuteavitus ja varjumine.

Võimekus 3.4.1 Olukorrateadlikkuse tagamine

Võimekuse eesmärk					
1. Siseministeriumi valitsemisala juhtkonna otsustusprotsess on toetatud (info liikumine asutuse siseselt ja partnerite vahel, olukorrapildi koostamine ja sellele tähenduse andmine ja selle baasil prognoosi koostamine edasisteks arenguteks).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁷¹
1.1. Indikaatorsüsteem on loodud SIM valitsemisala üleselt.	SIM	SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK, SMIT	2023–2024		„Siseturvalisus 2023–2026“
1.2. Info jagamise keskkonda on arendatud (Sitrep).	SIM	SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK, SMIT	2023–2024		sama
1.3. Loodud on analüütiline võimekus olukorrapildile tähenduse andmiseks ja edasise arengute prognooside koostamiseks.	SIM	SKA, PÄA, PPA, KAPO, HÄK, SMIT	2023–2024		sama

Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine

Võimekuse eesmärk					
1. Tagatud on elutähtsate teenuste ja riigi kriitiliste funktsioonide toimepidevus.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, MKM, SOM, Eesti Pank, KAM, RAM, KEM, SKA, OSPA, omavalitsused (ETKA) ja elutähtsa teenuse osutajad (ETO), ministriumid			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁷²
1.1. Suurendatud on SiM valitsemisala asutuste kriitiliste teenuste toimepidevust, sh luuakse varud koos ladustamise võimalustega.	SiM		2023–2026	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

⁷¹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁷² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse eesmärk

2. SIM valitsemisalas on valmistunud hädaolukordade lahendamiseks ja vastalt ähvardavatele ohtudele. Kriisiplaanid, sh HOLPid on ajakohased ja võimelüngad on likvideeritud.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RK, SOM, PPA, PÄA, ministeeriumid, täidesaatva riigivõimu asutused, omavalitsused

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁷³
2.1. Suurendatud on ja ulatusliku evakuatsiooni elluviimise ning evakuatsioonikohtades elanike majutamise võimekust.	PÄA	KOV, PPA	2024		„Siseturvalisus 2023–2026“
2.2. Suurendatud on võimekust kriisides massiliselt hukkunutega tegutsemisel.	SIM		2024		sama
2.3. Luuakse ohuteavituse süsteemi I etapp (sh AKOS, sireenid).	PÄA	KOV	2023		sama
2.4. Suurendatakse varjumisvõimekust, luues varjumiskohtade tehnilised nõuded, kontrollitakse ja tähistatakse avalikud varjumiskohad.	PÄA	KOV	2023		sama

⁷³ Sama märkus, mis eelmine.

Alameede ehk programmi tegevus 3.5. Piirihaldus

Eesmärk

Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62% (56%)	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Maismaapiiri (sh Peipsi järv ja Narva jõgi) kaetus tehnilise seirega	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52% (57%)	≥ 60%	≥ 65%	≥ 70%	≥ 75%	≥ 75%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: piirivalvepoliitika kujundamise teenus, piiri valvamise teenus, piirikontrolli teostamise teenus.

Piirihaldus on suunatud nii Eesti kui Euroopa Liidu välispiiri valvamisele ja kaitsmisele selliselt, et see oleks piisav julgeoleku tagamiseks. Piiri valvamise ja kaitsmisega tõkestatakse piiri ebaseaduslikku ületamist, ebaseaduslikke toiminguid piiri lähedal, inimkaubandust ja salakaubavedu. Samuti tagatakse reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Järgmiste aastate jooksul on kavas välja ehitada idapiiri. 2021. aasta lõpus otsustas Vabariigi Valitsus eraldada piiritaristu täiendavate arendusplaanide elluviimiseks Siseministeeriumile 22,47 miljonit eurot. Nimetatud summa eest on võimalik rajada maismaapiirile viivitusae, kohtadesse, kus oldi sellest piiratud eelarve tõttu loobunud ning suurendada piiri valvamise võimekust Narva jõel. Idapiiri väljaehitamise jätkatakse vastavalt projektiplaanile ning täiendavate eelarveliste vahendite saamisel on võimalik piir täielikult välja ehitada 2025. aasta lõpuks.

Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö

Võimekuse eesmärk						
1. Suurendatud on piiri valvamise ja kaitsmise ning piiride seire kvaliteeti, et tõkestada ebaseaduslikku piiriületust, inimkaubandust ning salakaubavedu Eestisse piiripunktide kaudu ja piiripunktide vahelisel alal. Piirihalduses kasutatakse võimalikult innovaatilisi lahendusi, tagatud on infosüsteemide arendused, koostalitlusvõime ning jätkusuutlik arendamine.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, MTA, KV, KL				
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
1.1. Valmis on ehitatud lapiiri maismaaosa taristu ja tehniline seiresüsteem ning korraldatud on selle hooldus.	PPA	SIM, SMIT	2023–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	
1.2. Parendatud on maismaapiiri seirevõimet ning on tagatud seiresüsteemide koostalitlusvõime ja infovahetus.	PPA, SMIT	SIM	2023–2026	RE, välisvahendid	sama	
1.3. Suurendatud on öövaatluse võimekust.	PPA		2023	RE, välisvahendid	sama	
1.4. Parendatud on suutlikkust reageerida piiriintsidentidele.	PPA		2023–2023	RE, välisvahendid	sama	
Võimekuse eesmärk						
2. Piirikontroll vastab Schengeni õigustiku nõuetele, arvestab piiriliikluse mahtu ja intensiivsust ning on reisijasõbralik.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, SKA, VÄM, RAM, MKM, MTA, KV, VTA				
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
2.1. Luhamaa ja Koidula piiripunkti taristut on arendatud ja tehnoskeeme muudetud.	RAM, SIM, MKM	PPA, MTA	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid	
2.2. PPA ja MTA vahel on laiendatud koostööd piiri- ja tollikontrolli tegemisel.	PPA, MTA	SIM, RAM	2023	RE, välisvahendid	sama	
2.3. Suurendatud on automaatse piirikontrolli osatähtsust. Välja on töötatud ja/või kasutusele võetud innovaatilisi ITlahendusi ning tagatud nende jätkusuutlikkus.	PPA, SMIT	SIM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	
2.4. Arendatud on piirihalduseks vajalikke infosüsteeme, tagatud koostalitlusvõime ning jätkusuutlikkus, sh EL sisenemise ja väljumise süsteem, ELi reisilubade süsteem.	PPA, SMIT	SIM, MTA, RAM, VTA, KV, VÄM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse	
2.5. Piirikontrollis on kasutusele võetud biomeetrilistel andmetel põhinev isikute tuvastamine.	PPA, SMIT	SIM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“	

2.6. Tõhustatud on koostööd vedajatega.	PPA	SIM, RAM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
---	-----	----------	------	-------------------	--

Võimekuse eesmärk

3. Parendatud on välispiiri olukorrapildi analüüsimise ja info vahetamise suutlikkust, et tagada piisav teave sündmuste ennetamiseks, neile reageerimiseks ja koostöö korraldamiseks.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused:
PPA, SIM, SMIT, MTA, VÄM, VTA, KV

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
3.1. Rakendatud on täies funktsionaalsuses politsei taktikalise juhtimise andmekogu (KILP).	PPA, SMIT	SIM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“
3.2. Tõhustatud on koostööd sisserände lähteriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.	PPA	SIM, VÄM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.3. Sisepiiridel on tõhustatud Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamist.	PPA	SIM, MTA	2023	RE, välisvahendid	sama

MEEDE 4. Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

Meetme eesmärk: Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärne, innovaativne ja inimesekeskne, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

Meetme kirjeldus: Meetmes keskendutakse kodakondsuspoliitika, välismaalaste Eestisse elama asumise ja Eestis ajutise viibimise poliitika, varjupaigapoliitika, migratsioonijärelevalve ja tagasisaatmispoliitika kujundamisele ja elluviimisele. Samuti käsitletakse programmis rahvastiku halduse seisukohalt põhitähtsusega identiteedihaldus- ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamist ja elluviimist.

Meede koosneb kolmest programmi tegevusest:

1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine
2. Migratsioonijärelevalve
3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Meetme peavastutaja: Siseministerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitsei, Siseministeriumi Infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia

Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamise panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes (*nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklik ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal*): Kultuuriministerium, Rahandusministerium, Haridus- ja Teadusministerium, Välisministerium, Justiitsministerium, Riigikantselei, Sotsiaalministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium

Meetme mõõdikud

	Algase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022 (tegelik)	2023	2024	2025	2026	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad s is ser ä nn e t riigi peamiseks m u reks	12% (2018)	≤ 12% (15%)	≤ 12% (8%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	≤ 10%	Standard Eurobaromeeter
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	39%/47% ⁷⁴ (2017)	≥ 40%/55% (39%/46%)	≥ 40%/55% (-)	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	integratsiooni monitoring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku p õ genike s is ser ä ndega heaks	36% (2018)	≥ 36% (37%)	≥ 36% (-)	≥ 36% (42%)	≥ 36%	≥ 36%	≥ 40%	≥ 40%	STU
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektroonilist identiteeti (eID-d) ⁷⁵ omavatest isikutest	64% (2019)	≥ 70% (63%)	≥ 70% (69%)⁷⁶	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	≥ 74%	„Eesti info ü hiskonna arengukava 2020“ m õ õdik
E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaal k õ ikidest identiteedi- ja r ä ndevaldkonna toiminguliikidest	-	(33%)	≥ 45% (33%)	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	PPA
Rahulolu Eesti kodaniku isikut õ endava dokumendi taotlemise e-teenusega	-	(91%)	≥ 85% (93%)	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	PPA

Olukorra analüüs

Eesti kodakondsus-, identiteedihaldus- ja rände- poliitika valdkonnad on seotud maailmas viimase kümnendi jooksul esile kerkinud mitme trendiga, mis suure tõenäosusega jätuvad ning süvenevad ka tulevikus. Nendest tulenevad võimalused kui ka riskid mõjutavad nii otseselt kui ka kaudselt Eesti arengut toetava kodakondsus, rände- ja identiteedihalduspoliitika meetmes kirjeldatud valdkondade poliitikate kujundamist ja elluviimist.

Statistikaameti rahvastikuprognõosi alusel väheneb seniste trendide jätukumisel Eesti rahvaarv järgmise ligi 30 aasta jooksul negatiivse loomuliku iibe ja välrande saldo tõttu 125 000 inimese võrra ning 2040. aastal elab Eestis 1 195 000 inimest⁷⁷. Lisaks vähenemisele on suundumuseks ka rahvastiku vananemine. Tõeealiste osakaal rahvastikus väheneb järk-järgult: kui 2015. aasta alguses oli umbes 800 000 tõeealist inimest (vanuses 20–64), siis 2040. aastaks on see vähenenud

⁷⁴ tugev identiteet 39%, keskmine identiteet 47%

⁷⁵ Kasutajaks loetakse viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra eID-teenuse kasutaja (kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist).

⁷⁶ Mõõdiku arutamise meetodika muutus 2021. aastal, aruandes esitati madalam tulemus 38%, mis tähendab, et kõigist eID omanikest on 38% kasutanud seda 10 või enam korda aasta jooksul. Edaspidi kasutatakse aga aasta jooksul vähemalt ühe toimugu teinute osakaalu.

⁷⁷ Statistikaamet. Veebis kättesaadav aadressil <https://www.stat.ee/pressiteade-2014-022>.

160 000 inimese võrra. Samamoodi väheneb vananemise tõttu Euroopa Liidu liikmesriikide rahvastik, mis toob kaasa vajaduse tööjõu kättesaadavuse suurendamiseks ning siin konkureerivad liikmesriigid nii teiste maailma riikide kui üksteisega.

Samas tuleb arvesse võtta, et kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondade seadusandlikku ja poliitilist keskkonda mõjutavad otseselt nii Vabariigi Valitsuse (sh valimistsükli) ja Euroopa Liidu prioriteedid (sh valimistsükli) liikmesriikides kui ka EL-i institutsioonides, kui ka Eesti ja teiste EL naaberriikide stabiilsus. Samuti on meetme „Tõhus rahvastikuhaldus“ valdkonnad seotud üleilmsete riikide vaheliste kokkulepetega, näiteks globaalse pagulasraamistiku⁷⁸ ning ränderaamistikuga⁷⁹. Sisserände lähteriikide (eelkõige Aafrika ja Aasia, sh Lähis-Ida riikide) nõrk poliitiline stabiilsus ning majanduslik olukord, samuti looduskeskkonna elamiskõlblikkuse vähenemine, riikide vaheline konkurents loodusressursside (vesi, viljakas maa) pärast ja looduskatastroofide sagenemine mõjutavad nii rändevõogusid kui lähte-, transiit- ja vastuvõtivate riikide poliitikat. Rändetrendidele, sh sellele millise profiiliga inimesed rändavad ja millist tuge nad sihtriikides vajavad, avaldavad otsest mõju ka rahvaarvu ja noorte osakaalu kasv paljudes riikides, eeskätt Aafrika ja Aasia riikides.

Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonda mõjutavad ülemaailmsed trendid, nagu internetiühenduse ning mobiilside kättesaadavuse ja kasutamise kasv, tahvelarvutite ja nutiseadmete levik ning IKT kasutamise oskused ja võimalused (tehisintellekt, pilvetehnoloogia, suurandmed, plokiahela tehnoloogia), majanduse ja äritegevuse üleilmastumine, inimeste mobiilsus ja ränne. Sealhulgas on üha levinumad asukohast sõltumatud töökohad ning suurenev vajadus teha toiminguid e-keskkonnas, sh end digitaalselt autentida ja digitaalne allkiri anda. Teenuste üldist pakkumist mõjutab Euroopa ühtne digiturg. Kuritegevuse surve, sealhulgas küberkuritegevuse

kasv⁸⁰ ning selle ja identiteedivarguste levik maailmas, loovad aga vajaduse tagada turvalised tehnoloogilised lahendused, toimetulek võimalike ohtude ja riskidega ning tõsikindel identiteedihaldus.

Samuti tuleb isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonna poliitikakujundamises arvestada rahvusvaheliste, sh EL-i kohustustega (näiteks e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste ehk eIDAS määrus). Poliitikakujundamisega luuakse aluspõhimõtted, kohustused ja tingimused ülepiiriliste e-teenuste kasutamiseks ja digitaalallkirja tunnustamiseks ning vastavus rahvusvaheliste standarditele ja normidele. Nii Eesti isikut tõendavate dokumentide kasutajate kui ka e-riigi ja selle süsteemis olevate andmebaaside (sh on üks vanemaid andmebaase Eesti rahvastikuregister) seisukohalt on oluline, et viimase kümne aasta jooksul muutunud ja jätkuvalt muutumas ootused ja nõudlus igapäevatoimetuste tegemiseks mugavate ja kliendisõbralike e-kanalite kaudu.

Eestis kasutatakse elektroonset ID-d harukordselt palju, mis muudab igapäevase asjaajamise oluliselt lihtsamaks⁸¹, aga teisalt tekitab surve erinevate süsteemide (isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, identiteedihaldus, sh amortiseerunud ja iganenud andmebaasid) toimimise tagamiseks⁸², kuivõrd ilma digitaalset dokumenti kasutamata oleks riigi erinevate valdkondade toimimine ohus, kui mitte võimatu.

Rändeprotsessid ja identiteedihaldusega seotud arengusuundumused on ülemaailmsed ja seetõttu on tõhusa rahvastikuhalduse meetme alavaldkondade peamiseid väljakutseid saavutada eesmärgid pidevalt muutuv keskkonnas, arvestades maailmas, EL-is ja Eestis toimuvat. Kuigi enamik meetmes kokkulepitut tegevusi on jätkutegevused „[Siseturvalisuse arengukavast 2015–2020](#)“, on olulised uued märksõnad vajadus ja soov leida innovaatilisi ja kliendikeskseid lähenemisi, et soodustada kvalifitseeritud sisse-rännet, luua olemasolevate ja uute siseturvalisuse

⁷⁸ Lisateave: <https://refugeemigrants.un.org/refugees-compact>

⁷⁹ Lisateave: <https://refugeemigrants.un.org/migration-compact>

⁸⁰ McAfee ja Washingtoni Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskuse (CSIS) koostatud raportis on leitud, et küberrünnakute põhjustatud kulu on alates 2014. aastast kasvanud. Toona hinnati kahjudeks 445 miljardit dollarit aastas. Praegu läheb üle kogu maailma see maksma 600 miljardit dollarit aastas. Küberintsidenditest teatamise arv on järsult kasvanud ka Eestis.

⁸¹ Nii kodanikud kui ka ettevõtjad leiavad, et avalikud e-teenused aitavad neil säästa raha ja aega ning avalike teenustega ollakse üldiselt rahul. 2012. aastal väljendas e-teenustega rahulolu 76% ettevõtjatest ja 67% kodanikest

⁸² Elektrooniline isikutuvastus ning digitaalallkirja andmine on elutähtis teenus (hädaolukorra seaduse § 36, lõige 1 punkt 8).

valdkonna andmebaaside koostalitlusvõime kui ka arendada ja ajakohastada IKT valdkonda. Kõik see on vajalik, et soodustada seaduslikku rännet, optimeerida menetluskoormust, tagada e-riigi jätkusuutlikkus, pakkuda kliendikesksemaid teenuseid, kuid ka selleks, et ennetada ja avastada ebaseadusliku rände juhtusid ning tagada avalik kord ja julgeolek.

Ränne

Eesti sisserändepoliitika põhieesmärk on soodustada nende välismaalaste Eestisse tulekut, kes annavad ühiskonnale kõrget lisandväärtust ning kelle siinviibimine on kooskõlas avalike huvide, EL-i õiguse ja põhivabadustega. Teiseks on vaja ära hoida ebaseaduslikku rännet ja korraldada riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire tagasisaatmine, et tagada turvalisus, avalik kord ja riigi julgeolek.

Majanduses viimastel aastatel toimunud muutused: ekspordi osatähtsus ettevõtluses on senisest suurem, kvalifitseeritud töötajaid eeldavate töökohtade arv on kasvanud ning riigi eesmärk suurendada konkurentsivõimeliste, lisandväärtust loovate ning teadus- ja arendustegevusel põhinevate ettevõtete osakaalu, on tinginud suurema nõudluse kõrgelt kvalifitseeritud välistöötajate järele. Kui tööjõupuudust on teatud määral võimalik leevendada tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimisega, ei ole ainuüksi tööjõu kasutamise ja töörollide ümbervaatamine piisav lahendus, arvestades, et tööealiste elanike arv väheneb ka edaspidi.

Järgmiste aastate oluline märksõna on ka **tööjõu mobiilsus**. Kvalifitseeritud töötajad on järjest mobiilsem ja nende ränne ei toimi klassikalisel punktist A punkti B põhimõttel. Traditsioonilised töötamise reeglid ei pruugi tööjõu mobiilsusele vastata. Kuna kvalifitseeritud töötajate pärast konkureerivad kõik maailma riigid, peab Eesti leidma viise neid siia meelitada. Eri tasanditel võetud sammud on suurendanud Eesti atraktiivsust tippspetsialistide silmis ning parandanud nende võimalusi Eestisse elama ja tööle asuda. Muutused maailmas ja tööturul on tinginud olukorra, kus kehtiv regulatsioon seab tippspetsialistide meelitamisele ning nende siin

hoidmisele olulised piirangud. Tasakaalustamiseks Eesti rahvaarvu vähenemist, tuleb soodustada ka Eesti majandusele kõrget lisandväärtust loovate välismaalaste, nagu tehnikateaduste spetsialistide, ettevõtlusega tegelevate erresidentide ja investorite Eestisse elama asumist. Peale tippspetsialistide on suurenenud Eestis vajadus ka suurt lisandväärtust loova oskustööjõu järele. Neid võib olla vaja nii hooajaliselt kui ka püsivalt. Samaaegselt tuleb aga tagada Eesti tööjõuturu jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime ning vältida tuleb välismaise odavtööjõu massilist ärakasutamist. Nende teemade edendamisel on mh oluline, et „Sidusa Eesti arengukava 2030“ elluviimisel tegeletakse kohanemise toetamisega, mis on vajalik nii lühikest kui pikka aega Eestis viibivate sisserändajate puhul. Pikemaks ajaks Eestisse elama asujate puhul on tarvis senisest enam läbi mõelda süsteemsed lõimumistegevused, sest nad mõjutavad Eesti püsielanikkonna koosseisu pikemas perspektiivis. Teistest enam peab tähelepanu pöörama nende sisserändajatele, kelle tugistruktuurid Eestisse saabumisel on nõrgemad, näiteks pererändega saabujad. Oluline on kaasata tööturule needki inimesed, kes on Eestis omandanud kõrghariduse ning seetõttu juba enne tööle asumist teatud määral kohanenud ja ühiskonda lõimunud. Lisaks eelnevale peab arvestama ka järjest suureneva välismaal elavate Eesti kodanike tagasipöördumisega⁸³.

Eesti inimeste vastuvõtlikkus sisserändesse on mitmesuguste hirmude ja eelarvamuste tõttu vähene, mistõttu on muutunud keeruliseks soodustada nii välismaiste tippspetsialistide värbamist, erinevate sisserände rühmade saabumist ning rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmist ja korraldada nende kohalikesse omavalitsuse üksustesse elama asumist. Vastuvõtva ühiskonna avatus sisserändajate suhtes mõjutab aga oluliselt kvalifitseeritud välisspetsialistide soovi siia elama asuda. Samuti on avatud suhtumisega ühiskondades uussisserändajatel kergem kohaneda ja lõimuda ning pingete

⁸³ Kohanemise, lõimumise ja tagasipöördumise teemasid käsitletakse praegu koostamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“. Eestisse tagasipöördujate teemaga tegeletakse Eestis praegu rahvuskaaslaste programmi raames. „Rahvuskaaslaste programm 2014–2020“ on veebis kättesaadav aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/rahvuskaaslaste_programm_2014_2020.pdf (30.05.2019).

tekkimise risk ühiskonna eri gruppide vahel on väiksem⁸⁴.

Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad

Lisaks tavarände korras saabunud rahvusvahelise kaitse taotlejatele on Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks 2015–2017. aastate rändekava ja Euroopa Komisjoni 2017. aasta üleskutse alusel kokku ümberasustanud ja -paigutanud 213 inimest. Eesti on lugenud 2015–2017. aastate Euroopa Liidu rändekava ja Euroopa Komisjoni 2017. aasta üleskutse ning Vabariigi Valitsuse 14.12.2017 otsuse alusel kokkulepitud tegevused lõppenuks ning ümberasustamisega 2020. aastast alates jätkatud ei ole. Rahvusvaheliste vägede väljatoomine Afganistanist ja Talibani võimuletulek seal muutis järsult julgeolekuolukorda. Sellega seoses otsustas Vabariigi Valitsus 19.08.2021 Afganistanist Eestisse 2021. aastal ümber asustada või ümber paigutada kuni 30 rahvusvahelist kaitset vajavat inimest, kellest 14 inimest jõudis Eestisse 2021. aasta sügisel. Tulenevalt 24.02.2022 alanud Venemaa agressioonist Ukraina vastu, võttis Euroopa Nõukogu 04.03.2022 vastu otsuse rakendada ajutise kaitse direktiivi. 09.03.2022 jõustus Vabariigi Valitsuse korraldus, mille alusel saavad sõja eest Eestisse tulnud Ukraina kodanikud, pagulased ja nende pere liikmed taotleda ajutist kaitset Eestis. 20.05.2022 andmetel oli Eestisse saabunud 62 173 sõjapõgenikku, kellest 23 282 kasutas Eestit transiidina. Eestisse oli jäänud 38 891 Ukraina sõjapõgenikku, kellest vähemalt 18 762 olid alaealised. 21.08.2022 seisuga on rahvusvahelise kaitse taotlejate arv tõusnud 995-le inimesele, kellest 792 moodustavad täiendava kaitse saajad. Seega on oluliselt suurenenud nende inimeste hulk, kellele on pärast Eestisse jõudmist vaja pikaajalisi süsteemseid kohanemist ja sotsiaalmajanduslikku lõimumist toetavaid teenuseid (sh eelkõige elukohta), mis arvestavad rahvusvahelise kaitse saanute eripärasid ja aitavad Eestis iseseisvalt toime tulla. Kohanemist puudutavat käsitletakse „Sidusa Eesti arengukava 2030“ dokumendis ja selle elluviimiseks suunatud programmides.

Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja selle saanud inimeste arvu suurenemine ning ümberasustamine ja -paigutamine on olnud uus kogemus Eesti riigile ja ühiskonnale. Kuna

järgmise kümne aasta prognoos näitab, et nii nagu mujal Euroopas, suureneb lisaks rahvusvahelise kaitse taotlejate arvule ning erinevatele ümberasustamise ja -paigutamise algatustele, ka haavatavate inimeste hulk nii kaitse taotlejate kui ka selle saajate hulgas. Samuti sisserändajate profiil mitmekesisustub, mistõttu tuleb ka edaspidi olla valmis järgmisteks tegevusteks:

1. tagada menetluste väga hea kvaliteet, avalik kord, julgeolek ning Eesti valmisolek täita EL-i ja rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi, muu hulgas avastada võimalikke varjupaigasüsteemi väärkasutamise juhtumeid tava- ning suurenenud rändesurve olukorras.
2. tagada rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja saajatele vajalikud vastuvõtutingimused tava- ning suurenenud rändesurve olukorras, et toetada nende iseseisvat toimetulekut, kohanemist, lõimumist. Sh kindlustada lastele kohustuslik kooliharidus, toetada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate panustamist Eesti ühiskonda, pakkuda täiskasvanutele tööks vajalikku kutse omandamist ning toetada töö leidmist, vältimaks territoriaalselt isoleeritud kogukondade tekkimist. Neid tegevusi käsitletakse täpsemini arengukavas „Sidusa Eesti arengukava 2030“.

Oluline on parandada valmisolekut ja toimetulekut suurenenud rändesurvega Eestis ja võtta EL-i ühtse varjupaigasüsteemi reform üle Eesti õigusesse.

Ebaseadusliku rände tõkestamine

Eesti ühiskonda panustavate inimeste sisserände tingimuste lihtsustamise kõrval on viimastel aastatel suurenenud oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestisse sisenemiseks, sealhulgas rände instrumentaliseerimiseks, viisade ja elamis- lubade väärkasutamiseks ning siin ebaseaduslikuks töötamiseks. Suurenenud nõudlus välistööjõu järele on kaasa toonud üha rohkem välismaalaste tööalase ärakasutamise juhtumeid, mis varieeruvad kergematest ekspluateerimise vormidest inimkaubanduseni sunniviisilise töö eesmärgil. Seega on oluline takistada seaduslike rände reeglite eiramist ning jätkata ebaseadusliku

⁸⁴ Kohanemist ja lõimumist käsitletakse „Sidusa Eesti arengukavas 2030“.

töötamise ennetamiseks ja tõkestamiseks vajalike tegevuste elluviimisega.

Tõhus migratsioonijärelevalve (sh välismaalaste ebaseadusliku töötamise ennetamine) eeldab usalduslikke partnerlussuhteid isikutega, kes peavad kontrollima välismaalase riigis viibimise seaduslikkust, ning teiste riikidega, kust välismaalane võib Eestisse saabuda. Tähtis on motiveerida välismaalastega kokkupuutuvaid partnereid ja teisi riike koostööle, et leida ühiselt lahendused teabevahetuse ja teadlikkuse suurendamiseks.

Ebaseaduslikku rännet mõjutab tagasisaatmispoliitika tõhusus. Tagasisaatmine on üldjuhul eri menetluste (nt kriminaalmenetluse, elamisloamenetluse, rahvusvahelise kaitse menetluse) lõppaste. Kui aeg välismaalase viibimisõiguse lõpetamise ning reaalse tagasisaatmise vahel venib pikaks, on praktikas keerukam tagasisaatmisotsuseid täide viia. Seetõttu tuleb leida viisid riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiireks lahkumiseks, selle tõhustamisele aitavad kaasa infosüsteemide koostalitlusvõime arendamine tõsikindlaks isikutuvastuseks ning aktiivne välissuhtlus ja koostöö teiste riikidega.

Kodakondsus

Kodakondsuse kaudu määratakse kindlaks isiku õiguste ja kohustuste ulatus ning tema seos kindla riigiga. Igal riigil on suveräänne õigus kujundada oma kodakondsuspoliitikat ja otsustada, milliseid isikuid ja mis tingimustel ta oma kodanikeks peab.

Kuna kodakondsus on suurim hüve, mida riik saab isikule anda, on riik kehtestanud enne selle andmist kohustuse kontrollida kodakondsust taotleva isiku õiguskuulekust. Seetõttu on kodakondsuspoliitikal tähtis roll siseturvalisuse ja -julgeoleku tagamisel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on Eesti iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeim riigivõimu kandja on rahvas ehk Eesti Vabariigi kodanikud. Seega on kodanike olemasolu riigi toimimise ja laiemalt ka ühiskonna turvalisuse tugisammas. Demokraatlikku riigi identiteeti toetava kodakondsuspoliitika põhiküsimus on

soodustada nii seadusandlike kui ka pehmete meetmetega (tunnustamine, keeleõpe, sh keeleõppe lepingud, kodanikuharidus) kodakondsuse taotlemist ja selle väärtustamist.

Lisaks eelnevale on siseturvalisuse tagamisel oluline siduda kodakondsuseta pikaajalise elamisloaga Eesti elanikud Eesti riigi ja ühiskonnaga. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv küll väheneb aasta-aastalt, kuid see suundumus on viimastel aastatel aeglustunud⁸⁵. Uuringud⁸⁶ näitavad, et üheks põhjuseks on asjaolu, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista reisimist ega Eestis elamist. Samade uuringute⁸⁷ järgi on Eesti kodakondsuse mittetaotlemise põhjused muu hulgas seotud lõimumis- ja hariduspoliitikaga.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamisel on väljakutseks ka asjaolu, et määratlemata kodakondsusega isikud elavad kindlates piirkondades (Tallinn 50% ja Ida-Virumaa 28%) ja nende suhtlus eestlastega on piiratud ja vähene. Nii on määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks mõeldud tegevused suuresti kajastatud lõimumisvaldkonna arengukavas „[Sidusa Eesti arengukava 2030](#)“.

Üsna suur hulk määratlemata kodakondsusega inimesi on keskealised ja vanemad inimesed, kelle motivatsiooni kodakondsust taotleda on keerulisem tõsta kui nooremaealistel. Peale nende on olemas kriminaalkorras karistatud isikuid (15 248⁸⁸), kes üldjuhul kodakondsust ei saa.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks on olulisim pöörata süsteemselt tähelepanu põhjustele, mis piiravad Eesti kodakondsuse taotlemist. Ennekoike on vaja:

1. teadvustada kodakondsusega kaasnevaid hüvesid ja võimalusi;
2. luua enam keeleõppevõimalusi ja sellega parandada mittekodanike eesti keele oskust;
3. luua võimalusi eesti keelt ja muid keeli kõnelevate inimeste omavaheliseks suhtluseks;

⁸⁵ 2010. aasta 1. jaanuaril moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud rahvastikuregistri andmetel Eesti elanike arvust 7,4%, 2018. aasta 1. jaanuaril moodustasid nad Eesti elanikest 5,7%. Samas kui 2010. a oli määratlemata kodakondsusega isikuid taotlejate hulgas 85%, siis 2017. a oli neid 59%.

⁸⁶ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#16imumisuurin>

⁸⁷ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#16imumisuurin>

⁸⁸ 2018. aasta jaanuarikuu seisuga Karistusregistri andmetel

4. tõhusa teavitustööga lükata ümber kodakondsuse taotlemisega seotud müüte ja levitada edulugusid.

Identiteedihaldus

Eesti e-riigi üheks alustalaks on isikut tõendavate dokumentide seaduse (ITDS) alusel väljaantavad isikut tõendavad elektrooniliste funktsioonidega dokumendid (eID), millel on oluline tähtsus nii riigisiselt (e-teenuste kasutamisel ja digiallkirjastamisel) kui ka rahvusvaheliselt, et tagada eduka e-riigi kuvandi jätkusuutlikkus. Eesti on digitaalsete dokumentide kasutamises ja digiasjaajamises maailmas liider ning 16.09.2022 seisuga on Eestis kasutusel 1 561 364 ID-kaarti ja 246 160 mobiil-ID-d.

Identiteedihalduspoliitika⁸⁹ aluspõhimõtete elluviimiseks on oluline arendada tõsikindla füüsilise isiku tuvastamise ning isikule identiteedi loomise ja hilisemat isiku tuvastamise ning isikusamasuse kontrollimise protsessi, mis on usaldusväärse isikut tõendavate dokumentide väljaandmise protsessi alus ja tagatis. Selle tagamiseks tuleb kasutusele võtta uuenduslikud turvalised tehnoloogilised lahendused, sh biomeetria põhineva isikutuvastamise ja isikusamasuse automatiseeritud kontroll⁹⁰, et vältida topeltidentiteetide teket ja identiteedivargusi.

Väga suurel määral mõjutab identiteedihalduspoliitika valdkonda selles vallas tehtav rahvusvaheline koostöö. eID arendamisel tuleb arvestada turvaliste tehnoloogiliste lahenduste pideva ja kiire arenguga, Euroopa ühtse digituruga ning rahvusvaheliste standardite ja Euroopa Liidu

regulatsioonidega. Näiteks on eIDAS-e määruses⁹¹ sätestatud avalikule sektorile kohustus piiriülevalt tunnustada teiste liikmesriikide digitaalalkirju ning autentimiseks omadustelt samaväärseid ja üksteisele teada antud eID skeeme.

Tõsikindla isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise ning eID vahendite arendamise kõrval tuleb tagada ka dokumentide füüsiline võltsimiskindlus ja turvalisus ning digitaalsete isikut tõendavate dokumentide kasutamiseks vajaliku tarkvara⁹² jätkusuutlik ärimudel ja turvalisus, sh valmisolek ja tegevusplaanid erinevate ohu- ja riskiolukordade puhuks. Eesti isikut tõendavad dokumendid peavad olema turvalised ning vastama ICAO⁹³ standarditele ja rahvusvahelistele nõuetele. Samuti peab tagama e-riigi süsteemi halduse, koordineerituse ja koostöö eri riigiasutuste ja erasektori vahel ning kasutama rahvusvahelise koostöö võimalusi. Oluline on, et identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentidega, sh nende elektroonilise osaga seotud baassüsteemid ei sõltuks ühe eksperdi või tarnija teadmistest ja oskustest, mõeldes 2017. aastal avastatud ID-kaartide, elamisloakaartide ja e-residendi digi-ID-de turvariskile. Turvalisuse tagamiseks ja kuritegevuse ennetamiseks on vaja teha tõhusat järelevalvet digitaalse identiteedi kasutamise üle, analüüsida sellega seonduvaid riske ja need maandada. Identiteedihalduse valdkonna kõrge standardi hoidmiseks peab olema kursis tehnoloogia arenguga maailmas, õppima parimatest praktikatest ning panustama inimeste koolitamisesse ja arendamisesse.

⁸⁹ Identiteedihalduspoliitika käsitatakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui elektroonilises keskkonnas.

⁹⁰ ABIS rakendamine üks-ühele- ja üks-mitmele biomeetria võrdluse loomiseks (sõrmejäljed, näobiomeetria).

⁹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuni 2014. a määruse (EL) nr 910/2014 „e-identimise ja e-tingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93 EÜ“ (ET 28.08.2014 L 257/73).

⁹² Kiip, kiibirakendus ja selle kasutamiseks vajalik baastarkvara.

⁹³ Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon.

Meetme olulisimad väljakutsed ja olulisema mõjuga tegevused aastatel 2023–2026

- ID1 formaadis⁹⁴ isikut tõendavate dokumentide hanke läbiviimine ja lepingu sõlmimine.
- Alternatiivse sertifitseerimisteenuse kasutusele võtmine usaldusteenuse osutamiseks. Hetkel pakub riigile kõikide dokumentide (mobiil-ID, digi-ID, ID- ja elamisloakaart) sertifitseerimis- ja usaldusteenust üks ettevõtte ning möödunud ID kriis tõi välja, et teenus peaks olema toimepidevuse tagamiseks riigi poolt dubleeritud või teenus tagatud mitme osapooli kaudu.
- Majutusteenuse kasutajate elektroonilise registreerimise süsteemi kasutusele võtmine, mis aitab tagada tõhusamalt avalikku korda ja julgeolekut ning ennetada kuritegevust.
- ABIS-e andmekogu täiemahuline kasutusele võtmine. ABIS on keskne riiklik andmekogu, mille eesmärk on täna erinevate riiklike menetluste raames kogutud biomeetriliste andmete (näo- ja sõrmejäljekujutiste) töötlemine isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks.
- Migratsioonijärelevalve andmekogu MIGIS-e arendamine ja kasutusele võtmine, et tõhustada riikliku järelevalve teostamist ning ennetada ja tõkestada Eestis viibimise, elamise ja töötamise reeglite eiramist.
- Õpi- ja töörande muudatuste rakendamine, et pikemas perspektiivis soodustada talentide ja investeeringute jõudmist Eestisse, pöörates samas tähelepanu rände väärkasutuse ennetamisele ja tõkestamisele. Rändemenetlusi toetavate andmebaaside (näiteks elamislubade- ja töölubade register ja lühiajalise töötamise andmekogu) arendamine ja uuendamine, et vähendada halduskoormust taotlejatele ja mentelejatele ning suurendada kasutajasõbralikkust ja automatiseeritust.
- Toimetulek suurenenud rändesurve ja ajutise kaitse direktiivi rakendamisega tulenevalt Venemaa sõjalisest agressioonist Ukraina vastu.

⁹⁴ Näiteks ID-kaart, elamisloakaart.

Olukorra ülevaade, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

PROGRAMMI TEGEVUSED

Suureneb vajadus nii kvalifitseeritud kui oskustöötajate järele

Ühiskonna üldine vastuvõtlikkus on vähene, hoiakud ja suhtumine ei toeta.

8% elanikke peavad sisse- ja välisriigi peamiseks probleemiks (2020. aastal 15%).

Eesti on muutumas talentidele ja kvalifitseeritud töötajatele atraktiivsemaks.

Eestisse saabuvate uussisserändajate profiilid mitmekesistuvad.

37 800 lühiajalise töötamise registreerimist (2021. a.).

4 400 elamisloa taotlust töötamiseks (2021. a.).

Teisest rahvusest isikute hulgas 40% on tugeva riigiidentiteediga ja 55% keskmisega (2020. a.).

Suurenev rahvusvahelise kaitse taotlejate arv (sh haavatavad isikud) eeldab täiendavat valmisolekut

37% elanikke hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sisse- ja välisriigi kaitsega.

33210 inimest Eestis ajutise kaitse alusel ja 995 rahvusvahelise kaitse taotlejat (21.08.2022 andmed).

Määratlemata kodakondsusega isikute arv kahaneb aeglaselt

66 557 määratlemata kodakondsusega isikut (2021. a.).

177 uut keelelepingut, kokku keelekoolitus 698 inimesele (2021. a.).

636 määratlemata kodakondsusega isikut said 2021. aastal Eesti kodakondsuse.

Keeleõppe võimalused ei vasta vajadustele.

75 päeva on keskmine Eestis ebaseaduslikult viibimise aeg enne välismaalase tabamist.

Umbes 500

füüsilist kontrolltoimingut viiakse iga aasta tööandjate suhtes läbi.

Suurenenud on oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestis viibimiseks ja töötamiseks, skeemitamiseks

Välisreisijate arvu kasv on tõusutrendis ja seab surve alla rändekontrolli süsteemid ja järelevalve.

Migratsiooni- järelevalve

Küberkuritegevus ja identiteedivargused on üleilmastunud.

Suurenev surve tagada turvaline identiteedihaldus ning seda toetavad tehnoloogilised lahendused

Euroopa Liidu isikut töendavate dokumentide ja laiemalt identiteedihalduse valdkond on üha enam ühtlustumas.

Interneti-ühenduse, mobiilside kasutamine kasvab.

Suurenemas on piiriüleste e-teenuste hulk.

69% e-ID-d omavatest isikutest on aasta jooksul vähemalt korra kasutanud turvalist identiteeti (2021. a.).

60% on esitanud Eesti kodaniku isikut töendava dokumendi taotluse E-taotluskeskkonnas (2022. a.).

Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine

Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine

Alameede ehk programmi tegevus 4.1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine

Eesmärk

Rändepoliitika arvestab Eesti arenguvajadustega. Rände- ja kodakondsuspoliitika on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ja avaliku korra ning riigi julgeoleku tagamisele. Eesti kodakondsus on väärtustatud.

Mõõdikud

	Algase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Määratlemata kodakondsusega isikute arv	77 876	< 75 000 (68992)	< 68 000 (66557)	< 67 000	< 66 000	< 66 000	< 65 000	< 64 000	PPA
Määratlemata kodakondsusega Eesti kodakondsuse taotlejate arv	423	> 500 (500)	> 500 (414)	> 500	> 520	> 520	> 520	> 450	PPA
Eesti kodakondsuse taotlemiseks mõeldud keeleõppelepingu sõlminud ja selle täitnud isikute arv	-	(269/28)	> 300 (177/20)	> 500	> 500	> 500	> 500	> 500	SKA (2021. veebruarist INSA)
Eesti kodakondsuse saanud isikute (sh määratlemata kodakondsusega) arv	752 (324)	> 752 (324) (764 (501))	> 764 (501) (1008 (636))	> 764 (501)	> 840 (500)	> 840 (500)	> 840 (500)	> 840 (450)	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministeerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks näiteks järgmisi teenuseid: õigusliku staatuse määramise teenus, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vastutava asutuse ülesannete täitmise (AMIF) teenus, rändepoliitika kujundamise teenus, kodakondsuspoliitika kujundamise teenus, viisateenus. Eesti rändepoliitikat kujundatakse teadmispõhiselt ja paindlikult ning kooskõlas teiste poliitikavaldkondade eesmärkidega, Eesti arenguvajadustega ja lähtudes rahvusvahelistest kohustustest. Eesmärgi saavutamiseks viiakse tegevusi ellu üheksas kitsamas valdkonnas: Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud rändepoliitika kujundamine ning selle tõhus ja kliendikeskne elluviimine, Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine, avalikkuse teavitamine rändeteemadel, põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine, rahvusvahelise kaitse menetlemine, rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine.

Tasakaalustatud kodakondsuspoliitikaga aidatakse kaasa, et Eesti kodakondsus on väärtustatud ja kodakondsuspoliitika lähtub Eesti Vabariigi põhiseadusest, aitab kaasa rahvusriigi säilimisele ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisele. Eesmärgi saavutamiseks keskendutakse Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamise ja kodanikustaatus väärtustamisega seotud tegevuste edendamisele.

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine

Võimekuse eesmärk					
1. Koostöös partneritega on arengukava perioodil kujundatud ja rakendatud teadmispõhised, tasakaalustatud ja paindlikud sisserändepoliitika meetmed, mis vastavad Eesti arenguvajadustele, on kooskõlas EL õigusega ning aitavad ära hoida seadusliku viibimise võimaluste väärkasutust, tagada avalikku korda ja julgeolekut.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, MKM, SOM, SOM SKA, Terviseamet, VÄM, HTM, RAM, KUM, EAS, Startup Estonia, WIE, töötajate, tööandjate katus-organisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁹⁵
1.1. Koostatud on kvaliteetsed prognoosid ja analüüsid tööjõuturu-, haridus-, teadus- ja majandusvaldkonnas, mis annavad lähteandmed teadmispõhise ja paindliku sisserändepoliitika kujundamiseks.	MKM	SIM, PPA, SOM, HTM, KUM	2023–2026	RE	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Koostöös partneritega koostatakse õigusaktide eelnõud seadusliku rändemenetluste tõhustamiseks, kvaliteedi tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks	SIM	PPA, SMIT, MKM, SOM, HTM, RAM, VÄM, KAPO, Startup Estonia, WIE, sotsiaalpartnerid	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, sama

Võimekus 4.1.2. Rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine

Võimekuse eesmärk	
1. Seadusliku rände valdkonna menetlused on tõhusamad, kliendikesksemad ja kvaliteetsemad (sh kindlaks tehtud koolitusvajadused, ning on töötatud välja koolituskavad menetlejatele ja on analüüsitud tööprotsesse).	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, SMIT, SOM, VÄM
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid	

⁹⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed teiste programmidega ⁹⁶
1.1. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks, kvaliteedi- ja toimepidevuse tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on loodud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT lahendusi (projekt RIS, riikliku viisaregistri arendused sh EL VIS arendustega seoses ja EL ühtse taotlusplatvormiga liidestumiseks).	PPA, SMIT	SIM, VÄM, KAPO, SOM, MTA	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine

Võimekuse eesmärk					
1. Koostöös partneritega on suurendatud teadlikkust Eestist kui atraktiivsest kvalifitseeritud tööjõu sihtriigist ning Eestisse saabumise ja siin elamise tingimustest ning võimalustest.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, PPA, MKM, EAS, WIE, Startup Estonia, SA Archimedes, VÄM, HTM, INSA Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.					

Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel

Võimekuse eesmärk	
1. Tagatud on regulaarne, selge, faktitäpne ja ühtne rände- ning lõimumisalane ⁹⁷ avalik kommunikatsioon, mille tulemuseks on ühiskonna sisserändeteemalise polariseerumise vähenemine, Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine rände- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest, võrdsest kohtlemisest.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / <i>ei planeeri</i>): SIM, PPA, SOM, MKM, RK, HTM, KUM, RAM, VÄM, INSA, EAS, Eesti Töötukassa, KOV-id, ülikoolid, ettevõtted Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

⁹⁶ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁹⁷ Lõimumise ja kohanemise teemat käsitletakse täpsemini „Sidusa Eesti arengukava 2030“ programmides.

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁹⁸
1.1. Ellu on viidud ristmeediaprogrammid, suurendamaks sotsiaalset sidusust ning parandamaks ühiskonnas teadlikkust, sallivust ja positiivset meelestatust Eestis elavate teiste riikide kodanike suhtes.	KUM	SIM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Tehtud on sisserände- ning kohanemis- ja lõimumisalaste hoiakute ja avaliku arvamuse analüüsid ja uuringud.	KUM	SIM	2024; 2027; 2030	RE, välisvahendid	sama
1.3. Välja on töötatud avalikkusele mõeldud veebipõhine tööriist rände- ja lõimumisinfo kohta (statistika, monitooringu andmed).	KUM, SIM	PPA, KUM, SOM, MKM, HTM	2024	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine

Võimekuse eesmärk					
1. Seadusliku aluseta riigis viibivate välismaalaste kiireks, õiguspäraseks ja kestlikuks tagasisaatmiseks on rakendatud tõhusad ja isiku põhiõigusi järgivad meetmed (nt suurendatud koostööd kolmandate riikide ja Euroopa Liidu agentuuridega, arendatud tagasisaatmise haldamise süsteemi, parandatud menetlusvõimekust ning tagasisaadetavatele vajalike teenuste, sh koduriigis reintegratsiooniteenuste osutamist).		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, JUM, VÄM, IOM, Frontex</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ⁹⁹
1.1. Infosüsteemides on teostatud arendustööd tagasisaatmis- ja tagasisvõtumenetluste tõhusamaks ning kiiremaks läbiviimiseks.	SIM, PPA	SMIT, Frontex	2023–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2023–2026“

⁹⁹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine

Võimekuse eesmärk

1. Rahvusvahelise kaitse taotluste menetlused on õiguspärased, efektiivsed ja kvaliteetsed.

Rahvusvahelise kaitse menetlusprotsesside tõhustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks:

- analüüsitakse ja parendatakse menetlusprotsesse sh luuakse ja võetakse kasutusele menetluses osalevatele ametnikele koolituskavasid, juhiseid ja automaatseid tööprotsesse;
- tõhustatakse teabevahetust, parendatakse olemasolevaid, luuakse ja võetakse kasutusele uusi IKT lahendusi ning tagatakse nende lahenduste jätkusuutlik haldamine (sh eelkõige rahvusvahelise kaitse andmise riiklik register RAKS ja Euroopa Liidu sõrmejälgede võrdlemise süsteemi EUODAC Eesti liides ESTODAC jt).

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Eestis on rakendatud Euroopa Liidu ülese varjupaigasüsteemi reformiga kaasnevad muudatused sh on vastu võetud uus rahvusvahelise kaitse andmise seadus ja vastavad rakendusaktid ning juhised.	SIM	PPA, SOM, KUM, HTM, JUM	2024–2026	RE, muu täpsustub	„Siseturvalisus 2023–2026“

Programmis teisi arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.

Võimekuse eesmärk

2. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate hulgale ning keeleoskusele vastav tõlkesuutlikkus sh värvatakse ja koolitatakse tõlke ning võetakse kasutusele uusi IKT-lahendusi sh kaugtõlke kasutamiseks.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.					

Võimekuse eesmärk					
3. Suurendatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust nende õigustest ja kohustustest sh arendatakse inimkeskset, erapooletut ja proaktiivset nõustamisvõimekust.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					
Võimekuse eesmärk					
4. Tagatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesisumisele ja hulgale vastav analüüsi-, ennetus- ja korrakaitsevõimekus sh on värvatud ja koolitatud vajalik hulk rahvusvahelise kaitse valdkonna töö eksperte (sh korrakaitse valdkonnas, päritoluriikide olukorra analüüsi ja juhiste valdkonnas ning haavatavuse hindamise ja lapsesõbralike menetlusvõtete valdkonnas).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
<i>Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.</i>					
Võimekuse eesmärk					
5. Tagatakse valmisolek toimetulekuks rändekriisidega sh eelkõige Euroopa Liidu solidaarsusalgatuste, ajutise kaitse, ümberasustamise ja -paigutamise tegevustes osalemiseks, kaasa arvatud menetlusvõimekuse tagamine välisriikides.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)			
Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse

Programmis arendusülesandeid hetkel planeeritud ei ole, võimekuse eesmärgist lähtuvalt viiakse vajalikke tegevusi ellu.

Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine

Võimekuse eesmärk

1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele on tagatud vastuvõtutingimused ja toetavad teenused, lähtudes nende kultuurilisest, soolisest, usulisest, keelelisest jm taustast.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, SOM SKA, KUM, HTM, MKM, RAM, KOV-d erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid

Olulisemad arendusülesanded

Vastutaja Seotud pool Aasta Vahendid Programm, kus planeeritakse

1.1. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtutingimused on tagatud ja arendatud EUAA soovitatud standardeid arvestades sealhulgas on loodud vajalik võimekus täiendavateks majutuskohtadeks ja elukohtadeks suurenenud rändesurve ja kriisi olukorras.	SOM, SOM SKA	SIM, PPA, RAM, MKM	2023–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.2. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesisumisele ja hulgale vastav vastuvõtuvõimekus, sh iseseisvat toimetulekut toetavad teenused ja vajalikud koolitused haavatavat gruppide toetamiseks.	KUM	SOM, SKA, KOV, lepingu-partnerid	2023–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.3. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust tööturule sisenemise võimalustest ning tööandjate valmidust ja võimekust rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saajaid tööle võtta.	Eesti Töötukassa	SOM, lepingupartn erid	2023–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.4. Rahvusvahelise kaitse saajate kohalikesse omavalitsustesse elama asumine on kestlikult korraldatud sh on tagatud välismaalase vajadustele ja võimekustele kohandatud tugiisikuteenus.	SOM SKA	SOM, lepingu-partnerid, KOV-id	2023–2026	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm

Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine

Võimekuse eesmärk					
1. Eesti riikluse kindlustamiseks ja ühiskonna sidususe tagamiseks on jätkatud kodanikustaatus väärtustamise ja riigiidentiteedi tugevdamisega seotud tegevusi (nt Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras saanud isikute tunnustamis-üritused ja sellealane teabevahetus; kodanikupäev; erinevad projektid jne).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KUM, SA Hoolekandeteenused, KOV-id			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹⁰⁰
Hetkel programmis arendusülesandeid planeeritud ei ole, viiakse ellu tegevusi lähtudes võimekuse eesmärgist.					
Võimekuse eesmärk					
2. Tõstetud on välismaalaste, sh määratlemata kodakondsusega isikute valmidust taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust, selleks on neid teavitatud, pakutud ettevalmistuskoolitusi ja tasuta keeleõpet (sh tagatud tasustatud õppepuhkus).		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SKA, PPA, KUM, HTM, INSA			
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
Hetkel programmis arendusülesandeid planeeritud ei ole, viiakse ellu tegevusi lähtudes võimekuse eesmärgist.					

¹⁰⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.2. Migratsioonijärevalve

Eesmärk

Migratsioonijärevalve poliitika tagab tõhusa järevalve välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis ajutise viibimise, elamise ja töötamise üle. Arendus- ja koostöötegevused aitavad tagada avalikku korda ja riigi julgeolekut, ennetada ja vähendada välismaalaste ebaseaduslikku riiki sisenemist, riigis viibimist ja töötamist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Keskmine Eestis ebaseaduslikult viibimise aeg enne välismaalase tabamist (päevades)	-	Mõõdik töötati välja 2021. aastal	75	≤ 75	≤ 75	≤ 75	≤ 75	PPA
Kontrollitud ettevõtetes tuvastatud ebaseaduslike töötavate välismaalaste osakaal	Andmed puuduvad	10%	< 9%	< 8%	< 7%	< 6%	< 5%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuse eesmärki aitab saavutada Politsei- ja Piirivalveamet migratsioonijärevalve teenuse kaudu.

Migratsioonijärevalve tõhustamiseks luuakse uusi ja ajastatakse olemasolevaid IKT lahendusi, et parandada riskianalüüsi suutlikkust, reageerimisvõimekust ja asutuste vahelist teabevahetust; koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga tõhustatakse meetmeid ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks; suurendatakse ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust ebaseadusliku rändega seotud riskidest; arendatakse koostööd liikmesriikide ja kolmandate riikidega, et võidelda ebaseadusliku rände, sh piiriülese kuritegevuse vastu.

Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine

Võimekuse eesmärk						
1. Koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga on võetud kasutusele tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks. Sh on suurendatud ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust seadusliku rändega seotud riskidest ning arendatud on migratsioonijärelevalve alast koostööd.		<p>Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, SOM, HTM, JUM, RAM, MTA, TI</p> <p>Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>				
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹⁰¹	
1.1. Ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks on loodud uusi ja täiendatud olemasolevad IKT lahendusi (MIGIS, TURS) ning tagatud koostalitlusvõime siseriiklike ja rahvusvaheliste infosüsteemidega.	PPA	SIM, SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama	
1.2. Koostöös partneritega koostatakse õigusaktide eelnõud migratsioonijärelevalve tõhustamiseks ja infosüsteemi MIGIS kasutuselevõtuks	SIM	SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	2023–2026	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama	

¹⁰¹ Lõimumise teemad on kajastatud „Sidusa Eesti arengukavas 2030“.

¹⁰¹ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Eesmärk

Eesti on turvaliste digitaalsete dokumentide väljaandmises maailma liider. Loodud on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem arvestades avaliku korra ja riigi julgeoleku vajadusi. Tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele, mis ühtlasi võimestavad infoühiskonna arendamise eesmärke.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest ¹⁰²	64% (2019)	≥ 70% (63%)	≥ 70% (69%)	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	≥ 74%	RIA
E-taotluskeskkonnas Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotluse esitanute osakaal ¹⁰³	21%	> 25% (29%)	> 35% (45%)	> 40%	> 45%	> 45%	> 50%	> 50%	PPA

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastavad oma teenuste raha Politsei- ja Piirivalveamet ning Siseministerium. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: isikutuvastuse teenus, isikut tõendavate dokumentide väljaandmise teenus, identiteedihalduspoliitika kujundamise teenus. Usaldusväärse ja turvalise identiteedihaldus-poliitika abil tagatakse, et olemas on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem, tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele. Keskendutakse identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse ja turvalise ning tõsikindla isikutuvastuse tagamisele, valdkonna nutikale arendamisele, isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvahelise koostööle.

¹⁰² Inimeste arv, kes on viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra kasutanud eID-teenust.

¹⁰³ Mõõdikus kasutame algväärtusena Eesti kodaniku passi ja isikutunnistust.

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna arendamine ning turvalise ja tõsikindla isikutuvastuse tagamine

Võimekuse eesmärk

1. Tagatud on valdkonna tulemuslik ja jätkusuutlik haldamine ja juhtimine, tõhus ja tulemuslik koostöö ning suutlikkus ja reageerimisvõimekus esilekerkivate probleemide lahendamisel.

Identiteedihalduspoliitika¹⁰⁴ aluspõhimõtete elluviimiseks on tagatud tõsikindel füüsiline ja digitaalne isikutuvastamine ning digitaalne allkirjastamine. Tagatud on teenuste kliendisõbralikkus ning kasutusel on nüüdisaegsed, turvalised ja automatiseeritud tehnoloogilised lahendused.

Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised **asutused** (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, RAM, VÄM, RIA, EAS, MTA, SK, muud erasektori osapooled

Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹⁰⁵
1.1 Tagatud on välisriigi ja Eesti loodud digitaalsete identiteetide ühildatavus.	MKM	SIM, JUM, RAM, RIA, RIK, PPA, SMIT	2026	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2 Biomeetriliste andmete töötlemist korraldatakse riigis ühtse identiteedihalduspoliitika raames (ABIS projekt).	SIM, PPA	SMIT	2026	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3 ID1 formaadis isikut tõendavate dokumentide, isikustamisteenuse ja usaldusteenuste hange on läbi viidud ja leping sõlmitud.	PPA, RIA	SIM, MKM, VÄM, SMIT	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.4 Arvestades eestlaste diasporaaga ¹⁰⁶ võetakse välisesindustes kasutusele kliendisõbralikud ja automatiseeritud protsessid dokumentide väljaandmise ja isikutuvastamise menetluses (näiteks kulleriga väljastamine, välised teenusepakkujad, tehisintellekt)	SIM, PPA, VÄM	MKM	2026	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade programmid

¹⁰⁴ Identiteedihalduspoliitikanähtena käsitletakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui ka elektroonilises keskkonnas. Digitaalne identiteet on õiguslik abstraktsioon, mis võrdustab digitaalset isikutuvastamist ja antud digitaalallkirja vahetu füüsilise isikutuvastamise ja omakäelise allkirjaga. Digitaalne identiteet on Eesti õiguskorras isik ise. Õiguslikult on digitaalne identiteet sama isiku füüsilise identiteediga. Isikut tõendava digitaalsete dokumentide kasutamine asendab enamasti õiguslikult isiku füüsilist kohalolu nii isikutuvastamiseks kui ka toimingute sooritamiseks, kuigi tegelikult teeb isik neid toiminguid üksnes digitaalselt.

¹⁰⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹⁰⁶ Hinnanguliselt elab välismaal ligikaudu 250 000 eestlast.

1.5 Välja on töötatud tõsikindel kaugtuvastuse lahendus isikut tõendavate dokumentide väljaandmisel.	PPA, VÄM	SIM	2026	RE	<i>„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid</i>
1.6 Loodud on sertifikaatide kauguuendamise lahenduse võimekus.	RIA	MKM, PPA	täpsustub	RE	<i>„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid</i>
1.7 Identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentide valge raamat on uuendatud.	RIA	SIM, MKM, SMIT, SK, erasektori partnerid	2026		<i>MKM seonduv programm</i>

TÖÖVERSIOON

MEEDE 5. Tark ja innovaatiline siseturvalisus

Meetme eesmärk: Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Meetme kirjeldus: Keskendutakse personali täiend- ja väljaõppele, teadus- ja arendustegevusele, sh nutikatele lahendustele ja innovatsioonile, Sisekaitseakadeemias.

Meetme peavastutaja: Siseministeerium

Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes: Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

Meede koosneb kolmest programmi tegevusest:

1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias
2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus
3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018/ 2019	2020 (tegelik)	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Ühele õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil:									SKA
1) kõrgharidusõppes	4,1	3,4 (4,8)	≥ 3,2 (4,92)	3,1	≥ 3,0	≥ 3,0	≥ 3,2	≥ 3,2	
2) kutseõppes	2,9	3,0 (4,1)	≥ 2,9 (6,85)	2,8	≥ 2,7	≥ 2,7	≥ 2,5	≥ 2,5	
Täiskohaga teadurite arv Sisekaitseakadeemias (31.12. seisuga)	3,5	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)	8	12	12	12	12	SKA

Olukorra analüüs

Piisava ja motiveeritud personali tagamiseks on vaja suuremas mahus väljaõpet

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine sõltub arengukavas strateegiliselt õigete valikute tegemise ja arengusuundade seadmise kõrval ka teenuse osutajate olemasolust, nende motiveeritusest ja kvaliteedist. Keskkel kohal on küsimus – kuidas tagada vajalikul arvul hea väljaõppega ja motiveeritud personali, et pakkuda piisaval tasemel siseturvalisuse teenuseid¹⁰⁷?

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine¹⁰⁸ ja eriteenistujate siirdumine pensionile, toob kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel. Konkurents asutuste vahel ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. Täpsemini lahkub igal aastal teenistusest u 800 töötajat, neist 420 eriteenistujat. Teenistusest lahkuvate eriteenistujate arv suureneb veelgi. Prognoosi järgi läheb järgneva viie aasta jooksul pensionile keskmiselt 200 eriteenistujat aastas.

Personalinappus siseturvalisuse valdkonnas toob igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval kaasa ka riski, et võimalike ulatuslikumate kriiside korral on abi osutajad ülekoormatud ja teenuste pakkumine raskem. Seetõttu on vajalik leida parimaid ja paindlikke võimalusi, suurendamaks personali hulka siseturvalisuse valdkonnas ja tööd

automatiseerida, sest vajame juurde märkimisväärselt rohkem inimesi, et tagada valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. Kutseliste teenistujate kõrval on oluline ka vabatahtlike panus ja personalipoliitika kujundamine nii, et siseturvalisuse panustajad moodustaksid ühtse meeskonna. Et elu Eestis oleks turvaline, annab praegu oma panuse töötaja või vabatahtlikuna enam kui 11 000 inimest. Tähtis on suurendada ühist meeskonnatunnet, vähendada takistusi kutseliste ja vabatahtlike vahel ning tagada piisavad tugiteenused kõigile. Et tagada vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkus, peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks on tunduvalt suurem võrreldes tegeliku osalemisega. Seega, lahendada on vaja küsimus, kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt hallata ja vabatahtlikku tegevust mitmekesistada.¹⁰⁹

Paindlikud taseme- ja täiendusõppe võimalused muutuvad üha olulisemaks

Eelnevat arvesse võttes on meetme üheks oluliseks sihiks, et taseme- ja täiendusõppe võimalused siseturvalisuse valdkonnas oleksid paindlikud. Kui seni oleme tasemehariduse pakkumisel peamiselt keskendunud noortele, siis demograafilistest muutustest tõttu näeme vajadust laiendada sihtgruppi üle 30-aastaste inimestega, kel juba on

¹⁰⁷ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabaühendusi ning ettevõtteid

¹⁰⁸ Rahvastikuprognooside järgi ligikaudu 13% aastaks 2040 (allikas: Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi taustamaterjal „Eesti 2035“ faktileht, november-detsember 2018).

¹⁰⁹ Vabatahtliku tegevuse mitmekesistamist on käsitletud meetmes „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

töökogemus ja enamasti ka lapsed, ning neile on paindlik õppekorraldus ainus võimalus ühitada töö-, pere- ja koolielu.

2021. aastal oli Sisekaitseakadeemias ühele õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil prognoositust kõrgem. Siseturvalisuse valdkond on seoses kriisiga rohkem avalikkuse tähelepanu all olnud ning huvi eesliini töö vastu on suurenenud nii noorte kui karjääripöõret tegevate inimeste seas. Seetõttu on avalduste arv olnud viimastel aastatel olulises tõusutrendis ning puudu on õppekohti, et huvilisi piisavalt vastu võtta.

Väliskeskonna kiiretele muudatustele operatiivseks reageerimiseks peaksime senisest kiiremini suutma pakkuda uute teadmiste omandamiseks täiendusõpet.

Sisekaitseakadeemia muutub väärtuslikuks partneriks teadus-, arendus- ja innovatsiooni valdkonnas

Täna puudub Eesti avalikkuses hästi silmapaistev siseturvalisuse valdkonna teemadele pühendatud uurimiskeskus, mis toetab Siseministeeriumi valitsemisala asutusi tõendus põhises poliitika kujundamises ja elluviimises, kui ka innovaatiliste toodete arendamisel. Julgeolekukeskkond meie ümber on heitlik, mistõttu on oluline teadmiste põhise info jagamine ka laiemale avalikkusele. Eesmärk on suurendada Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendus võimekust ning kujundada Sisekaitseakadeemiast välja siseturvalisuse ja sisejulgeoleku uurimiskeskus. Panna alus sisejulgeoleku valdkonnas Tallinna koolkonna loomisele. Lisaks luua „Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus“ ühe riigikeskse kompetentsikeskusena, mille peaeesmärgiks on satelliit- ja mehitamata lennuvahendite seiretehnoloogia ning mehitamata lennuvahendite tuvastamise, tõrje ja digikriminalistika integreerimine siseturvalisuse valdkonna teenustesse. Keskus oleks koostööpartner ka kaitsetööstusettevõtetele uute tehnoloogiate katsetamisel siseturvalisuse valdkonnas. 2021. aasta lõpus eraldas Vabariigi Valitsus Sisekaitseakadeemia TA võimekuse tõstmiseks 3,765m€ järgmiseks

neljaks aastaks. 2022. aastal toimub uute ametikohtade mehitamine.

Süsteemne innovatsioon aitab senisest tõhusamalt lahendada siseturvalisuse valdkonna probleeme

Arengukava perioodil oleme uue ajastu lävel, mil inimese ja tehnoloogia koostöövõime saab olema määrava tähtsusega. Neljas tööstusrevolutsioon ning digi- ja infoajastu on kujundanud keskkonna, mis vajab uudse paradigma kujundamist, et saavutada eelseisval kümnendil siseturvalisusega seotud eesmärgid. Uus ajastu on toonud kaasa uute suurte probleemide tekke, ent pakub ka uusi võimalusi ja tööriistu, sh eeltoodud personali-probleemidega tegelemiseks. Uue ajastu üks olulisimaid märksõnu on **innovatsioon**¹¹⁰. Vajaduse rakendada innovatsiooni tingivad ühelt poolt kasvavad ja üha keerukamad valdkondlikud ning ühiskondlikud väljakutsed ja probleemalad, teisalt aga praegu olemasolevate lahenduste piiratus või puudulikkus, mille tõttu on paratamatult vaja uuendusi.

Siseturvalisuse valdkond on juba praegu avatud innovatsioonile, mis hõlmab tööprotsesse ja juhtimist, töötajate mõtteviisi ja tööharjumusi, aga ka suutlikkust luua ja ellu rakendada uusi ideid ning võtta kasutusele uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi. Samas on valdkonnas vajalik praeguste teadmiste ja oskuste piiri ulatuslikult laiendada, võtta kasutusele oluliselt enam nutikamaid, tõhusamaid, kiiremaid ja täpsemaid lahendusi.

Siseministeerium töötas 2020. aastal välja hindamismetoodika innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks, mis võimaldab hinnata asutuse muutumis- ja kohanemisvõimet. 2021. aastal hinnati Päästeameti innovatsiooniküpsust. Päästeamet asub teisel tasemel, mis tähendab, et organisatsioonil on innovatsioonijanu, aktiivselt otsitakse viise innovatsiooni rakendamiseks ja järjepidevalt kasvab innovatsiooni kogemuste pagas. Innovatsiooni jaoks on vaja keskkonda, mis seda soosib. Päästeameti inimesed on innovaatilised, sest sellele aitab kaasa organisatsioonikultuur, kuid järgmisele küpsustasemele jõudmiseks tuleks võimaldada töötajatele rohkem aega arendustööks. Päästeamet soosib innovatsiooni ja

¹¹⁰110 Innovatsioon on uuenduslike ideede arendamise protsess, mille tulemusena on ellu viidud konkreetsed muudatused, mis parandavad olulisel määral süsteemi toimimist. Innovatsiooni mõiste sisaldab endas nii 1) uute toodete/teenuse loomist (tooteinnovatsioon); 2) toodete/teenuste osutamise protsessi muutumist tõhusamaks ja/või paindlikumaks (protsessiinnovatsioon); 3) juhtimisstruktuuri ja -meetodite muutmist (organisatsiooniline innovatsioon). Samuti võib innovatsioon olla järkjärguline olemasolevate lahenduste parandamine (järkinnovatsioon) või midagi murranguliselt uut (radikaalne innovatsioon).

seda takistavat bürokraatiat on vähe. Arendusprotsessides on kõige rohkem takistusi seotud IT-arendustega

Esimene mõõtmise kinnitas hindamismetoodika sobivust. 2022. aastal viiakse hindamine läbi PPA-s ja Häirekeskuses.

Seega, on vaja kasutusele võtta parimad tehnoloogilised lahendused, mis võimestaksid valdkonna inimeste tegevust ja arvestaksid väheneva tööjõuga. Sealhulgas tuleb arendada välja suutlikkus tarkade tehnoloogiate lõimimiseks tööprotsessidesse¹¹¹ ja kasvatada suutlikkust olla

tulevikuks valmis¹¹². Meetmes on selle jaoks plaani võetud mitmesuguseid tegevusi, mis aitavad senisest süsteemsemalt arendada siseturvalisuse valdkonna töötajate tehnoloogiateadlikkust ja -kasutusvõimekust ning vältida pädevustelõhe tekkimist tehnoloogiliste läbimurrete ajastul. Vaja on julgustada ja soosida valdkonna töötajaid igapäevatoos raamidevabalt ja uuenduslikult paremate lahenduste suunas mõtlema ning pakkuda neile selleks soodsat keskkonda ja võimalust innovaatiliste algatustega välja tulemiseks¹¹³.

Meetme olulisemad väljakutsed aastatel 2023–2026

- **Piisaval arvil töötajate tagamiseks väärilise töötasu ja töötajate väljaõppe tagamine.** Peame garanteerima piisavas mahus õppekohti, kvaliteetsel ja moodsal tasemel õppe ning head õppetingimused. Selleks arendame välja Väike-Maarja harjutusväljaku ja Sisekaitseakadeemia Tallinna õppekompleksi.
- **Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse suurendamine.** 2022. aasta eesmärk on täiendavate teadurite palkamine ja kaugseire keskuse käivitamine. Järgneva kolme aasta eesmärk on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse välja arendamine lähtuvalt siseturvalisuse strateegilistest arenguvajadustest ning selle jätkusuutlikkuse kindlustamine nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt.
- **Sisekaitseakadeemia rolli täpsustamine kriiside ennetamisel ja kriisideks reageerimiseks.** Kavas on luua terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll kriiside ennetamisel nii taseme- ja täiendõppes kui ka teadus- ja arendustegevuses ning milliseid võimalusi saab Sisekaitseakadeemia pakkuda kriisidele reageerimisel.

¹¹¹ Ava- ja suurandmete analüüsimine ja kasutamine, tehisintellekti ja masinõppe lahenduste sissetoomine, automatiseerimine ja autonoomsete süsteemide kasutuselevõtt, tarkade sensorite ja muude uute teadmusallikate kasutamine, asjade interneti rakendamine tööprotsessides jpm.

¹¹² Tulevikuks valmisolek, sh võimekus tuleviku arenguid ette näha ja modelleerida. Aga ka sekkumisvajaduse ennustustäpsuse suurendamine (ingl *predictive policing*), mis võimaldab ennetavat tegutsemist.

¹¹³ Eeldame, et ekspertidel on suur potentsiaal leida valdkondlikele teravatele probleemidele ja väljakutsetele uuenduslikke ja mõjusaid lahendusi, koondades kokku valitsemisalas olevad teadmised, vääristades neid üheskoos ning vajaduse korral kaasates lisaeksperte ka väljastpoolt.

Alameede ehk programmi tegevus 5.1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus

Sisekaitseakadeemias

Eesmärk

Tasemeõpe aitab tagada siseturvalisuse valdkonnas piisava teenistujate järelkasvu. Täienduskoolituste abil on töötajate teadmised ja oskused pidevalt ajakohastatud ning toetavad töökohale seatud ootuste ja eesmärkide täitmist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 tegelik	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Nominaalajaga lõpetajate osakaal	83,73%	≥ 80% (86,51%)	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	SKA
Täiendkoolituses aasta jooksul osalenud õppijate arv	4932	≥ 4000 (5899)	≥ 4000	> 4000	> 4000	> 4000	> 4000	

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Sisekaitseakadeemia ja pakub tasemeõppe läbiviimise teenust ja täiendusõppe teenust.

Sisekaitseakadeemias toimub tasemeõppe õppetöö kolmes õppekavagrupis/õppekavarühmas: äridus ja haldus (rakenduskõrgharidus), sisekaitse (magistriõpe, rakenduskõrgharidus), vara- ja isikukaitse (kutseõpe). 2021/2022 õa on Sisekaitseakadeemial 9 kutseõppe, 5 rakenduskõrgharidusõppe ning üks magistriõppe tasemel õppekava. Lisaks on alates 2022. aastast akadeemial õppeõigus rahvusvahelises ühisõppekavas Strateegiline piirihaldus. Õppekavadele vastuvõtt ei ole alati regulaarne ja stabiilne ning riiklik koolitustellimus konkreetsetele õppekohtadele pannakse paika ametite, akadeemia ja Siseministeeriumi koostöös sõltudes siseturvalisuse valdkonna personalivajadusest.

Täiendusõppes keskendub Sisekaitseakadeemia teemadele, mis on otseselt seotud tasemeõppe õppekavadega. Ligi 80% koolituse mahust viiakse läbi Siseministeeriumi valitsemisala asutustele ja teistele oma partnerametitele. Samas on aina enam akadeemia klientideks teised turvalisust tagavad organisatsioonid (ametid, inspeksioonid, turvafirmad, munitsipaalpolitsei, kaitsevägi), samuti suured era- ja riigiettevõtted (Tallink Grupp AS, AS Tallinna Lennujaam jt). Lisaks korraldab Sisekaitseakadeemia 17 gümnaasiumis sisekaitseõpet, pöörab järjest rohkem tähelepanu vabatahtlike koolitamisele (abipolitseinikud, vabatahtlikud päästjad) ja kaasab ka laiemat sihtrühma turvalisuse ja sisejulgeoleku erinevate aspektide üle arutame (loengusari „Turvaline Eesti“).

Võimekus 5.1.1. Sisekaitseakadeemia tasemeõpe ja täiendkoolitus

Võimekuse eesmärk				
1. Tagatud on siseturvalisuse valdkonna piisav teenistujate järelekasv ning töötajate teadmised ja oskused on pidevalt ajakohastatud.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Välja on töötatud taseme- ja täiendõppe õppekavad koos lisavajaduse arvestustega küberkuritegevuse vastaseks võitluseks alg- ja kesktasemel	SKA	PPA, SMIT, SIM	2023	RE
1.2. Loodud on FRONTExi väljaõppekeskuse kontspstioon koos lisarahastuse arvestustega.	SKA	PPA, SIM	2023	RE

Alameede ehk programmi tegevus 5.2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus

Eesmärk

Sisekaitseakadeemia on väärtuslik partner siseturvalisuse valdkonnale teadus- ja tõenduspõhiseks poliitikakujundamiseks ning innovaatiliste lähenemiste ja lahenduste kasutuselevõtu toetamisel.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2021 tegelik	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Täiskohaga teadurite arv Sisekaitseakadeemias (31.12. seisuga)	3,5	8	12	12	12	12	Sisekaitseakadeemia

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Programmi tegevuses kajastab oma teenuste raha Sisekaitseakadeemia ja pakub selleks teadusarenduse ja innovatsiooni korraldamise teenust. Sisekaitseakadeemia teadustegevusel on kaks põhieesmärki – toetada õppeprotsessi, õppevahendite ja õppejõudude pidevat arengut ning luua toetada uusi teadmisi ja innovaatilisi lahendusi nii akadeemiale kui ka avalikule ja erasektorile. Akadeemias viiakse läbi rakendusuringuid, tehakse koostööd ja pakutakse konsultatsioone kõigile organisatsioonidele, kes aitavad luua turvalisust ja tagada julgeolekut nii Eestis kui ka mujal maailmas. Eesti Teadusinfosüsteemi teadustegevuse koondülelaates hoiab Sisekaitseakadeemia juhtpositsiooni teiste sarnaste rakenduskõrgkoolide arvestuses. Sisekaitseakadeemia annab välja inglisekeelset teadusajakirja „Proceedings, Estonian Academy of Security Sciences” ja alates 2022. aastast eestikeelset „Turvalisuskompassi”.

Võimekus 5.2.1. Sisekaitseakadeemia kui siseturvalisuse valdkonna kompetentsikeskus

Võimekuse eesmärk				
1. Sisekaitseakadeemia viib läbi teadus- ja arendustööd, sealhulgas teeb rakendusuringuid ning annab eksperdiarvamusi akadeemia tegevusvaldkondades, aitab kaasa innovatsioonile ja teadmiste siirdele.		Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA		
		Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid		
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud valitsemisala keskseks teadus- ja arendustegevuse ning eriteadmuse arendamise ja hoidmise keskuseks, mis panustab tõhusalt valdkondlike valupunktide lahendamisse ning on valdkonna eestkõneleja ühiskondlikes aruteludes.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	2023–2025	RE/ välisvahendid
1.2. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks ja tunnustatud koostööpartneriks, mis panustab aktiivselt siseturvalisuse teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö rahvusvahelistesse võrgustikesse.	SKA		2023–2029	RE/ välisvahendid
1.3. Siseturvalisuse kompetentsikeskuses on professionaalsel tasemel välja arendatud administratiivne võimekus teadusrahade oluliselt suuremaks kaasamiseks.	SKA	SIM, PPA, PÄA	2023–2025	RE/ välisvahendid
1.4. Läbiviidav teadustegevus on suurel määral integreeritud õppetöoga.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, JUM, EMTA		RE/ välisvahendid
1.5. Loodud on terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll kriiside ennetamisel nii taseme- kui täiendõppes ning milliseid võimalusi saab Sisekaitseakadeemia pakkuda kriisidele reageerimisel.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, RK	2023–2026	RE/Lisavajadus
1.6. Loodud on FRONTEXi väljaõppekeskuse kontseptsioon koos lisarahastuse arvestustega.	SKA	PPA, SIM	2023	RE
1.7. Välja on arendatud Väike-Maarja harjutusväljak	SKA	SIM, PPA, PÄA, RKAS	2023–2027	Lisavajadus

Võimekus 5.2.2. Sisejulgeoleku instituut on turvalisuse ja sisejulgeoleku mõttekoda/ uurimiskeskus

Võimekuse eesmärk				
2. Suurendada Sisekaitseakadeemia TA võimekust ning kujundada Sisekaitseakadeemiast välja siseturvalisuse ja sisejulgeoleku uurimiskeskus. Panna alus sisejulgeoleku valdkonnas Tallinna koolkonna loomisele.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA			
	Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.8. Sisejulgeoleku fondi vahendite toel on suurendatud Sisejulgeoleku Instituudi teadurite arvu kahe võrra.	SKA	SIM	2023	Välisvahendid
1.9. Koostatud on Sisejulgeoleku instituudi teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkuse plaan alates aastast 2026.	SKA	SIM, HTM	2023	RE
1.10. Käivitatud on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusasutuseks evalveerimise protsess.	SKA	SIM	2024	RE

Võimekus 5.2.3. Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus

Võimekuse eesmärk				
3. Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus pakub siseturvalisuse valdkonnas läbi teadus- ja arendustegevuse ametkondadeüleseid rakendusuringuid ja oskusteavet kaugseiretehnoloogiatega kaasnevate võimaluste integreerimiseks tegevusvaldkondadesse.	Võimekuse eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA			
	Võimekuse eesmärgi saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid			
Olulisemad arendusülesanded	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.1. Koostatud on Siseministeeriumi valitsemisala kaugseire (sh droonivõimekuse) kontseptsioon nii teenuse arendamiseks kui ka valitsemisalasiseseks teenuse pakkumiseks.	SKA	SIM	2023	RE
2.2. Koostatud on kaugseire keskuse jätkusuutlikkuse kontseptsioon alates aastast 2026.	SKA	SIM	2024	RE
2.3. Loodud on treening- ja testkeskkond mehitamata robotika ja lennubahenditele.	SKA	SIM, KAM	2023–2026	RE/lisavajadus/ välisvahendid

Alameede ehk programmi tegevus 5.3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Eesmärk

IKT teenused on töökindlad ning kasutajate rahulolu teenustega on kõrge.

Meetme moodsikud

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Allikas
Teenuse kasutajate rahulolu	77%	-	≥ 77%	-	≥ 77%	-	SMIT, rahulolu uuring

Programmi tegevuse sisu kirjeldus

Selle programmi tegevuse alla on koondatud Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse poolt pakutavad teenused teistele valitsemisaladele. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse 13 teenust, näiteks: vääртеomenetluse portaali teenus, mitu IKT teenust Transpordiametile, samuti Rahapesu Andmebüroole.

4. Programmi juhtimiskorraldus

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest

Programm **ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas** riigieelarve koostamise käigus, et tagada kooskõla riigi eelarvestrateegia ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi **kooskõlastavad programmi kaudu oma teenuste raha planeerivad ministeeriumid** ning selle kinnitab valdkonna eest vastutav minister või ministrid pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist. Programm tehakse kättesaadavaks ja vajaduse korral esitatakse teadmiseks või arvamuse avaldamiseks teistele programmi eesmärkidesse panustavatele pooltele.

Programm annab suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Programmi elluviimist juhivad ja järelevalvet selle elluviimise üle teevad järgmised Siseministeeriumi asekantslerid:

- 1) sisejulgeoleku-, korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekantsler (1., 2., 3. ja 4. meede),
- 2) pääste, hädaabi ja kriisireguleerimise asekantsler (1, 2. ja 3. meede) ja
- 3) varade, planeerimise ja tehnoloogia asekantsler (5. meede).

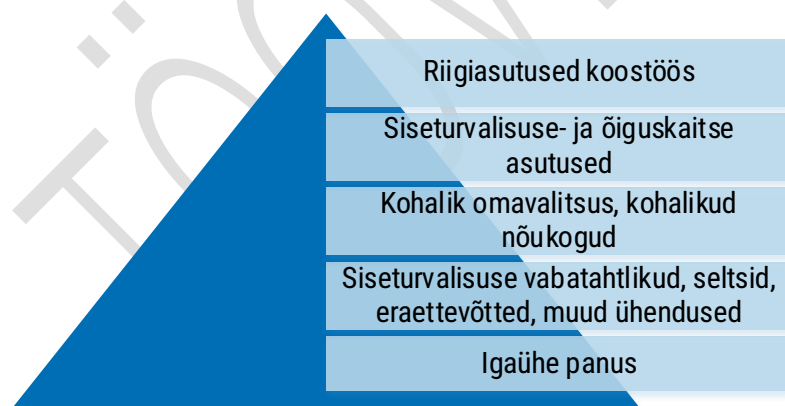
Programmi elluviimises osalev ministeerium koostab igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaate ja esitab selle lähtudes kokkulepitud tähtjast Siseministeeriumile. Siseministeerium koostab tulemusaruande tervikdokumendi. Arengukava täitmise aruandluse ja lõpparuande koostamisel lähtutakse seda reguleerivatest Vabariigi Valitsuse määrustest.

Et luua siseturvalisuse valdkonnast terviklik arusaamine ja tõhustada koostööd, **kajastatakse programmis võimekuste tulemuste ja alatulemuste juures nii nende asutuste vastutus, kes planeerivad nende pakutavate teenuste raha selles programmis, ent ka nende asutuste vastutus, kes oma teenuste raha siin programmis ei planeeri, kuid kelle panuseta jääks programmis nimetatud eesmärk saavutamata.** (Muul juhul positiivse mõjuga asutuste panuseid ei dubleerita).

Programm avalikustatakse Siseministeeriumi kodulehel.

Poolte rollid probleemide lahendamisel

Siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis nii riigiasutuste kui ka teiste poolte roll.

Joonis. Siseturvalisuse eesmärkidesse panustamise tasandid

Siseturvalisuse programmis on täpsustatud **riigiasutuste ja sealhulgas siseturvalisuse- ja õiguskaitseasutuste** rollid ja täpsed tegevussuunad turvalisuse eesmärkide saavutamisel. Programmis on kirjeldatud oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukavas on täpsustatud ka tegevussuundasid seoses **kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende koostööorganitega**. Nende peamine roll turvalisusele kaasaaitamisel on see, et nad kujundavad kohaliku elukeskkonna, peavad haridusasutusi (turvaline õpikeskkond ja turvalist käitumist kujundav õpe), osutavad

sotsiaalteenuseid- ja toetusi, tegelevad ruumilise planeerimisega, edendavad avaliku korra kaitset ja ohutust ning võtavad asjakohase rolli kohalikul tasandil asetleidvate ohtude ja korrarikkumiste ennetamisel, võimestavad kogukondi ja üksikisikuid, edendavad koostöö- ja ennetusvõrgustikke, viivad kohalikul tasandil ellu riiklikke programme, korraldavad inimestele elutähtsaid teenuseid, tagavad toimepidevuse plaani kõigi nende korraldavate teenuste toimimise jaoks ka kriiside ajal, aitavad kaasa piirkondlikule koostööle kriiside ajal. **Oluline panus on teistelgi pooltel, kelle turvalisust suurendava rolli soodustamisele programmis ka tähelepanu pööratakse:**

Kehtiv korrakaitseseedus näeb **igapäevase** rolli turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Eelkõige saab igapäevase turvalisuse tagamiseks panustada, vähendades iseenda riskikäitumist, suurendades ohutust, et ei oleks vaja tagajärgedega tegeleda. Programmis on ette nähtud mitmesuguseid sekkumisi, mis aitavad kaasa inimeste teadlikkuse, oskuste ja valmisoleku suurenemisele.

Siseturvalisuse valdkond toetub peale kutseliste teenistujate ka **vabatahtlikele**, kes panustavad nii sündmuste lahendamisse kui ka oma piirkonna turvalisuse hoidmisesse, ohtude ennetamisse. Arengukavas on kokku lepitud suunad, millega vabatahtliku tegevuse edendamisel arvestada.

Riigiasutuste kõrval on turvalisuse suurendamisel roll **eraettevõtetal**. Turvaettevõtted näiteks on mitmes kohaliku omavalitsuse üksuses lepingupartnerid avalikus kohas korra tagamisel, peale selle panustavad turvaettevõtted ennetustöösse nii oma klientide nõustamisel kui ka kogukondade turvalisuse loomisel laiemalt (nt kohaliku omavalitsuse üksuste nõustamine, osalemine turvalisusega tegelevate komisjonide töös, turvaettevõtete koostöö siseturvalisuse vabatahtlike ühendustega jne). Vähetahtsaks ei saa pidada mitmesuguseid ennetustooteid pakkuvate ettevõtete rolli, kes pakuvad nii kohustuslikke tooteid (nt suitsuandur) kui ka vabatahtlikke (nt targa maja lahendused). Programmis pööratakse tähelepanu, et riigiasutused aitaksid parandada eeldusi, sh õiguslikke, soodustamaks ettevõtete rolli turvalisuse suurendamisel. Ka teised **äri- ja vabaühingud** saavad siseturvalisuse tagamiseks panustada, näiteks toimida õiguspäraselt, teha koostööd ning tunnustada ja toetada siseturvalisuse vabatahtlikke.

Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega¹¹⁴

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030 JA SISETURVALISUSE PROGRAMM		
<p>Eesti 2035</p> <p>üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks</p> <p>täpsustab seatud sihte, valdkondade panust turvalisuse loomisel</p>	<p>Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“</p> <p>üldised suunad säästvaks arenguks, heaolu kasv, ühiskonna sidusus</p> <p>aitab kaasa jätkusuutliku arengu eeldustele sh ühiskonna sidususele</p>	<p>Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030</p> <p>suunad kuritegevusevastase võitluse osas</p> <p>arvestab läbivalt põhialustega</p>
<p>Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030</p> <p>vigastussurmade, õnnetuste ja alkoholi tarbimise vähendamine, vaimne tervis</p> <p>vigastussurmade, riskeeriva käitumise vähendamine</p>	<p>Heaolu arengukava 2016–2023</p> <p>sotsiaalne turvalisus, rändepoliitika eesmärkidele tugi</p> <p>elukvaliteedi parandamine, kogukondade elavdamine, turvatunne</p>	<p>Liiklusohutusprogramm 2016–2025</p> <p>Liiklussurmade sh elu, tervise ja varajahjude vähendamine</p> <p>ei dubleeri, aga arvestab ja aitab kaasa sh hoiakute, keskkonna, järelevalve kaudu</p>

¹¹⁴ – tähistab teise arengudokumendi mõju siseturvalisuse valdkonnale. – tähistab siseturvalisuse mõju teise arengudokumendi sihtidele.

<p>Riigikaitse arengukava 2021–2030 (koostamisel)</p>	<p>Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035</p>	<p>Noortevaldkonna arengukava 2021–2035</p>
<p>sisejulgeoleku tagamine, asutuste valmisolek kriisi või rünnaku ajal, Eesti ise-seisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitse </p>	<p>toetab inimeste heaolu ja turvalisust üldoskuste arendamise, ühise kultuuri- ja väärtusruumi kaudu; turvaline õppekeskkond </p>	<p>noorte aktiivsus, üksijäämise ja eemaldumise ennetus sh toetav turvavõrgustik </p>
<p>eeldused tipuvõimetele, täpsustab tavaolukorras ja mitteriigikaitseliste kriiside jaoks vajalikku </p>	<p>täpsemad tegevussuunad ennetuse ja ohutu käitumise edendamiseks </p>	<p>täpsemad suunad ennetus-tööle ja sh noorsootööle, et aidata kaasa sotsiaalsetele oskustele ja riskikäitumise vähendamisele </p>
<p>Kultuuri arengukava 2021–2030</p>	<p>Spordipoliitika põhialused aastani 2030</p>	<p>Sidusa Eesti arengukava 2021–2030</p>
<p>mitmekesisust väärtustav ja turvatunnet toetav kultuuriruum; kaasamise ja osalemise toetamine </p>	<p>noorte positiivse käitumise ja ühiskondliku vastutuse edendamine </p>	<p>ühiskonna sidusus, jagatud riigiidentiteet, kohanemise toetamine, kodanike algatav hoiak, kodaniku-ühiskonna võimestamine </p>
<p>inimeste osalemise ja kogukondliku koostegutsemise soodustamine </p>	<p>kaudne mõju, nt spordiga seotud ennetustegevused </p>	<p>üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks, vabatahtliku tegevuse populariseerimine </p>
<p>Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035</p>	<p>Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027</p>	<p>Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava 2030</p>
<p>Turvaline transpordi taristu, riskeeriva käitumise vähendamine, Schengeni piiriturvalisuse nõuetega arvestamine rahvusvahelise kauba- ja reisijateveo osas </p>	<p>valmisolek kiirgushäda-olukordadeks </p>	<p>toiduohutus ja sellega seotud tööohutus; maa- ja rannakogukondade elujõulisus </p>
<p>Liiklussurmade ja sh elu ja tervise, varakahjude vähendamine ennetuse ning kiire abi pakkumisega </p>	<p>olulised tegevussuunad kriisideks valmisolekuks </p>	<p>turvaline elukeskkond on eeldus põllumajanduse arengukava eesmärkidele </p>
<p>Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030</p>	<p>Välispoliitika arengukava 2030</p>	<p>Eesti digiühiskond 2030 (koostamisel)</p>
<p>üldised suunad kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, Eesti haavatavuse vähendamiseks, eeldused keskkonnakahju ja inimkannatuste vähendamiseks </p>	<p>julgeolekut toetava rahvusvahelise keskkonna kujundamine, rahvusvaheliste suhete edendamine, reisimise riskikommunikatsioon, rahvastiku-halduse toetamine Eesti maine kujundamise kaudu </p>	<p>sihid küberjulgeoleku- ja turvalisuse osas, ennetus ja teavitus </p>
<p>pääste- ja kriisireguleerimis ja hädaolukordadeks valmisoleku edendamine, äärmuslike ilmastikuolude riskide maandamine </p>	<p>arvestab tegevussuundadega, mõjutab eri poliitikate kujundamisega Eesti rahvusvahelist mainet </p>	<p>küberkuritegevuse vastane võitlus, üldised eeldused inimeste ennetavaks Hoiakuks, E-residentsuse ja digitaalse identiteedi riskide maandamine, piiriüleste e-teenuste ja digitaalsete dokumentide edendamine </p>

Lisainformatsioon

www.siseministeerium.ee/stak2030

